

Jezični savjeti, analiza jezičnih savjeta i njihova upotreba u jezičnoj praksi

Furjan, Antonia

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:400527>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Antonia Furjan

**JEZIČNI SAVJETI, ANALIZA JEZIČNIH
SAVJETA I NJIHOVA UPOTREBA U
JEZIČNOJ PRAKSI**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

ANTONIA FURJAN

**JEZIČNI SAVJETI, ANALIZA JEZIČNH
SAVJETA I NJIHOVA UPOTREBA U
JEZIČNOJ PRAKSI**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mario Grčević

Zagreb, 2018.

Sadržaj

1. UVOD	Error! Bookmark not defined.
2. POVIJEST JEZIČNOGA SAVJETNIŠTVA U HRVATA	2
2.1. Početci jezičnoga savjetništva	2
2.2. Procvat jezičnoga savjetništva	3
2.3. Literatura o jezičnim savjetima	11
2.4. Suvremena savjetnička literatura	12
3. JEZIČNI SAVJETI I NJIHOVA ANALIZA	13
3.1. Leksički jezični savjeti	15
3.1.1. Je li osoba gramatička kategorija?	15
3.1.2. Jesu li dobit, dobitak i dohodak sinonimi?	18
3.1.3. Jesu li pridjevi <i>isti</i> i <i>jednak</i> istoga značenja?	21
3.1.4. Objasni, ako mi neće biti jasno pojasnit ćeš mi, pa da razjasnimo!	24
3.1.5. O Obrazovanju/izobrazbi/naobrazbi	27
3.1.6. Onečišćujemo li ili zagađujemo okoliš?	29
3.1.7. Porada li porodilja roditelju? Koji dopust koristi žena koja je rodila?	32
3.2. Morfološki jezični savjeti	36
3.2.1. Brojimo li novac/novce ili novčanice i kovanice?	36
3.3. Pravopisni jezični savjeti	38
3.3.1. Čija je jabuka/jabučica?	38
3.4. Sintaktički jezični savjeti	39
3.4.1. Darujemo li djecu?	39
3.5. Tvorbeni jezični savjeti	41
3.5.1. Gdje prodajemo, a gdje proizvodimo kruh?	41
3.5.2. Glasujemo li ili glasamo?	43
3.5.3. Hrvatska pisma i natpisi te pridjevi koji se na njih odnose	45
3.5.4. Je li materijal za gradnju <i>građevni</i> , <i>građevinski</i> ili <i>građevinarski</i> ?	47
3.5.5. Koji se pridjevi odnose na <i>gen</i> , <i>genetiku</i> i <i>genezu</i> ?	50
3.5.6. Nosimo li <i>kožnate</i> ili <i>kožne</i> torbe?	52
4. JEZIČNI SAVJETI KOJI NISU UVRŠTENI U JEZIČNE SAVJETNIKE	55
4.1. Koristimo li papirnate ili papirne ručnike?	55
4.2. Svaka je lista <i>popis</i> , no nije svaki popis <i>lista</i>	57
4.3. O lisnatom tijestu	59
4.4. O mesnoj štruci i mesnatim plodovima	60

4.5. Zašto nazivamo naslove i imena?	62
5. ANKETA	65
5.1. Kvantitativna analiza	65
6. ZAKLJUČAK	81

1. UVOD

Jezično savjetništvo procvat doživljava u 20. stoljeću. Jezične savjete nalazimo još u djelima starijih hrvatskih pisaca. Osim u tiskanom izdanju, možemo ih čuti na radiju i televiziji, pronaći na internetskim stranicama, a Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje pruža i uslugu telefonskoga jezičnoga savjetništva. Oni su predmet rasprava u znanstvenim radovima, člancima, raspravama ...

Iako je savjetnička literatura bogata, malo je toga napisano o jezičnim savjetima. U poglavlju „Povijest jezičnoga savjetništva u Hrvata“ istaknut ćemo definiciju jezičnoga savjetništva, a u njegovim ćemo potpoglavljima prikazati početak jezičnoga savjetništva u Hrvatskoj i procvat jezičnoga savjetništva, prikazat ćemo popis jezičnih savjetnika i savjetničkih studija te faza u jezičnom savjetništvu, a potom ćemo se osvrnuti se na literaturu o jezičnom savjetništvu i jezičnim savjetima. U poglavlju o jezičnim savjetima i njihovoj analizi, prije analize jezičnih savjeta izdvojili smo popis (suvremenih) jezičnih savjetnika koje smo odlučili analizirati te popis rječnika u kojima smo odlučili usporediti i provjeriti definicije riječi koje se pojavljuju u jezičnim savjetima.

Potom smo izdvojili i analizirali jezične savjete iz spomenutih savjetnika, uspoređujući ih s definicijama iz rječnika te radovima pisanim na tu temu, koji su nam pomogli u njihovu razumijevanju, a istaknuli smo i oprečna mišljenja jezikoslovaca u vezi s određenim jezičnim savjetom ili riječi koja je sastavni dio jezičnoga savjeta. Za analizu smo odabrali one jezične savjete za koje smatramo: a) da su pogrešni b) da se definicije ili tumačenja riječi koje se u njima pojavljuju razlikuju od definicija tih riječi u rječnicima c) da su definicije riječi u tim savjetnicima neprecizne ili netočne d) da u jezičnoj praksi postoje dvoumice oko upotrebe tih riječi.

Osim toga, u ovom smo radu u posebnom poglavlju istaknuli i analizirali one jezične savjete koji se ne pojavljuju u jezičnim savjetnicima, no smatramo da bi trebali, jer se riječi iz jezičnoga savjeta pogrešno upotrebljavaju u jezičnoj praksi ili su nejasno/pogrešno definirane u pojedinim rječnicima.

U analizi jezičnih savjeta iznijeli smo i vlastito mišljenje koje smo potkrijepili uz pomoć jezične literature. Naposljetku smo proveli anketu među govornicima hrvatskoga jezika (neke smo rezultate ankete grafički prikazali) kako bismo utvrdili jesu li jezični savjeti prihvaćeni u praksi, koji su prihvaćeni, a koji nisu te kako bismo vidjeli kako govornici hrvatskoga jezika shvaćaju značenje pojedinih pojmova.

1. POVIJEST JEZIČNOGA SAVJETNIŠTVA U HRVATA

Jezično je savjetništvo jezična djelatnost čiji su plod jezični savjetnici – knjige koje preporučuju upotrebu pojedinih riječi i/ili izraza dajući im prednost pred drugim riječima i/ili izrazima. Jezični su savjetnici uređeni abecedno ili je riječ o nizu članaka o određenoj temi, a pokazatelj su razilaženja između kodificirane i uporabne norme. Jezični se savjeti pojavljuju još u 16. stoljeću u književnim djelima, a najveći je broj jezičnih savjetnika tiskan u 20. stoljeću.¹ Od Rožićeva jezičnoga savjeta do danas izišlo je više od pedeset jezičnih savjetnika. Iako je savjetnička literatura bogata, o njoj nije napisano mnogo.

2.1. Početci jezičnoga savjetništva

Prve jezične savjete nalazimo još u djelima starih hrvatskih pisaca (Zoranića, Kašića, Mikalje i dr.) (Protuđer 2003: 98). Na početku razdoblja standardizacije jezičnim se savjetima bavi Matija Antun Relković, a u 19. st. leksikografi Ivan Mažuranić, Jakov Užarević te Bogoslav Šulek (Rišner 2006: 368). Kako je hrvatski jezik tijekom svoje burne povijesti bio u doticaju s brojnim jezicima, poput staroslavenskoga, latinskoga, talijanskoga, njemačkoga, mađarskoga, turskoga i srpskoga jezika, riječi su iz tih jezika prodirale u hrvatski jezik. Kako bi se to događalo u što manjoj mjeri pojedini su autori osjetili potrebu da o tome nešto kažu, pa su objavljivali jezične savjete, želeći na taj način spriječiti prodor tuđica u hrvatski jezik.

Jezikoslovci smatraju da povijest jezičnih savjeta počinje s Tomom Maretićem i njegovom *Gramatikom i stilistikom hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*, zbog Dodatka stilistici poznatijega kao antibarbarus. Maretić u antibarbarusu donosi „popis običnijih barbarizama s naznakom, kako je mjesto njih bolje govoriti i pisati“ (Maretić 1899: 688). U antibarbarusu Maretić nabraja riječi, najviše germanizme i kajkavizme, za koje predlaže zamjene. Na popisu su riječi poput *bjelanjak* (umjesto toga: *bjelànce*), *darežljiv* (umjesto toga: *pòdatljiv*), *djelokrug* (umjesto toga: *područje*), *domjenak* (umjesto toga: *razgovor*), *nećakinja* (umjesto toga: *nećaka*), *poljodjelac* (umjesto toga: *ratar*), *pretpostaviti* (umjesto toga: *držati*), *tjedan* (umjesto toga: *nedjelja*). Na kraju antibarbarusa spominje i neka imena i njihove „nezgrapne prijevode“ (Maretić 1899).

¹ *Hrvatska enciklopedija*. Definicija *jezičnih savjetnika* <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29126> (pristupljeno 13. srpnja 2018).

Za prvi se jezični savjetnik uzimaju *Barbarizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku* Vatroslava Rožića, koji u uvodu u prvo izdanje ističe da je u Nastavnom vjesniku spomenuo „da bi se najlakše izagnale rđave riječi iz književnoga jezika, kad bi se *sve* popisale onako, kako ih (oko 250) ima T. Maretić u svojoj *Gramatici i stilistici* (u Dodatku) pod imenom „Antibarbarus“. Također ističe da je na umu imao praktičnu svrhu ove knjižice, pa zato nije tumačio zašto bi pojedine riječi zamijenio drugim riječima. U uvodu u drugo izdanje ističe da je ovdje zapisano 200 barbarizama više nego u prvom izdanju. Rožić bi riječ *Afrikanac* zamijenio riječju *Afričanin*, *Amerikanac* s *Američanin*, *dvojniki* s *istoličnik*, riječ *naobrazba* s *obrazovanost* ili *izobrazba*, *naslov* s *natpisom* ili *imenom*, upotrijebio bi riječ *gimnastika* umjesto *tjelovježba*, *vezni parnjak* *ukoliko – utoliko* zamijenio bi s *koliko – toliko* itd. (Rožić 1908).

I Fran Kurelac u jezičnoj studiji „Mulj govora nespretnâ i nepodobnâ nanešen na obale našega jezika ili O barbarismih“ analizira riječi za koje smatra da ih ne bismo trebali upotrebljavati u hrvatskom jeziku, npr. *naobraziti* (za takvoga čovjeka kažemo da je *pismen*, *izučen*, *ugladjen*, *uknjižio se*, *izučio knjigu* i sl.), *poljodjelac* (bolje *težak*, *ratar* ili *rataj*), *priobćiti*, *sredstvo* itd. (Kurelac 1873).

2.2. Procvat jezičnoga savjetništva

Jezično savjetništvo procvat doživljava 90-ih godina 20. stoljeća kada su u četrnaest godina (1990 – 2003) izišla oko trideset i tri jezična savjetnika (Babić smatra da ih je trideset i tri, spominje *Hrvatski jezični savjetnik* iz 1999. godine, no ističe da to djelo prelazi okvire jezičnoga savjetnika jer „istovremeno teži da bude rječnik, pravopis, gramatika i jezični savjetnik, a uz to unosi veliku pomutnju u našu normativnu literaturu, toliko veću što je izašla pod autoritetom Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje“).

Popis jezičnih savjetnika (1990 – 2003) prema Babiću:

1. **Vatroslav Rožić**, *Barbarizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Zemun, 1904.
2. **Nikola Andrić**, *Branitelj jezika Hrvatskoga*, Zagreb, 1911.
3. **Tomo Maretić**, *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*, Zagreb, 1924.
4. **Marko Soljačić**, *Jezični i stilistički savjetnik*, Zagreb, 1939.
5. **Mirko Cerovac**, *Jezični savjetnik za uredske kadrove*, Zagreb, 1960.
6. **Mirko Cerovac**, *Poslovni jezik*, Zagreb, 1964.
7. **Ljudevit Jonke**, *Književni jezik u teoriji i praksi*, 1964., 1965.

8. **Krunoslav Pranjić**, *Jezik i književno djelo*, Zagreb, 1967., 1973., Beograd, 1976.
9. **Radovan Vidović**, *O suvremenom stanju našega jezika masovne komunikacije – Mali rječnik naše suvremene nepismenosti*, Split, 1968.
10. **Radovan Vidović**, *Kako ne valja – kako valja pisati*, Zagreb, 1969.
11. **Ljudevit Jonke**, *Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća*, Zagreb, 1971.
12. **Ljudevit Jonke**, *Hrvatski književni jezik danas*, Zagreb, 1971.
13. **S. Pavešić** i suautori, *Jezični savjetnik s gramatikom*, Zagreb, 1971.
14. **Karlo Kosor**, *Bilješke o jeziku suvremenih hrvatskih pisaca*, Split, 1978, 1979, 1979.
15. **Radovan Vidović**, *Jezični savjeti*, Split, 1983.
16. **Ivan Brabec**, *Sto jezičnih savjeta*, Zagreb, 1984.
17. **Krunoslav Pranjić**, *Jezikom i stilom kroza književnost*, Zagreb, 1986, 1991.
18. **Vladimir Anić**, *Glosar za lijevu ruku*, Zagreb, 1988.
19. **Vladimir Loknar**, *Teme iz medicinskoga nazivlja*, Zagreb, 1988.
20. **Stjepan Babić**, *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Zagreb, 1990.
21. **Stjepko Težak**, *Hrvatski naš svagda(š)nji*, Zagreb, 1990.
22. **Vjekoslav Kaleb**, *Sveti govor*, Zagreb, 1994.
23. **Franjo Tanocki**, *Hrvatska riječ – Jezični priručnik*, 1994, 1995.
24. **Tomislav Kuljiš**, *Jezik naš hrvatski ovdje i sada*, Dubrovnik, 1994.
25. **Stjepan Babić**, *Hrvatski jučer i danas*, Zagreb, 1995.
26. **Stjepko Težak**, *Hrvatski naš osebujni*, Zagreb, 1995.
27. **Mate Šimundić**, *Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskomu jeziku*, Zagreb, 1994.
28. **Mile Mamić**, *Jezični savjeti*, Zadar, 1996.
29. *Govorimo hrvatski*, Zagreb, 1997.
30. **Ilija Protuđer**, *Pravilno govorim hrvatski*, Split, 1997, 1998.
31. **Marko Kovačević**, *Hrvatski jezik između norme i stila*, Zagreb, 1998.
32. **Ivan Zoričić**, *Hrvatski u praksi*, Pula, 1998.
33. **Stjepko Težak**, *Hrvatski naš (ne)zaboravljeni*, Zagreb, 1999.²

Zagrebačka slavistička škola na popis važnijih jezičnih savjetnika, uz ove spomenute, pridodaje jezični savjetnik Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, a uz to i suvremene jezične savjetnike:

² Babić, Stjepan. Jezični savjetnici (prilog). *Vijenac* 158 (24. ožujka 2000) <http://www.matica.hr/vijenac/158/jezicni-savjetnici-18487/> (pristupljeno 3. srpnja 2018).

1. **Vatroslav Rožić**, *Barbarizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Zemun, 1904, »Barbarizmi« u hrvatskom jeziku, Zagreb, 1908, 1913. Pretisak: Zagreb, 1998.
2. **Nikola Andrić**, *Branič jezika hrvatskoga*, Zagreb, 1911, 1911. Pretisak: Zagreb, 1997.
3. **Tomo Maretić**, *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*, Zagreb, 1924.
4. **Marko Soljačić**, *Jezični i stilistički savjetnik*, Zagreb, 1939.
5. **Ivo Frol**, *Kako ćeš pravilno pisati?*, Zagreb, 1940.
6. **Mirko Cerovac**, *Jezični savjetnik za uredske kadrove*, Zagreb, 1960.
7. **Mirko Cerovac**, *Poslovni jezik*, Zagreb, 1964.
8. **Ljudevit Jonke**, *Književni jezik u teoriji i praksi*, Zagreb, 1964, 1965.
9. **Radovan Vidović**, *O suvremenom stanju našega jezika masovne komunikacije – Mali rječnik naše suvremene nepismenosti*, Split, 1968.
10. **Radovan Vidović**, *Kako ne valja – kako valja pisati*, Zagreb, 1969.
11. **Ljudevit Jonke**, *Hrvatski književni jezik danas*, Zagreb, 1971.
12. **Slavko Pavešić** (ur.) – **Vida Barac Grum** – **Dragica Malić** – **Zlatko Vince**, *Jezični savjetnik s gramatikom*, Zagreb, 1971.
13. **Ivan Brabec**, *Sto jezičnih savjeta*, Zagreb, 1982, 1984.
14. **Radovan Vidović**, *Jezični savjeti*, Split, 1983.
15. **Stjepan Babić**, *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Zagreb, 1990.
16. **Stjepko Težak**, *Hrvatski naš svagda(š)nji*, Zagreb, 1990.
17. **Marko Samardžija** (ur.) *Jezični purizam u NDH. Savjeti Hrvatskoga državnog ureda za jezik*, Zagreb, 1993; *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, Zagreb, 2008.
18. **Vjekoslav Kaleb**, *Sveti govor*, Zagreb, 1994.
19. **Franjo Tanocki**, *Hrvatska riječ. Jezični priručnik*, Osijek, 1994, 1995.
20. **Stjepan Babić**, *Hrvatski jučer i danas*, Zagreb, 1995.
21. **Stjepko Težak**, *Hrvatski naš osebujni*, Zagreb, 1995.
22. **Mile Mamić**, *Jezični savjeti*, Zadar, 1996.
23. *Govorimo hrvatski. Jezični savjeti*, Zagreb, 1997.
24. **Ilija Protuđer**, *Pravilno govorim hrvatski*, Split, 1997, 1998.
25. **Marko Kovačević**, *Hrvatski jezik između norme i stila*, Zagreb, 1998.
26. **Ivan Zoričić**, *Hrvatski jezik u praksi*, Pula, 1998.
27. **Stjepko Težak**, *Hrvatski naš (ne)zaboravljeni*, Zagreb, 1999.
28. **Eugenija Barić** – **Lana Hudeček** – **Nebojša Koharović** – **Mijo Lončarić** – **Marko Lukenda** – **Mile Mamić** – **Milica Mihaljević** – **Ljiljana Šarić** – **Vanja Švačko** –

- Luka Vukojević – Vesna Zečević – Mateo Žagar**, *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb, 1999.
29. **Stjepko Težak**, *Hrvatski naš (ne)podobni*, Zagreb, 2004.
 30. **Marijan Stojković**, *Hrvatske jezične i pravopisne dvojbe*, Zagreb, 2005.
 31. **Ljudevit Jonke**, *O hrvatskome jeziku*, Zagreb, 2005.
 32. **Dalibor Brozović**, *Prvo lice jednine*, Zagreb, 2005.
 33. **Nives Opačić**, *Iza riječi*, Zagreb, 2005.
 34. **Nives Opačić**, *Hrvatski u zgradama*, Zagreb, 2006.
 35. **Jozo Dujmušić**, *Antibarbarus hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2008.
 36. **Nives Opačić**, *Reci mi to kratko i jasno. Hrvatski za normalne ljude*, Zagreb, 2009.
 37. **Nives Opačić**, *Riječi s nahtkasna i kantunala (ili noćnog ormarića)*, Zagreb, 2009.
 38. **Marija Bilić – Mijana Donkov – Andrea Fišer – Romina Grčević – Jasenka Ružić – Biserka Sinković – Alenka Tomljenović – Ivana Ujević**, *Lektorska bilježnica*, Zagreb, 2011.
 39. **Nives Opačić**, *Hrvatski ni u zgradama*, Zagreb, 2012.
 40. **Nives Opačić**, *Novi jezični putokazi. Hrvatski na raskrižjima*, Zagreb, 2014.

Ilija Protuder na Popis hrvatskih jezičnih savjetnika (od početka) 1904. do 2004. (Protuder: 2004) dodaje još neka djela, od kojih neka nisu na spomenutim dvama popisima, a neka koja su spomenuta izostavlja s popisa:

1. **Andrić, Nikola**, *Branič jezika hrvatskoga*, Zagreb, 1911.
2. **Babić, Stjepan**, *Hrvatski jučer danas sutra*, ŠN, Zagreb, 1995.
3. **Babić, Stjepan**, *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Zagreb, 1990.
4. **Bašić, Petar**, *O hrvatskome crkvenome jeziku*, Zagreb, 2002.
5. **Blažanović, Stjepan**, *Hrvatski rječnik – najučestalijih 7500 razlikovnih riječi hrvatskoga i srpskoga jezika*, Zagreb – Sarajevo, 1995.
6. **Bogdanić, Neven**, *Jezični priručnik hrvatskoga jezika*, Split, 1994.
7. **Brabec Ivan**, *Sto jezičnih savjeta*, Zagreb, 1984.
8. **Brodnjak, Vladimir**, *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*, Zagreb, 1991, 1992.
9. **Bubalo, Jakov**, *Hrvatska jezična zrnca*, Mostar, 1999.
10. **Cerovac, Milan**, *Jezični savjetnik za uredske kadrove*, Zagreb, 1960.
11. **Cerovac, Milan**, *Poslovni jezik*, Zagreb, 1964.

12. **Guberina–Krstić**, *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika*, Zagreb, 1940.
13. **Jonke, Ljudevit**, *Književni jezik u teoriji i praksi*, 2. prošireno izdanje, Zagreb, 1965.
14. **Jonke, Ljudevit**, *Hrvatski književni jezik danas*, Zagreb, 1971.
15. **Jonke, Ljudevit**, *Hrvatski književni jezik u 19. i 20. stoljeću*, Zagreb, 1971.
16. **Kaleb, Vjekoslav**, *Sveti govor*, Zagreb, 1994.
17. **Kosor, fra Karlo**, *Bilješke o jeziku suvremenih hrvatskih pisaca*, 2 izdanje, Split, 1979.
18. **Kovačević, Marko**, *Hrvatski jezik između norme i stila*, Zagreb, 1998.
19. **Krmpotić, Marijan**, *Jezični priručnik*, Zagreb, 1992.
20. **Krmpotić, Marijan**, *Hrvatski jezični priručnik*, Zagreb, 2001.
21. **Kuljiš, Tomislav**, *Jezik naš hrvatski ovdje i sad*, Dubrovnik, 1994.
22. **Ladan, Tomislav**, *Riječi – značenje – uporaba – podrijetlo*, Zagreb, 2000.
23. **Laznibat, Velimir**, *Učimo hrvatski*, Mostar, 1998.
24. **Linke, Gordana**, *Mali jezični priručnik*, Zagreb, 1992.
25. **Loknar, Vladimir**, *Teme iz medicinskog nazivlja*, Zagreb, 1988.
26. **Lukačić, Dražen**, (vidi, Šamija!)
27. **Mamić, Mile**, *Jezični savjeti*, Zadar, 1996, 1998.
28. **Mamić, Mile**, *Temelji hrvatskoga pravnoga naziva*, Zagreb, 1992.
29. **Maretić, Tomo**, *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik za sve one, koji žele dobro govoriti i pisati našim jezikom*, Zagreb, 1924.
30. **Mihaljević, Milica**, *Terminološki priručnik*, Zagreb, 1998.
31. **Mihaljević, Milica**, *Hrvatsko računalno nazivlje*, Zagreb, 1993.
32. **Mihaljević, Milica**, *Kako se na hrvatski kaže WWW?*, Zagreb, 2003.
33. **Pavuna, Stanka**, *Razlikovni rječnik. Govorimo li ispravno hrvatski?*, Zagreb, 1992., 2. izdanje – *Mali razlikovni rječnik. Govorimo li ispravno hrvatski?*, Zagreb, 1993.
34. **Protuder, Ilija**, *Pravilno govorim hrvatski*, Split, 1997, 1998, 2000, 2004.
35. **Rožić, Vatroslav**, *Barbarizmi u hrvatskom jeziku*, Zagreb, 1908.
36. Skupina autora, *Jezični savjetnik s gramatikom*, Zagreb, 1971.
37. Skupina autora, *Govorimo hrvatski*, Zagreb, 1997.
38. Skupina autora, *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb, 1999.
39. **Soljačić, Marko**, *Jezični i stilistički savjetnik*, Zagreb, 1939.
40. **Šamija, Ivan Branko**, *Hrvatski jezikovnik i savjetovnik*, Zagreb, 1997.

41. **Šamija, Ivan Branko i Lukačić, Dražen**, *Razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika*, Zagreb, 1991, 2. izdanje. – *Razlikovnica hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1992.
42. **Šimundić, Mate**, *Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskomu jeziku*, Zagreb, 1994.
43. **Tanocki, Franjo**, *Hrvatska riječ – jezični priručnik*, Osijek, 1994, 1995.
44. **Težak, Stjepko**, *Hrvatski naš svagda(š)nji*, Zagreb, 1991.
45. **Težak, Stjepko**, *Hrvatski naš osebujni*, Zagreb, 1995.
46. **Težak, Stjepko**, *Hrvatski naš (ne)zaboravljeni*, Zagreb, 1999.
47. **Težak, Stjepko**, *Hrvatski naš (ne)podobni*, Zagreb, 2004.
48. **Vazdar, Zdenko**, *Razlikovni rječnik hrvatskoga ili srpskoga graditeljskoga nazivlja*, Zagreb, 1993.
49. **Vidović, Radovan**, *O suvremenom stanju našega jezika masovne komunikacije ili mali rječnik naše suvremene nepismenosti*, Split, 1968.
50. **Vidović, Radovan**, *Kako valja – kako ne valja pisati*, Zagreb, 1969.
51. **Vidović, Radovan**, *Jezični savjetnik*, Split, 1983.
52. **Zoričić, Ivan**, *Hrvatski u praksi*, Pula, 1998.

Na mrežnoj stranici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje³ popis je sljedećih jezičnih savjetnika (na početku je spomenuto da su popisani samo jezični savjetnici u užem smislu kao tiskana, normativna i tematski ciljana djela):

1. **Vatroslav Rožić**. *Barbarizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Zemun, 1904, »Barbarizmi« u hrvatskom jeziku, Zagreb, 1908, 1913. Pretisak: Zagreb, 1998.
2. **Nikola Andrić**. *Branič jezika hrvatskoga*, Zagreb, 1911, 1911. Pretisak: Zagreb, 1997.
3. **Tomo Maretić**. *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik*, Zagreb, 1924.
4. **Marko Soljačić**. *Jezični i stilistički savjetnik*, Zagreb, 1939.
5. **Radovan Vidović**. *Kako ne valja — kako valja pisati*, Zagreb, 1969.
6. **Radovan Vidović**. *Jezični savjetnik*, Split, 1983.
7. **Ivan Brabec**. *Sto jezičnih savjeta*, Zagreb, 1984.
8. **Stjepko Težak**. *Hrvatski naš svagda(š)nji*, Zagreb, 1990.
9. **Franjo Tanocki**. *Hrvatska riječ — Jezični priručnik*, Osijek, 1994, 1995.
10. **Stjepko Težak**. *Hrvatski naš osebujni*, Zagreb, 1995.

³ Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. *Jezični savjetnici hrvatskoga jezika* <http://ihjj.hr/stranica/jezicni-savjeti/27/> (pristupljeno 4. srpnja 2018).

11. **Mile Mamić.** *Jezični savjeti*, Zadar 1996, 1998.
12. *Govorimo hrvatski*, Zagreb, 1997.
13. **Ivan Zoričić.** *Hrvatski u praksi*. Pula, 1998.
14. **Eugenija Barić i dr.** *Hrvatski jezični savjetnik*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb, 1999.
15. **Maja Matković.** *Jezični savjetnik: iz prakse za praksu*, Škorpion. Zagreb, 2006.
16. **Nives Opačić.** *Reci mi to kratko i jasno: hrvatski za normalne ljude*. Novi Liber. Zagreb, 2009.
17. **Lada Hudeček, Milica Mihaljević i Luka Vukojević.** *Jezični savjeti*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb, 2010. i 2001.
18. *Jezični priručnik Coca-Cole HBC Hrvatska – Hrvatski jezik u poslovnoj komunikaciji*. Pripremili Lana Hudeček i Maja Matković u suradnji s Igorom Ćutukom, Coca Cola HBC Hrvatska. Zagreb, 2012.
19. **Sanda Ham, Jadranka Mlikota, Borko Baraban, Alen Orlić.** *Hrvatski jezični savjeti*. Školska knjiga. Zagreb, 2014.
20. **Gordana Blagus Bartolec, Lana Hudeček, Željko Jozić, Ivana Matas Ivanković, Milica Mihaljević.** *555 jezičnih savjeta*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb, 2016.

Ipak, na mrežnoj stranici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje na početku je spomenuto da je teško dati „iscrpan pregled jezičnih savjetnika“ zato što je jezično savjetništvo za hrvatski jezik „bogata i raznovrsna kroatistička djelatnost“. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje nudi i uslugu telefonskoga jezičnoga savjetništva, a jezične je savjete moguće pronaći i na njihovoj mrežnoj stranici.

Spomenuli bismo još i jezični savjetnik Zlatka Vidulića, koji je specifičan po tome što je pisan u stihovima. Njegov autor nije jezikoslovac, nego svećenik, a u jezičnom nam savjetniku donosi 241 jezični savjet u stihovima.

Osim jezičnih savjetnika objavljene su i neke studije vezane uz jezično savjetništvo. Zagrebačka slavistička škola donosi popis sljedećih većih studija o jezičnim savjetima:

1. **Fran Kurelac**, *Fluminensia ili koječega na Rěci izgovorenâ, spěvanâ, prevedenâ i nasnovanâ...*, Zagreb, 1862.
2. **Fran Kurelac**, *Vlaške rěci u jeziku našem*, *Rad JAZU* 20, Zagreb, 1872.

3. **Fran Kurelac**, Mulj govora nespretnâ i nepodobnâ nanešen na obale našega jezika ili O barbarismih, *Rad JAZU* 24, Zagreb, 1873.
4. **Luko Zore**, Paljetkovanje, *Rad JAZU* 108, 110, 114, 115.
5. **Tomo Maretić**, Filologičko iverje, *Vienac* XVI, XVIII, Zagreb, 1884, 1886.
6. **Tomo Maretić**, *Dodatak Stilistici (antibarbarus)*, u: *Gramatika...*, Zagreb, 1899.
7. **Ivan Broz**, Filologijske sitnice, *Hrvatski učitelj*, Zagreb, 1886; *Vienac*, Zagreb, 1889, 1891. Pretisak: *Filološke sitnice i pabirci*, Zagreb, 2000.
8. **Marcel Kušar**, *Narodno blago*, Split, 1934. Pretisak: Zagreb, 1993.

I pojedine su novinske rubrike bile posvećene jezičnim savjetima, pa tako jezične savjete u novinskim rubrikama pišu: **Jozo Dujmušić** u *Obzoru*, *Hrvatskoj straži*, *Nezavisnosti*, *Nastavnom vjesniku*, **Marijan Stojković** u *Nastavnom vjesniku*, **Vjekoslav Kaleb** u *Telegramu*, **Ljudevit Jonke** u *Telegramu* i *Vjesniku*, **Dalibor Brozović** u *Telegramu* i *Vijencu*, **Vladimir Anić** u *15 dana*, **Stjepko Težak** u *Školskim novinama*, **Nives Opačić** u *Vijencu*, **Sanda Ham** u *Glasi Slavonije*.

Također, jezični su savjetnici izišli i u časopisima – u časopisu *Hrvatski jezik* (ur. Stjepan Ivšić, izišlo godište 1938 – 1939) te u časopisu *Jezik* koji izlazi od 1952. godine.⁴

U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj zadaća Hrvatskoga državnoga ureda za jezik bila je, između ostaloga, „davanje službenih jezičnih savjeta i održavanje predavanja o jezičnoj pravilnosti, tj. pisana i govorena »jezična promičba« ...“ (Samardžija 2008: 39), i to je bilo zakonom propisano. Bez odobrenja Hrvatskoga državnoga ureda za jezik nije se smjelo objaviti ni jedno djelo koje bi sadržavalo jezične propise. U HDUJ-u su nastajali službeni jezični savjeti koje su besplatno objavljivale ondašnje dnevne novine. HDUJ je, prema Samardžiji, objavio nešto manje od 300 (točno 293) službenih jezičnih savjeta. Nisu kovali niti tvorili nove riječi, nego su, prije svega, željeli ukloniti tuđice iz hrvatskoga jezika (Samardžija 2008: 65–67).

Za vrijeme Kraljevine Jugoslavije zbog jezičnoga su unitarizama u hrvatski leksik ušle mnoge srpske riječi. Zato je za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske jezični purizam najjači. Tomo Maretić tada objavljuje *Hrvatski ili srpski jezični savjetnik za sve one, koji žele dobro govoriti i pisati književnim našim jezikom* (1924).

⁴ Marković, Ivan. „Važniji hrvatski jezični savjetnici“ <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1795&naslov=vazniji-hrvatski-jezicni-savjetnici> (pristupljeno 3. srpnja 2017).

2.3. Literatura o jezičnim savjetima

Kao što smo već spomenuli, o jezičnim savjetima nije mnogo napisano. Jezične je savjetnike proučavao Ilija Protuđer, a o toj je temi napisao i disertaciju „Hrvatski jezični savjetnici od početaka do danas (1904. – 2004.)“. Osim što piše o jezičnim savjetima također je i autor jezičnoga savjetnika *Pravilno govorim hrvatski*. Autor je i radova „Povijesni kronološki pregled hrvatskih jezičnih savjetnika (od početaka) 1904. do 2004.“ te „Skrb hrvatskih književnika i jezikoslovaca nad hrvatskim jezikom od početka 16. do početka 20. stoljeća“, u kojem opisuje brigu hrvatskih književnika i jezikoslovaca o hrvatskom jeziku i „želji da se sačuva njegova izvornost unatoč nemilosrdnim napadajima mnogih tuđih jezika ...“

Jezične savjetnike dijeli u tri razdoblja:

- prvo razdoblje – od početka 16. st. do hrvatskoga narodnoga preporoda (pojava prvih jezičnih savjeta, upozorenja i savjeti starijih hrvatskih književnika i jezikoslovaca u njihovim djelima)
- drugo razdoblje – od hrvatskoga narodnoga preporoda do 1886. godine
- treće razdoblje – od 1886. do 1904. godine (od pojave prvoga opširnijega niza jezičnih savjeta Ivana Broza, djelovanje Tome Maretića, objava prvoga jezičnoga savjetnika, *Barbarizama* Vatroslava Rožića, 1904. godine) (Protuđer 2010: 44–46).

Vlasta Rišner u radu „Hrvatsko jezično savjetništvo u 20. stoljeću“ donosi opis jezičnih savjetnika od Maretićeva Dodatka stilistici do *Hrvatskog jezičnog savjetnika* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje te ističe da se početkom jezičnoga savjetništva uzima Maretićeva *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*, zbog Dodatka stilistici poznatijega kao Antibarbarus, iako se jezični savjeti pojavljuju i ranije, no nisu bili tiskani kao dijelovi gramatika ili savjetnici.

Jezične savjetnike dijeli u četiri razdoblja:

- prvo razdoblje – početak 20. stoljeća (objavljena djela Tome Maretića, Vatroslava Rožića i Nikole Andrića)
- drugo razdoblje – počinje 1939. godine, kada je tiskan *Jezični i stilistički savjetnik* Marka Soljačića, a završava 1944. godine. Od 1945. do 1964. godine, stvaranjem nove Jugoslavije, ističe Rišner, situacija nije povoljna za izdavanje jezičnih savjeta, pa se u tom razdoblju ne pojavljuje ni jedan jezični savjetnik.

- treće razdoblje – započinje 1964. godine, kada je objavljen *Književni jezik u teoriji i praksi* Ljudevita Jonkea te drugo značajno djelo, *Jezični savjetnik s gramatikom* (1971), čiji je urednik Slavko Pavešić. Kao završna se godina trećega razdoblja uzima 1989. godina.
- četvrto razdoblje počinje 1990. godine, kada su tiskani savjetnici Stjepka Težaka i Stjepana Babića. U posljednjem je desetljeću dvadesetoga stoljeća objavljeno mnoštvo jezičnih savjetnika u kojima su utkane purističke ideje. Jezični se savjetnici toga razdoblja najčešće bave odnosom hrvatskoga jezika prema srpskom (što rezultira i objavljivanjem velikoga broja razlikovnih rječnika) i engleskom jeziku (Rišner 2006: 367–369).

Stjepan Babić ističe da je Tomo Maretić započeo „prvi pravi niz“ jezičnih savjetnika, no da je njegov Dodatak stilistici (antibarbarus) manji i sporedni dio knjige, nepregledno pisan te da se ne može smatrati posebnim djelom te da je drugu seriju počeo Ivan Broz nizom „Filologijske sitnice“ u *Hrvatskom učitelju* (od 1886) i *Viencu* (od 1889). Za knjigu Marcela Kušara *Narodno blago* (Split, 1934) kaže da je teško reći koliko se može smatrati jezičnim savjetnikom.⁵ Borko Baraban napisao je doktorsku disertaciju pod naslovom „Jezikoslovna i normativna uloga časopisa *Hrvatski jezik* (1938 – 1939)“, u kojoj spominje leksičke savjete u časopisu *Govori i piši hrvatski kako treba* te ističe prinos pojedinih jezikoslovaca hrvatskomu jeziku.

Unatoč bogatoj savjetničkoj literaturi nema mnogo radova o jezičnim savjetnicima i jezičnom savjetništvu, pa jezično savjetništvo ostavlja prostor za daljnja istraživanja.

2.4. Suvremena savjetnička literatura

Suvremena savjetnička literatura ponekad je neujednačena, jer oko nekih jezičnih pitanja postoje neslaganja jezikoslovaca. Osim tiskanih jezičnih savjetnika možemo primijetiti da su jezični savjeti zastupljeni i na radiju (na Radiju Sljemenu svakoga utorka možemo poslušati emisiju u kojoj se daju jezični savjeti). Na mrežnim stranicama Hrvatske radiotelevizije možemo pronaći audiozapise jezičnih savjeta. Pojedine jezične savjete i njihove analize možemo pronaći i na Hrčku te u znanstvenim radovima. Na Hrvatskoj radioteleviziji emitira se emisija *Jezik za svakoga*, koja se bavi jezičnim problemima i

⁵ Babić, Stjepan. Jezični savjetnici (prilog). *Vijenac* 158 (24. ožujka 2000) <http://www.matica.hr/vijenac/158/jezicni-savjetnici-18487/> (pristupljeno 20. lipnja 2018).

nedoumicama, a objašnjava neka pravopisna pravila, pravila izgovora i naglasaka pojedinih riječi, objašnjava etimologiju riječi itd. Nerijetko je moguće i na mrežnim stranicama pronaći pokoji (iako ne uvijek profesionalan i točan) jezični savjet. Jezične je savjete moguće pronaći i na mrežnoj stranici Bujica riječi te na mrežnoj stranici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, koji uz to nudi i mogućnost telefonskoga jezičnoga savjetništva.

2. JEZIČNI SAVJETI I NJIHOVA ANALIZA

Kao temelj analize ovoga diplomskoga rada uzeti su sljedeći suvremeni⁶ jezični savjetnici:

Blagus Bartolec, Goranka, Lana Hudeček, Željko Jozić, Milica Mihaljević. 2016. *555 jezičnih savjeta*. Zagreb: Institut za Hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Matković, Maja. 2005. *Ah, taj hrvatski!: jezični savjetnik za svakoga*. Zagreb: Večernji list.

Opačić, Nives. 2015. *Reci mi to kratko i jasno: hrvatski za normalne ljude*. Zagreb: Znanje.

Bilić, Marija, Mijana Donkov, Andrea Fišer, Romina Grčević, Jasenka Ružić, Biserka Sinković, Alenka Tomljenović, Ivana Ujević. 2011. *Lektorska bilježnica*. Zagreb: Hrvatski radio.

Iz ovih smo jezičnih savjetnika izdvojili i analizirali one jezične savjete oko kojih postoje neslaganja među jezikoslovcima i/ili koji se u jezičnim savjetnicima razlikuju. Izdvojili smo i one jezične savjete koje ne smatramo dobro objašnjenima ili ispravnima, analizirali ih i iznijeli svoj prijedlog jezičnoga savjeta. Vlastite smo tvrdnje potkrijepili uz pomoć stručne literature. Također, izdvojili smo i one jezične savjete koji nisu uvršteni u jezične savjetnike, no smatramo da bi trebali biti jer smatramo: a) da su pogrešni b) da se definicije ili tumačenja riječi koje se u njima pojavljuju razlikuju od definicija tih riječi u rječnicima c) da su definicije riječi u tim savjetnicima neprecizne ili netočne d) da u jezičnoj praksi postoje dvoumice oko upotrebe tih riječi.

Izdvojene smo jezične savjete usporedili s definicijama u sljedećim rječnicima:

Anić, Vladimir. 1994. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.

Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović.

⁶ U ovom smo radu analizirali jezične savjetnike koji su tiskani u 21. stoljeću.

Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. II. (P – Ž). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1884 – 1886. Budmani, Pero, Tomo Maretić, Matija Valjavec (ur.), II. dio (ČETA – ĐAVLI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), III. dio (ĐAVO – ISPREKRAJATI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), IV. dio (ISPREKRIŽATI – KIPAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1898 – 1903. Daničić, Đuro (ur.), V. dio (KIPAK – LEKEN). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1904 – 1910. Budmani, Pero, Tomo Maretić (ur.), VI. dio (LEKENIČKI – MORAČICE). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1911 – 1916. Maretić, Tomo (ur.), VII. dio (MORAČIĆ – NEPOMIRAN). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1917 – 1922. Maretić, Tomo (ur.), VIII. dio (NEPOMIČAN – ONDINAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1924 – 1927. Maretić, Tomo (ur.), IX. dio (ONDJE – PLANČIĆ). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1931. Maretić, Tomo (ur.), X. dio (PLANDA – POSMRTNICA). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1953. Bosanac, S., D. Grdenić, J. Hamm, J. Jedvaj, S. Musulin, S. Pavičić, P. Rogić, M. Stojković, S. Živković (ur.), XIII. dio (RAJČETIĆ – RIJEČ). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1953 – 1955. Grdenić, Drago, Josip Jedvaj, Josip Hamm (ur.), XIV. dio (RIJEČ – SIMETIĆI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1973 – 1974. J. Jedvaj, S. Musulin, J. Nagy, S. Pavičić, S. Pelz, P. Rogić, M. Stojković, S. Živković (ur.), XXI. dio (VISOKOROĐEN – ZAKLAŃE). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. I. Zagreb: Matica hrvatska.

Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. II. Zagreb: Matica hrvatska.

Rječnik hrvatskoga jezika. 2000. Šonje, Jure (ur.), Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Školska knjiga. Zagreb.

Osim rječnicima u provjeri definicija riječi poslužile su nam i mrežne stranice: Hrvatski jezični portal, Hrvatsko strukovno nazivlje (STRUNA), Hrvatska enciklopedija, Medicinski leksikon, mrežne stranice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Matice hrvatske itd., a provjerili smo i kako su određeni pojmovi definirani u zakonima, što je o njima napisano u znanstvenim radovima, člancima, raspravama i sl.

Naposlijetku smo proveli anketu među govornicima hrvatskoga jezika kako bismo utvrdili kako govornici hrvatskoga jezika shvaćaju značenja pojedinih pojmova (kako bismo dobivene rezultate usporedili sa značenjima riječi iz rječnika i definicijama tih riječi u jezičnim savjetnicima). Na taj smo način nastojali utvrditi kako su jezični savjeti koje smo izdvojili i odlučili analizirati prihvaćeni u praksi.

3.1. Leksički jezični savjeti

3.1.1. Je li osoba gramatička kategorija?

Oko imenica *lice* i *osoba* postoje neslaganja među jezikoslovcima – jedni smatraju da je *lice*, a drugi smatraju da je *osoba* gramatička kategorija. Provjerili smo kako su *lice* i *osoba* definirani u rječnicima i postoje li jezični savjeti vezani uz upotrebu tih dviju imenica, a željeli smo čuti i mišljenja govornika hrvatskoga jezika, pa smo to pitanje uvrstili u anketu.

U Anićevu je rječniku *lice* definirano kao: 1. a. prednja strana glave čovjeka [*bucmasto ~e, lijepo ~e*] b. prednja strana glave kao izraz raspoloženja [*vedro ~e, kiselo ~e*] 2. *pren.* prednja strana čega [*~e zgrade, pročelje, fasada, ~e tkanine opr. naličje*] 3. uloga u dramskom djelu 4. gramatička kategorija koja označuje osobu koja govori, kojoj se govori i o kojoj se govori (u jednini i množini) 5. *srp., v.* osoba [*vojno lice pov. term.* u SFRJ, profesionalni vojnik; osoba zaposlena u vojsci, vojna osoba (oficir, podoficir ili vojni službenik)], dok je *osoba* definirana kao ‘svaki čovjek pojedinačno’ (Anić 423, 616).

U Broz-Ivekovićevu rječniku uz imenicu *lice* stoji natuknica: 1. a. vidi *faca*, lik, obličje, oblik b. ljubiti, obljubiti *lice* ženskoj glavi, u sramotnom smislu; vidi ljubiti 2. prava

strana n. p. u čohu, suprotno naličje. Zabilježen je i primjer ‘licem na Božić’, a lice je definirano i kao ‘čovjek, čeljade’, u gramatici ‘die Person, persona’ (osoba).⁷

Šonje *lice* definira kao: 1. *anat.* prednja strana glave: *dugo* ~, *oblo* ~ 2. vanjska strana tkanine: ~ *i naličje*, ~ *prostirke* 3. → osoba **1**, **2**, **4** 4. → lik **2**, → osoba **3** 5. → pročelje, a u daljnjem su dijelu natuknice zabilježeni primjeri u kojima je imenica *lice* upotrebljena (npr. *čitati s lica*, *okretati lice od koga*, *praviti kiselo lice* itd.). Definicija osobe djelomično se podudara s Anićevo (‘pojedinačno ljudsko biće, pojedini čovjek bez obzira na spol i dob; čeljade: *muška* ~, *ženska* ~, *dvije* ~e, *čudna* ~) *ling.* gramatička kategorija osobnih i posvojnih zamjenica te glagola koja u jednini i množini izriče govoritelja, sugovornika i onoga – živog ili neživog – o kome govore govoritelj i sugovornik: *prva* ~, *druga* ~, *treća* ~ 3. *knjiž.* lik 4. *prav.* nositelj prava i obaveza • *fizička* ~ *prav.* ljudsko pojedinačno biće kao nositelj prava i obaveza; *pravna* ~ *prav.* društvena tvorevina kojoj pravni poredak priznaje stjecanje prava i obaveza (Šonje 2000: 540, 776).

U *Lektorskoj bilježnici* imenica *lice* definirana je kao: 1. prednji dio glave (npr. okruglo lice), 2. lice u gramatici (npr. prvo, drugo, treće lice jednine), 3. pročelje (izraz ‘lice kuće’ upućuje na ‘pročelje kuće’), 4. osoba, čovjek (izraz ‘zakon o nestalim licima’ upućuje na ‘zakon o nestalim osobama’), 5. glavno lice (kaz.) (izraz ‘glavno lice’ upućuje na ‘glavni lik’ i ‘glavna uloga’), 6. lik (u književnom djelu). Pridjev *lični* definiran je: ‘koji se odnosi na lice kao dio glave’ (npr. *lična kost*). Kao gramatička kategorija u *Lektorskoj bilježnici* spomenute su osobne zamjenice (Bilić 2011: 123–124).

Branka Tafra u članku *Lice i osoba* ističe da je lice gramatička kategorija, a osoba semantička kategorija te da su zato oba naziva potrebna u hrvatskom jezikoslovlju. Također, spominje nastojanja pojedinih jezikoslovaca da se termin *lice* zamijeni terminom *osoba*, no smatra da se dosljednost u upotrebi termina *osoba* ne postiže u potpunosti jer npr. nazivi *obezličiti* i *obezličenje* nemaju odgovarajuću zamjenu. Polemizira sa Sandom Ham koja smatra da je moguće uvesti nazive *neosobno preobličiti* i *neosobna preoblika*. U članku ističe još razloga zbog kojih smatra da ne bi trebalo odbaciti *lice* (primjerice, i neki su drugi termini, poput *glagola*, *roda*, *sklanjanja*, spominje Tafra, također potekli od Daničića i Karadžića, no prihvaćeni su u hrvatskom). Isto tako smatra da se jezik ne smije poistovjećivati s izvanjezičnom stvarnošću (Tafra 2000: 95–96).

Sanda Ham smatra da glagolsku kategoriju možemo zvati *osobom* umjesto *licem*, ako se tako dogovorimo i ako tako prihvatimo. Smatra da se koegzistencijom dviju naziva za istu

⁷ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 624–626.

gramatičku kategoriju „više gubi nego dobiva“ (Ham 2001: 19). Također, ističe da Đuro Daničić latinski izraz *persona* prevodi kao *lice* (u drugim je slavenskim jezicima *persona* = osoba). Nazivlje utemeljeno na *licu* Sanda Ham smatra nehrvatskim. Također, smatra da je semantička osoba +živo, +ljudsko, a da je gramatička osoba „konkretna, stvarna osoba s imenom i prezimenom, bojom kose, visinom ...“ te da ne možemo svaku stvar drugačije imenovati (Ibid: 22). Isto tako smatra da je semantička kategorija *osobnost* (a ne *osoba*, kao što to smatra Tafra), a da su njezine oznake muška i ženska osoba (Ibid: 26).

U časopisu *Filologija* u članku naslovljenom „Gramatike »međimurskoga« jezika iz 1942. godine“ u referenci 116 koja se nalazi uz sintagmu osobne zamjenice napomena je uredništva: „Mađarskomu nazivu *személyes névmás* (*személynévmást*) odgovara naziv osobna zamjenica jer je pridjev *személyes* prema uzoru na latinski naziv pronomen *personale* izveden od imenice *személy* ‘osoba’. Tako se taj naziv tvori i u drugim romanskim, germanskim i slavenskim jezicima: talijanski: *pronome personale*, francuski: *pronom personnel*, španjolski: *pronombre personal*, portugalski: *pronome pessoal*, rumunjski: *pronume personal*; njemački: (das) *Personalpronomen*, nizozemski: *persoonlijk voornaamwoord*, engleski: *personal pronoun*, švedski: *personligt pronomen*; ukrajinski: *особисте займенник*, bjeloruski: *асабовы займеннік*, poljski: *zaimiek osobowy*, slovački: *osobné zámeno*, češki: *osobní zájmeno*, slovenski: *osebni zaimiek*. U hrvatskome se osim naziva osobna zamjenica rabi još i naziv lična zamjenica. To je u skladu s uporabom u manjem broju slavenskih jezika u kojima se na temelju grčkoga utjecaja i rusko-crkvenoslavenskoga posredstva pridjev izvodi iz imenice koja je etimološki srodna našoj riječi *lice*, a koja se u tim jezicima rabi i u značenju ‘osoba’ (usp. rus. *лицо*). Ruski: *личное местоимение*, srpski: *лична заменица*, bugarski: *личното местоимение*, makedonski: *лична заменка*. Imenica *lice* u značenju ‘osoba’ nije usvojena u hrvatskom neobilježenom izražavanju, iako su hrvatski vukovci od srpskih autora u XIX. stoljeću preuzeli naziv lična zamjenica.“⁸

Anketa koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazala je da najveći postotak ispitanika (78,9 %) smatra da je *lice* ‘gramatička kategorija koja označuje osobu koja govori, kojoj se govori i o kojoj se govori (u jednini i množini)’ te da najveći postotak ispitanika (86,2 %) daje prednost sintagmi ‘prvo lice jednine’.

Iako neki jezikoslovci *lice* žele zamijeniti *osobom*, a u školskim je udžbenicima to i učinjeno, činjenica je da su se oba pojma dobro udomaćila u hrvatskom jeziku te da nisu i ne

⁸ Ova se referenca (broj 116) nalazi u članku: Bunjac, Branimir, Marijeta Stevanović, Ivona Vegh. „Gramatike »međimurskoga« jezika iz 1942. godine, *Filologija*, 61 (2013), 67–164.

moraju biti sinonimi. *Lice* se u gramatici koristi da bi se označilo onoga o kome se govori i kome je govor upućen, i dobro je prihvaćeno u praksi, a njegov je referent u izvanjezičnoj stvarnosti *osoba*, koja označava ‘svakoga čovjeka pojedinačno’.

3.1.2. Jesu li dobit, dobitak i dohodak sinonimi?

Primijetili smo da postoje neusklađenosti u definiranju pridjeva *dobit*, *dobitak* i *dohodak*. Provjerili smo kako su spomenuti pojmovi definirani u rječnicima i naišli smo na različite definicije te značenjska preklapanja pojmova *dobit* i *dobitak*, a na značenjska smo preklapanja tih pojmova naišli i u *Jezičnim savjetima*. Pogledali smo i kako su ti pojmovi objašnjeni u zakonima, a anketom smo odlučili provjeriti što misle govornici hrvatskoga jezika, koja su značenja tih pojmova.

Na Hrvatskom jezičnom portalu *dobit* je definirana kao: ‘ekon. korist koja se izračuna i izrazi materijalno od trgovine ili drugih poslova, razlika između prodajne cijene izražena u novcu; dobitak, profit’.⁹ U Akademijinu rječniku imenica *dōbīt* upućuje na imenicu *dobitak*, uz napomenu da se od nje razlikuje ‘u tome što se jače ističe apstraktno značenje’. Definira se i kao: a. djelo kojijem se dobije, steče i što tijekom djelom postaje b. ono što se dobije, steče a) uopće; često znači isto što i korist b) govori se dati (novce), uzeti, uložiti u dobit, na dobit c. victoria, pobjeda, vidi dobitak pod d.¹⁰ U Anićevu rječniku *dōbīt* je definirana kao ‘korist koja se izračuna i izrazi materijalno od trgovine ili drugih poslova; razlika između proizvodne i prodajne cijene izražena u novcu; dobitak, profit (Anić 1994: 143). Broz i Iveković definiraju *dōbīt* kao ono ‘što se dobije’, uz uputu ‘vidi dobitak’. Kao primjer je spomenuto ‘dao novce na dobit’.¹¹ Šonje *dōbīt* definira kao ‘dohodak, profit’: *trgovačka ~, ostvariti ~ u proizvodnji • izmakla ~ prav* ‘šteta nastala time što oštećenik nije ostvario očekivanu korist’ (Šonje 2000: 192). U Adoku je *dōbīt* definirana kao ‘korist koja se dobije, postigne pri raznim trgovačkim pogodbama ili pri preprodaji, profit, čar, materijalna korist, zarada’.¹²

U Zakonu o porezu na dobit piše da je porezni obveznik ‘i fizička osoba koja ostvaruje dohodak od obrta i s obrtom izjednačenih djelatnosti prema propisima o porezu na

⁹ Hrvatski jezični portal. Definicija imenice *dobit*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1ZnXxY%3D&keyword=dobit (pristupljeno 30. kolovoza 2017).

¹⁰ Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1884 – 1886. Budmani, Pero, Tomo Maretić, Matija Valjavec (ur.), II. dio (ČETA – ĐAVLI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 502–503.

¹¹ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. Rječnik hrvatskoga jezika, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 225.

¹² Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. I. Zagreb: Matica hrvatska. str. 215.

dohodak“.¹³ Dakle, u zakonu se razlikuju pojmovi *dobit* i *dohodak* (postoji i Zakon o porezu na dohodak).

A što je s *dobitkom*? U Akademijinu rječniku *dobitak* je definiran kao: a. djelo kojijem se dobije, steče i što postaje tijekom djelom b. ono što se dobije, steče a) uopće; često znači isto što i korist b) kad se daju novci u zajam, ono što se prima preko glavnoga kao naknada za korist koja bi se imala od novca, isporodi kamata c. što ko ima, kako god ono dobio, stekao; imaće, dobro a) o svemu imaću b) stoka.¹⁴ Anić u svom rječniku *dobitak* definira kao: 1. *ekon.* v. dobit, 2. moralna korist, 3. *meton.* ono što se dobije na lutriji, tomboli i drugim igrama, izvučen broj, zgoditak (Anić 1994: 143). Takva je definicija i na Hrvatskom jezičnom portalu. Iveković i Broz *dobitak* definiraju kao ‘ono što se dobije’, a definicija upućuje na imenicu *dobit*.¹⁵ Šonje *dobitak* definira kao: 1. novac dobiven na bilo koji način; zarada *čisti ~ na lutriji* 2. korist: *to je ~ za sve nas* (Šonje 2000: 192). U Adoku je *dobitak* definiran kao: 1. dobit; profit, materijalna korist, zarada; supr. gubitak 2. dohodak.¹⁶

Možemo zamijetiti da su *dobit* i *dobitak* u nekim rječnicima prikazani kao sinonimi te da se definicije od rječnika do rječnika razlikuju. Porezni sustav Republike Hrvatske razlikuje *dobit* i *dobitak* (postoji porez na dobit, ali i porez na dobitak). *Dobitak* se spominje u Zakonu o igrama na sreću, a odnosi se na novac dobiven od: a) lutrijskih igara b) igra u casinima c) igara klađenja d) igara na sreću na automatima.¹⁷ Dakle, u čemu je razlika?

Poduzeće na kraju poslovne godine izrađuje račun dobiti ili gubitka. *Gubitak* je, dakle, suprotan pojam od *dobit*. Kada se prihodi oduzmu od rashoda rezultat može biti i negativan, a to nikako nije *dobit*, radi se o *gubitku*. Dobit je, dakle, ‘pozitivna razlika između prihoda i rashoda’, ‘profit’.

S dobiti i/ili dobitkom poistovjećuje se i pojam *dohodak*. U Akademijinu je rječniku *dohodak* definiran kao ‘djelo kojijem se dohodi, mjesto kud se dohodi, ono što se dohodi’.¹⁸ Anić *dohodak* definira kao: ‘količina novca ili vrijednosti, koja se dobiva za rad ili djelovanje u vremenu za koje se obračunava’ (Anić 1994: 147). Broz i Iveković u svom su rječniku zabilježili pojam *dohodak* sa značenjem: 1. *vidi* i dolaz, dolazak 2. što gospodar uzima od

¹³ Zakon o porezu na dobit <https://www.zakon.hr/z/99/Zakon-o-porezu-na-dobit>, pristupljeno 7. srpnja 2018.

¹⁴ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1884 – 1886. Budmani, Pero, Tomo Maretić, Matija Valjavec (ur.), II. dio (ČETA – ĐAVLI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 503–504.

¹⁵ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nedičko Dominović. str. 225.

¹⁶ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. I. Zagreb: Matica hrvatska. str. 515.

¹⁷ Zakon o igrama na sreću, članak 5., stavak 1. <https://www.zakon.hr/z/315/Zakon-o-igrama-na-sre%C4%87u>, pristupljeno 30. kolovoza 2017.

¹⁸ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1884 – 1886. Budmani, Pero, Tomo Maretić, Matija Valjavec (ur.), II. dio (ČETA – ĐAVLI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 573.

seljaka na svoju zemlju (upućuje na pojmove *dovodak* i *dohod*) 3. prihod.¹⁹ Šonje *dòhodak* definira kao: *ek* novčani ili robni prihod od prodaje proizvodnih usluga, vlasništva ili besplatnih transfera – darova, pomoći i sl. • *nacionalni* ~ vrijednosti koje su rezultat godišnjeg rada svih proizvodnih radnika države; *osobni* ~ plaća zaposlenika (Šonje 2000: 196). U Adoku je *dòhodak* definiran kao: ‘količina novca ili drugih ekonomskih vrijednosti koja se dobiva u nekom određenom vremenu; prihod’.²⁰

Iako je u rječnicima tanka granica između pojmova *dobit*, *dobitak* i *dohodak* zakoni Republike Hrvatske, kao i ekonomisti, jasno razlikuju ta tri pojma. *Dohodak* je razlika između primitaka i izdataka (osim ako je Zakonom drugačije određeno) u pojedinom obračunskom razdoblju. Određuje se izvještajem o novčanom toku. Primitci su sva dobra (novac, stvari, materijalna prava, usluge i dr.) koja su poreznom obvezniku pritekla u poreznom razdoblju. Izdatcima se smatraju svi odljevi dobara s novčanom vrijednošću.²¹ Pozitivna razlika između prihoda i rashoda jest *dobit*. Kada je razlika negativna riječ je o *gubitku*. Iznos dobiti (odnosno gubitka) vidljiva je u računu dobiti i gubitka za određeno obračunsko razdoblje. Razlika između prihoda i primitka jest ta što kod prihoda dolazi do promjene kapitala (riječ je o stvarnoj zaradi poduzeća), dok se kod primitaka kapital ne mijenja (riječ je, primjerice, o povratu zajma od dužnika).

U *555 jezičnih savjeta* autori ne razlikuju pojam *dobiti* od pojma *dobitka*. Ističu njihovo preklapanje u značenju ‘čista zarada, novčani iznos koji ostaje kad se odbiju troškovi poslovanja’. Bilježe i druga značenja pojma *dobitak*: ‘novac koji se dobiva u igrama na sreću’ i ‘neočekivana korist, više od onoga čemu se tko nada ili što zaslužuje’. Autori jezičnoga savjetnika kao antonimni par navode pojmove *dobitak* i *gubitak*, što nije posve točno (Blagus Bartolec i dr. 2016: 48). U ekonomiji, *dobit* i *gubitak* su antonimni parovi, a glavni pokazatelj profitabilnosti poduzeća jest račun dobiti i gubitka. *Dobitak* i *gubitak* antonimni su parovi isključivo kada je riječ o igrama na sreću.

U *Jezičnim savjetima* autori također ističu da se pojmovi *dobit* i *dobitak* značenjski preklapaju te da se oba pojma pridružuje značenje: ‘profit, tj. razlika između uložene i ostvarene vrijednosti’ (npr. *porez na dobit/dobitak*, *podjela dobiti/dobitka* itd.). Kao što je već spomenuto, porezni sustav Republike Hrvatske razlikuje porez na dobit i porez na dobitke (od lutrijskih igara na sreću, od klađenja ...). Predlažu da se pojmovi *dobit* i *dobitak* razjednače

¹⁹ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 233.

²⁰ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. I., Zagreb: Matica hrvatska. str. 528.

²¹ Zakon o porezu na dohodak, članak 11, stavci 1. i 2. <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak> (pristupljeno 10. srpnja 2018).

tako da se *dobit* upotrebljava kao ekonomski termin, a *dobitak* u značenju '(nematerijalna) korist ili nagrada', 'novac dobiven na bilo koji način' (Hudeček i dr. 2011: 11, 13).

U anketi koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika najveći postotak ispitanika (76,9 %) smatra da *dobit* označava 'profit', dok visok postotak ispitanika (66,1 %) smatra da je to 'pozitivna razlika između prihoda i rashoda'. Najveći postotak ispitanika (82,6 %) složilo se da je *dobitak* 'ono što se dobije na lutriji, tomboli i drugim igrama', dok visok postotak ispitanika (43,8 %) smatra da je to 'novac dobiven na bilo koji način'. Najveći postotak ispitanika smatra da je *dohodak* 'količina novca ili drugih ekonomskih vrijednosti koja se dobiva u nekom određenom vremenu' (58,5 %).

Iako se katkad poistovjećuju, *dobit*, *dobitak* i *dohodak* nisu sinonimi. *Dobit* je prihod koji proizlazi iz obavljenoga posla ili pružene usluge, pozitivna razlika između prihoda i rashoda. *Dobitak* je pojam koji se odnosi na novac dobiven na igrama na sreću, a koristi se i u prenesenom značenju. *Dohodak* je razlika između primitaka i izdataka (svih priljeva i odljeva novca) u pojedinom obračunskom razdoblju. Spomenute pojmove ne smije se poistovjećivati niti ih u rječnicima treba definirati jedne drugima.

3.1.3. Jesu li pridjevi *isti* i *jednak* istoga značenja?

Pridjevi *jednak* i *isti* često se smatraju sinonimima, no neki jezikoslovci primjećuju razlike između tih dvaju pridjeva. Upravo zbog neslaganja jezikoslovaca ovaj smo jezični savjet odlučili analizirati i provjeriti što o značenjima ovih dvaju pridjeva misle govornici hrvatskoga jezika. Neki normativni priručnici razlikuju ta dva pojma, dok ih drugi poistovjećuju.

U Anićevu rječniku pridjev *isti* definiran je kao 1. koji nije drugi, upravo taj, istovjetan sa samim sobom 2. koji nije drugačiji; jednak, vrlo sličan [~i otac] 3. *admin.* (u ulozi pokazne zam. *taj* u obilježavanju odnosa dviju imenica). Kao primjeri su, također, istaknuti *jedno te isto*, *izlazi na isto*, *ista pjesma*, *jedan te isti* itd. Drugi dio definicije ne smatramo potrebnim – dovoljno je bilo reći: 'koji nije drugi, upravo taj, istovjetan sa samim sobom'. Pridjev *jednak* definiran je kao: 'koji se ni po čemu ne razlikuje od drugoga, potpuno takav; isti *opr.:* drugačiji, različit, nejednak' (Anić 289, 322).

U Akademijinu rječniku pridjev *jednak* definiran je: 'koji se ni po čemu ne razlikuje od drugoga, tako da ga može (n. p. u matematici) i zamijeniti (...), a spomenuti su i brojni

primjeri u kojima se taj pridjev može upotrijebiti.²² Pridjev *isti* definiran je: a. pravi, istiniti b. koji nije drugi, koji nije drukčiji. Spomenuti su i brojni primjeri u kojima se taj pridjev upotrebljava.²³

Pridjev *jednak* u Broz-Ivekovićevu rječniku definiran je kao: ‘jednak s kim ili s čim’ rjegje ‘komu ili čemu’; ‘jednaki između sebe’. Pridjev *isti* spomenut je u primjerima: 1. baš on i ni koji drugi, baš ona i ni koja druga, i. t. d. 2. Isti istovetni otac (dijete koje je nalik na oca).²⁴

U Rječniku Matice hrvatske pridjev *isti* definiran je slično kao i u spomenutim rječnicima: 1. koji nije drugi ni drukčiji 2. jednak, a slično je definiran i pridjev *jednak*: 1. koji se ni po čemu ne razlikuje od drugoga, tačno takav, isti 2. ravan 3. (u prilološkoj službi) pokr. odmah, smjesta.²⁵ Šonje definira pridjev *isti* kao: 1. koji je istovjetan sa samim sobom, koji nije drugi: *to je ~ onaj konj; skupili su se oko ~oga stola; došla je s ~im mladićem* 2. koji je istovjetan s nekim drugim, jako sličan: *on je ~ otac; imati ~e oči*. Pridjev *jèdnāk* definiran je: ‘koji se ne razlikuje od koga ili čega drugoga: *~e visine*’. (Šonje 2000: 378, 412).

Možemo, dakle, primijetiti da su pridjevi *jednak* i *isti* u Anićeu rječniku i u rječniku Matice hrvatske „proglašeni“ sinonimima. Jezični savjetnici ukazali su na nepravilnosti u pojedinim rječnicima razgraničivši upotrebu pridjeva *jednak* i *isti*, pri čemu *isti* znači ‘upravo taj, a ne koji drugi’ (Blagus Bartolec i sur. 2016: 72), odnosno: 1. koji je istovjetan sa samim sobom, koji nije drugi (npr. *to je isti čovjek*) 2. koji je vrlo sličan komu (on je isti otac) (Opačić 2015: 118). Pridjev *jednak* u *555 jezičnih savjeta*, a i u jezičnom savjetniku Nives Opačić jest ‘onaj koji se izgledom ne razlikuje od onoga drugoga’ (Blagus Bartolec i sur. 2016: 72; Opačić 2015: 118).

U *Lektorskoj bilježnici* pridjev *jednak* objašnjen je na primjeru: „*Ana i Nikolina uče iz iste knjige*. – One su blizanke i imaju jednu knjigu, pa kod kuće sjede zajedno za stolom i uče iz te jedne knjige.“ Pridjev *isti* objašnjen je na primjeru: „*Ana i Nikolina uče iz jednakih knjiga*. – Knjige su dvije, obje knjige od istog su izdavača i istog naslova, i svaka od njih uči iz svoje knjige. Knjige su, dakle, jednake.“ (Bilić i dr. 2011: 92).

Iako se često koriste jedan umjesto drugoga, osobito u razgovornom stilu, ova dva pridjeva nisu sinonimi. Možda govornike hrvatskoga jezika mogla zbunjuje upotreba pridjeva

²² *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), IV. dio (ISPREKRIŽATI – KIPAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 539–541.

²³ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), IV. dio (ISPREKRIŽATI – KIPAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 31–35.

²⁴ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 420, 481.

²⁵ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. II. Zagreb: Matica hrvatska. str. 435.

isti u značenju ‘koji je sličan komu’ (možda bi trebalo bi naglasiti da se pridjev *isti* upotrebljava i u prenesenom značenju). U pojedinim su rječnicima pridjevi *jednak* i *isti* definirani jedan pomoću drugoga. *Isti* je kod Anića i ‘vrlo sličan’. Dakle, nije jasna granica između ovih pridjeva pa ih često govornici hrvatskoga jezika upotrebljavaju kao kao sinonime.

Ivan Zoričić u jezičnom savjetniku *Hrvatski u praksi* u poglavlju „Što je sve isto“ ističe da pridjev *isti* i pridjev *jednak* nisu istoznačnice te da to potvrđuju rečenice: „Sjedimo za istim stolom.“ te „Nosimo jednake šešire.“ – tvrdi da je u prvom primjeru riječ o jednom stolu te da, kada bismo pridjev *isti* zamijenili pridjevom *jednak*, bismo pomišljali na „dva iste vrste“. Za pridjev *isti* tvrdi da označuje „potpunu podudarnost, istost“, dok za *jednakost* tvrdi da „kazuje sličnost u velikoj mjeri“ (Zoričić 1998: 252–253). Ovi pridjevi u Zoričićevu savjetniku nisu precizno definirani – *jednakost* je definirana kao „sličnost u velikoj mjeri“, no kako bismo to odredili? Zašto je pridjev *isti* definiran kao i *istost*? Kako nam to pomaže u razumijevanju značenja toga pridjeva?

U studiji Branke Tafre i Petre Košutar također je vrlo dobro objašnjena razlika između pridjeva *jednak* i *isti*. Autorice ističu da se, kada se govori o istosti, govori o jednom entitetu, dok dva entiteta ne mogu dijeliti ista svojstva jer se uvijek u nečem razlikuju. To su objasnile rečenicom: „Ljubo Babić je Ksaver Šandor Gjalski.“ (dva imena iste osobe) (Tafra i Košutar 2008: 178–179). Za *jednakost* kažu da traži najmanje dva entiteta čija se zajednička svojstva podudaraju, a mogu biti više ili manje jednaki – *jednakost* pudlice i škotskoga ovčara očituje se u pripadnosti istoj vrsti (ta su dva psa „manje jednaka“), a *jednakost* dviju pudlica očituje se u pripadnosti istoj vrsti i istoj pasmini (ta su dva psa „više jednaka“). *Jednakost* su objasnile i primjerom s dvjema košuljama „jednakoga modela, jednake boje, jednaka broja“, koje nisu iste, nego jednake, zato što je riječ o dvama entitetima koja se u zajedničkim svojstvima podudaraju (Tafra i Košutar 2008: 180–181). Nejasno je samo to što su dva psa različitih pasmina *iste* vrste, dok su dvije košulje *jednakoga* modela (trebalo je naznačiti da su košulje istoga modela, iste boje i istoga broja; kasnije ističu da bi se, iako govore o *jednakim* svojstvima, ta svojstva mogla zvati *istima*).

U anketi koju smo proveli jasno je vidljivo da i govornici hrvatskoga jezika razlikuju ova dva pridjeva (u rečenicama koje su trebali nadopuniti ovim pridjevima primijetili su da dvije djevojčice imaju *istoga* oca, no da nose *jednake* haljine te da je lopta s kojom smo se igrali danas, a igrat ćemo se s njom i sutra *ista* lopta).

Istost se, dakle, odnosi na jedan entitet, dok se različitost odnosi na podudaranje zajedničkih svojstava dvaju ili više entiteta. I u *Lektorskoj bilježnici* i u studiji Branke Tafre i

Petre Košutar dobro je objašnjena razlika između pridjeva *jednak* i *isti*. Ksaver Šandor Gjalski i Ljubo Babić su, kao što Tafra i Košutar (2008) ističu, *ista* osoba (jedan entitet) dok su dvije bijele košulje robne marke *xy jednake* košulje (dva entiteta koja dijele neka zajednička svojstva).

3.1.4. Objasni, ako mi neće biti jasno pojasnit ćeš mi, pa da razjasnimo!

Glagoli *objasniti*, *pojasniti* i *razjasniti* u korijenu imaju nesvršeni glagol *jasniti*, što znači ‘postati jasan’. Glagoli su tvoreni različitim prefiksima, a u stručnoj literaturi često upućuju jedan na drugoga. Isto tako, u nekim rječnicima nema definicije glagola *pojasniti*, kojega se uglavnom ne smatra poželjnim upotrebljavati. Neki ga jezikoslovci poistovjećuju s glagolom *objasniti*, pa glagol *pojasniti* smatraju nepotrebnim (Nives Opačić smatra ga nepotrebnim, u nekim rječnicima ili savjetnicima taj glagol upućuje na glagol *objasniti*, u Anićevu je rječniku zabilježen, no ne razlikuje se uvelike od glagola *objasniti* i *razjasniti*). Ipak, njihova značenja možemo razlikovati. Ovaj smo jezični savjet izdvojili kako bismo, uz pomoć ankete, saznali kako govornici hrvatskoga jezika shvaćaju značenje glagola *pojasniti*, upotrebljavaju li ga (s obzirom na to da ga neki jezikoslovci smatraju nepotrebnim), smatraju li da je njegovo značenje ‘dodatno objasniti’, od čega mi u ovom radu polazimo te kako bismo razgraničili značenja glagola *objasniti*, *pojasniti* i *razjasniti*, s obzirom na to da to nije učinjeno u rječnicima.

U Anićevu rječniku zabilježen je glagol *objasniti* (*što, komu*) koji je definiran: ‘učiniti da što postane jasno, razumljivo; protumačiti, razjasniti’ (Anić 1994: 564). Glagol *pojasniti* (neol.) definiran je: ‘učiniti jasnim, v. objasniti, razjasniti’ (sic!) (Anić 1994: 700), dok je glagol *razjasniti* definiran kao 1. (što) učiniti jasnim, razumljivim; objasniti 2. (se) a. postati jasan, razumljiv, b. međusobno izložiti stavove i doći do jasnoće (o nesporazumima). *Razjašnjenje* je definirano kao ‘objašnjenje, tumačenje, jasan odgovor’ (Anić 1994: 873). Anićeve definicije tih glagola nisu jasne jer su glagoli definirani jedni drugima te ispada da su sinonimi, a nisu.

U Akademijinu rječniku glagol *objasniti* definiran je: ‘protumačiti, razložiti’.²⁶ Glagol *pojasniti* nije zabilježen. Glagol *razjasniti* definiran je: ‘rasvijetliti, objasniti’.²⁷ Ni ovdje

²⁶ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1917 – 1922. Maretić, Tomo (ur.), VIII. dio (NEPOMIČAN – ONDINAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 364.

²⁷ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1953. Bosanac, S., D. Grdenić, J. Hamm, J. Jedvaj, S. Musulin, S. Pavičić, P. Rogić, M. Stojković, S. Živković (ur.), XIII. dio (RAJČETIĆ – RIJEČ). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 570.

razlika između tih glagola nije jasna, kao ni u Broz-Ivekovićevu rječniku gdje je zabilježen samo glagol *objasniti* (*kome, što*) sa značenjem: ‘učiniti da mu bude jasno’.²⁸ U Šonjinu rječniku glagol *objasniti* definiran je: ‘učiniti komu što jasnim, razumljivim, izreći mu to tako da mu bude razumljivo ono što mu prije nije bilo jasno; rastumačiti, razjasniti: ~ zadaću – ~ se *povr* objasniti, raščistiti međusobne odnose; raspraviti se’. Glagol *razjasniti* definiran je: ‘učiniti jasnim; rastumačiti, protumačiti: ~ *formulu* – ~ se *povr* postati jasan, razumljiv: *problem se razjasnio*’. Glagol *pojasniti* upućuje na glagole *objasniti* i *razjasniti* (Šonje 2000: 716, 1052, 866). Značenja ovih triju glagola ni u Šonjinu rječniku nisu razgraničena.

U *Lektorskoj bilježnici* glagol *pojasniti* upućuje na glagol: *objasniti, učiniti posve jasnim*. Autori glagol *pojasniti* smatraju pomodnicom referirajući se na Nives Opačić koja smatra da bi taj glagol značio da se radnja obavlja u manjoj mjeri. Također, glagol *pojasniti* upućuje i na glagol *razjasniti, rastumačiti*, koji je objašnjen na primjeru: *Razjasnio / rastumačio mi je sva pravila iz matematike* (Bilić i dr. 2011: 183).

Nives Opačić u jezičnom savjetniku *Hrvatski za normalne ljude* ne smatra potrebnim upotrebljavati glagol *pojasniti* zbog prefiksa *po-* koji sadrži, a koji se odnosi na obavljanje radnje u manjem opsegu (kao npr. glagoli *pogledati, popričati* i sl.) (Opačić 2015: 203). No, u jezičnoj se praksi ovaj glagol često upotrebljava. Ako se vratimo na početak, vidjet ćemo da su glagoli *objasniti* i *razjasniti* identično definirani, po čemu bi se dalo zaključiti, ako vjerujemo rječnicima, da su ta dva glagola sinonimi. No, u praksi ih ne upotrebljavamo kao sinonime, a njihovo je značenje, kao i značenje glagola *pojasniti*, moguće razgraničiti. Objasnit ćemo na primjeru.

Dužnost nastavnika je učenicima *razjasniti* gradivo, odnosno učiniti im nastavni sadržaj jasnim (ne jasnijim!). Glagol *razjasniti* tvoren je od prefiksa *raz-*, pridjeva *jasan* i sufiksa *-iti*, a upravo zbog toga prefiksa *raz-* označuje da je postignut krajnji cilj, ‘da je radnja osnovnoga glagola izvršena do potankosti’ (Babić 2002: 550).

Glagol *objasniti* tvoren je pomoću pridjeva *jasan*, prefiksa *ob-* te sufiksa *-iti*. Glagoli s prefiksom *ob-* „znače da radnja osnovnoga glagola biva oko čega, sa svih njegovih strana, u konkretnom i apstraktnom značenju“, a ti glagoli rijetko izriču samo svršenost (Babić 2002: 543). Dakle, *objasniti* nešto ne znači da nešto postaje jasno, nego je objašnjavanje nečega početna faza koja vodi prema konačnom cilju – postati jasan. Dakle, ako nismo uspjeli dovoljno dobro *objasniti* sadržaj nastavnoga gradiva potrebno je *pojasniti* dijelove koji su nerazumljivi.

²⁸ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 832.

Glagol *pojasniti* Anić definira: ‘učiniti jasnim, v. objasniti, razjasnuti’ (Anić 1994: 700). S njim se ne slaže Nives Opačić uz obrazloženje da prefiks *po-* označava obavljanje radnje u manjem opsegu. S Nives Opačić slažu se i autori *Lektorske bilježnice*. Šonje je zabilježio ovaj glagol, no upućuje na glagole *objasniti* i *razjasniti*. Glagol se često upotrebljava u razgovornom i novinarsko-publicističkom stilu. Zabilježen je i na Hrvatskom jezičnom portalu, a definiran je: ‘učiniti jasnijim’. Također, upućuje na glagole *objasniti* i *razjasniti*.²⁹ Nives Opačić u svom jezičnom savjetniku kaže da glagoli *pojasniti* i *razjasniti* „znače uglavnom isto: učiniti komu što *jasnijim, razumljivijim, rastumačiti, protumačiti*“ te ističe da „sami prefiksi *ob-* i *raz-* govore o sveobuhvatnosti rješenja“, dok prefiks *po-* „navodi na obavljanje radnje u manjem opsegu“. No, glagol *razjasniti* ne znači učiniti nešto „jasnijim, razumljivijim“ nego „učiniti nešto jasnim, razumljivim“. Također, zanimljiva je i autoričina upotreba pridjeva *normalno* i konstatacija da normalnim ljudima nije potreban ovaj glagol „jer ako je što valjano *razjašnjeno, objašnjeno, protumačeno*, može li biti jasnije od toga?“ (Opačić 2015: 203).

Istina je da se prefiksom *po-*, između ostaloga, tvore glagoli koji znače „da se radnja izvršila u maloj mjeri, da je trajala neko vrijeme“, no isto se tako tim prefiksom tvore i glagoli koji znače „da se izvršio početni dio radnje“ (Babić 2002: 545). Dakle, prvo je netko nešto pokušao *objasniti* (početni dio radnje), no kako mu to nije pošlo za rukom onda je *pojasnio* ono što je bilo nejasno, s ciljem da to *razjasni*.

Glagol *pojasniti* odnosi se na dodatno objašnjavanje (npr. dijela nastavnoga gradiva), i tu se možemo složiti s Nives Opačić koja zamjećuje da se prefiks *po-* upotrebljava za obavljanje radnje u manjoj mjeri, jer je pojašnjavanje gradiva tumačenje dijela nastavnoga gradiva, i to onoga dijela koji nije jasan. Pojašnjavanje ne dovodi nužno do razjašnjenja. Znači da nešto nije dovoljno objašnjeno pa treba *pojasniti* (dodatno objasniti dijelove koji nisu jasni). No, Nives Opačić ne spominje da se prefiks *po-* također upotrebljava i za glagole koji znače da se izvršio početni dio radnje, što spominje Babić u *Tvorbi riječi* (Babić 2002: 556). „Prefiksom *po-* i sufiksom *-iti* tvoreno je nekoliko glagola sa značenjem postati onim što znači imenica u glagolskoj osnovi“ (Ibid: 556). Za primjer su navedeni glagoli *povampiriti se, pogospoditi se, poseljačiti* i sl.

U anketi koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika za glagol *objasniti* većina se ispitanika (61,8 %) složila da je njegovo značenje ‘učiniti jasnim, razumljivim’. Za

²⁹ *Hrvatski jezični portal*. Definicija glagola *pojasniti*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVtnXRA%3D&keyword=pojasniti (pristupljeno 1. kolovoza 2017).

glagol *pojasniti* najveći postotak ispitanika (61,8 %) smatra da je njegovo značenje ‘dodatno objasniti’, dok su za glagol *razjasniti* mišljenja podijeljena. 42,3 % ispitanika smatra da je njegovo značenje ‘izreći mu to tako da mu bude razumljivo ono što mu prije nije bilo jasno’, dok 41,5 % ispitanika smatra da je njegovo značenje ‘učiniti jasnim, razumljivim’. Anketa je pokazala da većina ispitanika smatra da glagol *pojasniti* znači ‘dodatno objasniti’.

Glagol *objasniti* definirali bismo kao ‘pokušati rastumačiti’ – objašnjenje nužno ne vodi do razjašnjenja. *Razjasniti* bismo definirali kao ‘rastumačiti’ – postignut je krajnji cilj, dok bismo glagol *pojasniti* definirali kao ‘dodatno objasniti’. Na kraju možemo zaključiti da poslije izvršavanja početnoga dijela radnje (*objasniti*) treba *pojasniti* (odnosno, dodatno objasniti, učiniti jasnijim), ako nešto nije dovoljno jasno, kako bi se to *razjasnilo* (nastavno gradivo primjerice), što je krajnji cilj. *Pojašnjenje* je prijelazna faza između *objašnjenja* i *razjašnjenja*. Upravo onda kada nešto nije valjano protumačeno, objašnjeno, razjašnjeno glagol *pojasniti* nalazi svoju svrhu.

3.1.5. O Obrazovanju/izobrazbi/naobrazbi

Primijetili smo da se imenice *obrazovanje*, *izobrazba* i *naobrazba* u nekim rječnicima značenjski preklapaju, a u nekim rječnicima definicije nisu jasne ili nisu zabilježene. Proverili smo i što smatraju govornici hrvatskoga jezika, koja su značenja ovih triju imenica.

U Anićevo je rječniku *obrazovanje* definirano kao ‘rezultat procesa stjecanja znanja [visoko ~]. *Izobrazbu* definira kao ‘postupak usvajanja znanja posebnim putem za određenu svrhu; specijalni tečaj [bio na ~i, poslati na ~u], dok je *naobrazba* definirana kao: 1. ukupnost znanja, vještina i odgoja stečena učenjem 2. stupanj, grana ili sustav učenja Δ formalna ~ službeno priznata naobrazba stečena u obrazovnim institucijama; visoka (niska) ~; fakultetska ~ (Anić 306, 510, 569).

U Akademijinu rječniku imenica *obrazovanje* nije definirana. Umjesto toga spomenuti su primjeri iz tuđih rječnika.³⁰ Glagol *izobraziti* primarno je definiran kao ‘načiniti nešto tako da ima neki osobiti oblik (obraz)’, a tek mu je preneseno značenje ‘odgojiti, naučiti’.³¹ *Naobrazba* nije definirana, već je kao primjer spomenuto: „On je bio vrlo naobražen.“ U

³⁰ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1917 – 1922. Maretić, Tomo (ur.), VIII. dio (NEPOMIČAN – ONDINAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 454–455.

³¹ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), IV. dio (ISPRESKRIŽATI – KIPAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 276–277.

definiciji glagola *naobraziti* (upućuje se i na glagol *izobraziti*), no taj se glagol primarno odnosi na ‘namolovati, naslikati’.³²

U Broz-Ivekovićevu rječniku *obrazovanje* je definirano kao ‘radnja kojom tko obrazuje koga’.³³ *Izobrazba* i *naobrazba* nisu definirane.

Šonje u natuknici *òbrazovānje* upućuje na nastavu, izobrazbu, naobrazbu. *Īzobrazba* je definirana kao ‘stjecanje znanja, učenje sustavnim obrazovanjem i odgojem; školovanje: *poslati koga na ~u*. *Nāobrazba* je definirana kao ‘znanje stečeno učenjem, školovanjem’, a kao primjer je istaknuto: ‘imati dobru naobrazbu’ (Šonje 2000: 721, 645). Ako potražimo definiciju *školovanje*, na koju se u rječniku upućuje, nećemo ju naći.

U *Lektorskoj bilježnici* imenica *obrazovanje* definirana je: ‘školovanje, stjecanje znanja’, *izobrazba* je definirana: 1. proces u kojemu se organizirano stječu kakva znanja, svjesno, ciljano dodatno školovanje, dodatno znanje, 2. (voj.) uvježbavanje (usp. obuka), dok je *naobrazba* definirana: ‘stupanj znanja koje se stječe školovanjem, skup znanja, stečeno znanje’ (Bilić i dr. 2011: 144).

Imenicu *obrazovanje* nalazimo, između ostaloga, kod sintagmi *odgojno-obrazovni proces* te *sustav obrazovanja*. U sustavu obrazovanja djeluju predškolske, srednjoškolske i visokoškolske ustanove u kojima se obrazuje.

Anketa koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazala je da najveći postotak ispitanika smatra da imenica *naobrazba* predstavlja ‘ukupnost znanja, vještina i odgoja stečena učenjem’ (48,8 %). Visok postotak ispitanika *naobrazbu* bi definirao kao ‘rezultat procesa stjecanja znanja’ (44,7 %) te ‘postupak usvajanja znanja posebnim putem za određenu svrhu’ (35,8 %). Većina ispitanika (43,1 %) smatra da je *obrazovanje* ‘rezultat procesa stjecanja znanja’, dok najveći postotak ispitanika (37,4 %) smatra da je *izobrazba* ‘specijalni tečaj’. Isto tako, visokih 27,6 % ispitanika smatra da je *izobrazba* ‘postupak usvajanja znanja posebnim putem za određenu svrhu’.

Babić ističe da glagoli s prefiksom *na-*, između ostaloga, znače ‘dovesti do rezultata’. Sukladno tomu, glagol *naobraziti (se)* znači ‘steći određena znanja’ (tako stoji i na Hrvatskom jezičnom portalu, no uz to je dodana i definicija ‘izobraziti se’).³⁴ Isto tako, glagoli s prefiksom *iz-* znače ‘dovesti do rezultata’ (Babić 2002: 539–541).

³² *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1911 – 1916. Maretić, Tomo (ur.), VII. dio (MORAČIĆ – NEPOMIRAN). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 468–469.

³³ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 841.

³⁴ *Hrvatski jezični portal*. Definicija glagola *naobraziti* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1ZIURY%3D&keyword=naobraziti (pristupljeno 20. travnja 2018).

Dakle, *obrazovanje* je proces stjecanja znanja unutar obrazovnoga sustava. *Naobrazba* je krajnji rezultat procesa obrazovanja, skup znanja, stečeno znanje. Obrazovana osoba jest osoba koja je prošla sustav obrazovanja. *Izobrazba* se odnosi na osposobljavanje (primjerice, izobrazba nastavnika). To je ‘postupak usvajanja znanja posebnim putem za određenu svrhu’ i ‘specijalni tečaj’, kao i ‘proces u kojemu se organizirano stječu kakva znanja, svjesno, ciljano dodatno školovanje, dodatno znanje’ te ‘(voj.) uvježbavanje (usp. obuka)’, kao što je spomenuto u Anićevu rječniku, na Hrvatskom jezičnom portalu te u *Lektorskoj bilježnici*. Glagoli s prefiksom *iz-*, između ostaloga, znače ‘dovesti do rezultata’ – u ovom slučaju rezultat je naobrazba (rezultat procesa obrazovanja).

3.1.6. Onečišćujemo li ili zagađujemo okoliš?

Pridjevi *onečišćenje* i *zagađenje* nisu jasno definirani u rječnicima i značenjski se preklapaju. Također, postoje neslaganja među jezikoslovcima vezana uz upotrebu ovih dvaju pridjeva. Ovaj je jezični savjet prisutan i u jezičnim savjetnicima, no i tu postoje neslaganja oko upotrebe ovih dvaju pridjeva, a anketa koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazala je da ih oni smatraju sinonimima. Bacanjem otpada po tlu i svakodnevnim ispuštanjem štetnih plinova u zrak štetimo okolišu. Postavlja se pitanje, je li svako onečišćenje ujedno i zagađenje?

Glagol *onečistiti* na Hrvatskom jezičnom portalu definiran je kao 1. (što) učiniti nečistim, učiniti da više ne bude čisto; zagađiti, zamazati, zaprljati; 2. (se) obaviti veliku nuždu pod sebe bez kontrole volje u staračkoj demenciji; ispoganiti (se), *usp.* unerediti (se).³⁵ S druge strane, glagol *zagađiti* upućuje na *zagađivati*, a definiran je kao 1. prožimati, ispunjati čim gadnim, učiniti nečistim; prljati, onečišćavati; 2. širenjem bakterija, virusa, smradova i štetnih tvari u tlu, zraku i vodi kvariti kvalitetu života i odnose između prirode i čovjeka kao njezina djela.³⁶ U *Hrvatskom leksikonu onečišćenje* je definirano kao ‘unošenje strane tvari ili energije u okoliš, bez štetnih posljedica po ekosustav. S pravnoga stajališta o. nije kažnjivo.’³⁷ S druge strane, *zagađivanje* je u Hrvatskom leksikonu definirano kao ‘unošenje u okoliš tvari ili energije koja uzrokuje ili može uzrokovati dokazljivu štetu, onemogućuje neku od

³⁵ *Hrvatski jezični portal*. Definicija glagola *onečistiti* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFlnURc%3D&keyword=one%C4%8Distiti (pristupljeno 26. srpnja 2017).

³⁶ *Hrvatski jezični portal*. Definicija glagola *zagađiti* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15nWBB6&keyword=zagađiti (pristupljeno 26. srpnja 2017).

³⁷ *Hrvatski leksikon*. Definicija imenice *onečišćenje* <http://www.hrleksikon.info/definicija/oneciscenje.html> (pristupljeno 27. srpnja 2017).

poželjnih ili tradicionalnih djelatnosti ili smanjuje opću dobrobit, uključujući i estetske vrijednosti. U pravnom sustavu mnogih zemalja z. je kažnjivo. Usp. onečišćenje, zagađivač, zagađivalo'.³⁸

U *Zakonu o zaštiti okoliša* (čl. 4. §32) *onečišćenje* je definirano kao „izravno ili neizravno unošenje kao posljedica ljudske aktivnosti, tvari, vibracija, topline ili buke u zrak, vodu ili zemlju, što može biti štetno za zdravlje ljudi ili kvalitetu okoliša, može dovesti do oštećenja materijalne imovine ili narušiti ili umanjiti vrijednost i ostale legitimne načine korištenja okoliša.“³⁹

Iz latinskoga jezika potječe imenica *contaminatio*, a znači ‘oskvrnjavanje’, ‘prljanje’, ‘zagađenje’, ‘okaljavanje’, ‘zaraženost’, ‘zagađenost’. U Hrvatskom leksikonu definirana je imenica *kontaminacija* kao: 1. zagađenje; onečišćenje mikroorganizmima, otrovnim tvarima ili radioaktivnim zračenjem. 2. lingv. miješanje, stapanje, spajanje u jednoj riječi jezičnih elemenata raznorodna podrijetla (npr. visokofrekventan).⁴⁰ Na Hrvatskom jezičnom portalu *kontaminacija* je definirana kao 1. *pat.* zagađenje zaraznim klicama, otrovima ili radioaktivnim tvarima [kontaminacija hrane]; onečišćenje, zatrovanost. 2. spajanje, miješanje, stapanje različitih elemenata [kontaminacija riječi: en + jača = enjača u riječi plamenjača i sjemenjača]. 3. *pov.* u antičkoj književnosti, preradba dvaju samostalnih tekstova u novu cjelinu.⁴¹ S druge strane, u latinskom jeziku imamo i imenicu *pollutio*, a njezino je značenje: ‘kvarenje’, ‘zagađivanje’, ‘opoganjivanje’. U Hrvatskom leksikonu i na Hrvatskom jezičnom portalu nalazimo definiciju *polucije* kao: *fiziol.* izbacivanje sperme u snu, ob. praćeno erotičnim snovima [imati polucije]. 2. onečišćenje, zagađenje.⁴²

U Akademijinu rječniku zabilježen je glagol *onečistiti* sa značenjem ‘okažati, uprljati’.⁴³ Glagol *zagaditi* definiran je kao ‘učiniti da bude gadno, ogaditi’, te ‘ubrļati, uprljati,

³⁸ *Hrvatski leksikon*. Definicija imenice *zagađivanje* <http://www.hrleksikon.info/definicija/zagadivanje.html> (pristupljeno 27. srpnja 2017).

³⁹ *Zakon o zaštiti okoliša* <https://www.zakon.hr/z/194/Zakon-o-za%C5%A1titi-okoli%C5%A1a> (pristupljeno 28. srpnja 2017).

⁴⁰ *Hrvatski leksikon*. Definicija imenice *kontaminacija* <http://www.hrleksikon.info/definicija/kontaminacija.html> (pristupljeno 28. srpnja 2017).

⁴¹ *Hrvatski jezični portal*. Definicija imenice *kontaminacija* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elpjWRQ%3D&keyword=kontaminacija (pristupljeno 28. srpnja 2017).

⁴² *Hrvatski jezični portal*. Definicija imenice *polucija* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVthXRQ%3D&keyword=polucija; *Hrvatski leksikon* <http://www.hrleksikon.info/definicija/polucija.html> (pristupljeno 28. srpnja 2017).

⁴³ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1924 – 1927. Maretić, Tomo (ur.), IX. dio (ONDJE – PLANČIĆ). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 3.

ugnusiti, ukaļati, zakaļati, zaprlati'.⁴⁴ U Anićevu je rječniku glagol *zagađivati* definiran: 1. prožimati, ispunjati čim gadnim, činiti nečistim; prljati 2. širenjem bakterija, virusa, smradova i štetnih tvari u tlu, zraku i vodi kvariti kvalitetu života i odnose između prirode i čovjeka kao njezina dijela. Anić je u svom rječniku definirao i jednu imenicu koja nam je ključna za određivanje značenja glagola *onečišćivati* i *zagađivati*. Riječ je o imenici *zagađivač* koja je definirana: 1. onaj koji zagađuje čovjekovu sredinu [*veliki ~i* industrija i drugi proizvođači štetnih tvari u velikim količinama, oni koji najviše otpadom štete prirodi i čovjekovoj sredini] 2. tvar koja zagađuje [*~* okoline, *~* zraka, *~* mora] (Anić 1994: 1192). S druge strane, glagol *onečistiti* u Anićevu je rječniku definiran: 1. (što) učiniti nečistim, učiniti da više ne bude čisto, zamazati, zagađiti, zaprljati 2. (se) obaviti veliku nuždu pod sebe bez kontrole volje u staračkoj demenciji; (*usp.*) onerediti se; ispoganiti se (Anić 1994: 599).

Šonje bilježi glagol *onečišćivati* sa značenjem 'prljati, uneredivati' te imenicu *onečišćivāč* koja je definirana kao: 1. tvar koja uzrokuje onečišćenje 2. osoba ili djelatnost koja onečišćuje okoliš. *Onečišćenje* je ekološki pojam koji se odnosi na 'postojanje štetnih tvari u okolišu u koncentraciji koja je manja od maksimalno dopuštene' (Šonje 2000: 755). Zabilježeni su i glagol *zagađiti* ('učiniti gadnim, odvratnim, prljavim; onečistiti, unerediti, zaprljati: *~* okoliš, *~* vodu, *~* zrak, *~* zemlju) te imenica *zagađivāč* koja je definirana kao: 1. čovjek koji zagađuje okoliš 2. a) industrijski pogon i njegov proizvod koji izbacuje nečiste, štetne tvari b) tvar koja onečišćuje okoliš; zagađivalo; onečišćivač. *Zagađivānje* je ekološki pojam koji se odnosi na 'unošenje u okoliš tvari ili energije koja uzrokuje štetu; onečišćivanje' (Šonje 2000: 1383).

U „Tehničkoj enciklopediji“ Velimir Pravdić objašnjava razliku između pojmova *onečišćenje* i *zagađenje*: „Zagađivanje (eng. *pollution*) je ljudskom djelatnošću uzrokovano unošenje zagađivala (tvari ili energije) u okoliš koje uzrokuje štetne posljedice za živa bića i za ljudsko zdravlje, onemogućuje ili ometa tradicionalne ljudske djelatnosti, smanjuje kvalitetu zraka, vode ili tla te općenito smanjuje opću ili estetsku vrijednost prirodnih ekosustava ili izvora dobara. Izvori (uzročnici) zagađivanja nazivaju se zagađivačima.“ S druge strane, „Onečišćivanjem (eng. *contamination*) se naziva pojava neke tvari u okolišu u nekom određenom mjestu, vremenu i koncentraciji, koja nije posljedica nekog trajnog stanja i koje ne uzrokuje štetu kao zagađivanje. Takva se tvar zove onečišćivalom, a izvor (uzročnik) onečišćivanja je onečišćivač.“ (Pravdić 1997).

⁴⁴ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1973 – 1974. J. Jedvaj, S. Musulin, J. Nagy, S. Pavičić, S. Pelz, P. Rogić, M. Stojković, S. Živković (ur.), XXI. dio (VISOKOROĐEN – ZAKLAŃE). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 845.

U *Jezičnim savjetima* također zaključuju da su značenja pojmova *onečišćenje* i *zagađenje* raspodijeljena tako da je pojam *onečišćenje* jednak engleskomu nazivu *pollution*, a *zagađenje* engleskomu nazivu *contamination* (Hudeček i sur. 2011: 59). Taj jezični savjet nije najbolje objašnjen, a nije ni ponuđeno rješenje neujednačenosti definicija pojmova *onečišćenje* i *zagađenje* u normativnim priručnicima.

U *Lektorskoj bilježnici* glagol *zagaditi* upućuje na glagol *onečistiti*. Istaknuto je da u općoj upotrebi prednost dajemo glagolu *onečistiti*. Autori *Lektorske bilježnice* primjećuju nedosljednost u hrvatskim jezičnim izvorima. Ističu da se u jeziku struke dopuštaju oba oblika, no s malim značenjskim razlikama. *Zagađenje* je definirano kao ‘unošenje u okoliš tvari ili energija koje uzrokuju dokazivu štetu, zakonski je kažnjivo (npr. zagađenje radioaktivnim tvarima)’. *Onečišćenje* je definirano kao ‘unošenje u okoliš tvari ili energije, bez štetnih posljedica za ekološki sustav, s pravnog stajališta nije kažnjivo (npr. onečišćenje zraka ispušnim plinovima, onečišćenje rijeke mazutom)’ (Bilić i dr. 2011: 278–279).

U anketi koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazalo se da većina ispitanika (56,2 %) smatra da ispuštanjem otrovnih plinovima *zagađujemo* ili *onečišćujemo* okoliš (smatraju da se oba termina mogu upotrijebiti). Također, većina ispitanika (50 %) smatra da i bacanjem smeća po tlu *zagađujemo* ili *onečišćujemo* okoliš.

Iako su ova dva glagola u mnogim rječnicima zabilježena kao sinonimi, nemoguće je ne primijetiti da se glagolu *zagaditi* pridružuju pojmovi poput bakterija, virusa, štetnih tvari i sl. Osim toga, Anić bilježi i imenicu *zagađivač*, koja se odnosi na tvar koja zagađuje te na onoga koji zagađuje okolinu i time šteti prirodi. Time se pokazuje da je moguće razgraničiti ta dva pojma, pri čemu glagol *onečistiti* nema veće štete za tlo, zrak ili vodu, a značio bi ‘činiti što prljavim, zamazanim, nečistim’. Primjerice, kada bacamo papire po tlu ne dovodimo u opasnost zemljino tlo ili zrak, zato što papir ne sadrži teške kemijske supstance u sebi (riječ je o *onečišćenju*), kao što je to slučaj s ugljičnim monoksidom, otrovnim plinom koji štetno djeluje na zrak, tlo, vodu i ljudsko zdravlje (riječ je o *zagađenju*). Imenica *zagađenje* odnosi se na unašanje štetnih tvari u okoliš s mogućnošću dovođenja ljudskoga zdravlja u opasnost.

3.1.7. Porada li porodilja roditelju? Koji dopust koristi žena koja je rodila?

Ovaj smo jezični savjet izdvojili jer postoje neslaganja među jezikoslovcima oko značenja imenica *porodilja* i *roditelja* te naziva dopusta za roditelje/porodilje. Zato je potrebno vidjeti kako su ovi pridjevi definirani u rječnicima i koji je pridjev preporučan u jezičnim savjetnicima. Pravo roditelja (ili njemu izjednačene osobe koje se brine o djetetu) na

vremenske i novčane potpore propisano je Zakonom o roditeljskim potporama, a jedno od prava koja imaju korisnici roditeljske potpore jesu *roditeljski dopust* te *roditeljski dopust*. Roditeljski je dopust namijenjen obama roditeljima, koji ga imaju pravo koristiti u jednakom obimu, dok majka (primarno) ima pravo na roditeljski dopust, a to pravo može prenijeti na oca djeteta, uz prethodnu suglasnost oca, u cijelosti ili u vremenski ograničenom trajanju, stoji u Zakonu.⁴⁵

Iako su zakonom propisani termini *roditeljski* i *roditeljski* dopust često čujemo naziv *roditeljski dopust* (ili njegov skraćeni oblik *roditeljski*). Osvrnimo se najprije na Zakon. Oba su pridjeva koja se pojavljuju u Zakonu odnosna, oba je moguće tvoriti sufiksom *-ni*, ali i sufiksom *-ski*. Ipak, u Zakon su uvršteni pridjevi *roditeljski* i *roditeljski*, s dvama različitim sufiksima. Uz sve to dodatno nas zbunjuju *roditeljski* i *roditeljski*, koji su česti u razgovornom, ali i u novinarsko-publicističkomu stilu. Zašto je to tako?

Ako pogledamo u rječnike naići ćemo na definiciju *roditeljski*, ali i *roditeljski*. U Akademijinu rječniku osim *roditeljski* nalazimo i imenice *roditeljski* (sinonim za *roditeljski* i *roditeljski*) te *roditeljski* ('isto što roditeljski, mati'). Također, zabilježene su dvije definicije *roditeljski*. Jedna se odnosi na ženu u vrijeme poroda, roditeljski, dok druga znači 'isto što i maternica'. Zabilježen je i pridjev *roditeljski* sa značenjem 'što pripada roditeljski, na način roditeljski'.⁴⁶ U rječniku nalazimo i imenice *roditeljski* (znači isto što i roditeljski, majka, mati) i *roditeljski* (isto što i roditeljski i roditeljski).⁴⁷

U Anićevu je rječniku *roditeljski* definirana kao: 1. a. ona koja može rađati, donositi plod b. ona koja mnogo rađa 2. v. roditeljski. Od te je imenice tvoren pridjev *roditeljski*, koji je u Anićevu rječniku definiran: 1. *prid.* koji pripada, koji se odnosi na roditeljski [*~dopust*, roditeljski dopust] 2. (*-ski*) *pril.* 'kao roditeljski, na način roditeljski'. *Roditeljski* je definiran kao: 1. *prid.* koji pripada roditeljski, koji potječe od roditeljski [*~a briga*, *~i dom*] 2. (*-ski*) *pril.* kao roditeljski, poput roditeljski [*~i ukoriti*] (Anić 1994: 902).

U Broz-Ivekovićevu rječniku imenica *roditeljski* upućuje na *roditeljski* i *roditeljski*. Autori su zabilježili i pridjev *roditeljski* sa značenjem: 'što pripada roditeljski ili roditeljski kojemu

⁴⁵Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama <https://www.zakon.hr/z/214/Zakon-o-roditeljskim-i-roditeljskim-potporama>. Članci 12., 13. i 14. Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama (pristupljeno 20. srpnja 2017).

⁴⁶*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1953 – 1955. Grdenić, Drago, Josip Jedvaj, Josip Hamm (ur.), XIV. dio (RIJEČ – SIMETIČI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 93.

⁴⁷*Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1953 – 1955. Grdenić, Drago, Josip Jedvaj, Josip Hamm (ur.), XIV. dio (RIJEČ – SIMETIČI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 96–97.

god'.⁴⁸ U Šonjinu rječniku imenica *rodilja* definirana je: 'žena koja je rodila', dok je pridjev *rodiljski* definiran: 'koji se odnosi na roditelje' (Šonje 2000: 1083).

Definicija *porodilje* u Akademijinu rječniku ne razlikuje se uvelike od definicije u ostalim rječnicima. *Porodila* je definirana kao 'žena u porođaju i prve dane poslije porođaja', a pridjev koji se odnosi na porodilju jest *porodiljski*.⁴⁹ U Anićevu je rječniku *porodilja* definirana kao 'žena koja će uskoro roditi ili koja je nedugo rodila'. Iz te je imenice tvoren pridjev *porodiljski*, koji je kod Anića definiran: 'koji pripada, koji se odnosi na porodilje' (Anić 1994: 720). Jednaku definiciju *rodilje* kao i kod Anića nalazimo i na Hrvatskom jezičnom portalu⁵⁰, a slično je definiran i pridjev *rodiljski*.⁵¹ U Broz-Ivekovićevu rječniku imenica *porodilja* upućuje na *rodilju*, *rodilicu*, *babinjaru*, a definiran je i pridjev *porodiljin* sa značenjem 'što pripada porodilji'.⁵²

U Šonjinu rječniku imenica *porodilja* upućuje na *rodilju*, a pridjev *porodiljski* upućuje na *rodiljski* (Šonje 2000: 892). Imenica *porodilja* na Hrvatskom jezičnom portalu definirana je kao i kod Anića⁵³, a umjesto pridjeva *porodiljski* zabilježen je pridjev *porodiljni*, definiran kao i pridjev *porodiljski* u Anićevu rječniku.⁵⁴

U *Lektorskoj bilježnici* imenica *porodilja* definirana je: 1. žena koja pomaže pri porođu 2. —→ roditelja (žena koja rađa), a sintagma *porodiljski dopust* upućuje na *rodiljski dopust* (Bilić i dr. 2011: 186).

Branka Tafra u radu „Pregršt jezičnih zrnaca“ u potpoglavlju naslovljenom „Nazivoslovne porođajne muke.“ osvrće se na upotrebu pridjeva *porođajni*, *porodni*, *porodiljski*, *porodiljni*, *rodiljski* i *materinski dopust* te primjećuje da je zakon sa svojim propisima unio još veću zbrku u nazivlje. Isto tako ističe: „Odmah na početku treba reći da su svi pridjevi dobro tvoreni, ali svaki put kada je riječ o pridjevima, treba obratiti pozornost na

⁴⁸ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. II. (P – Ž). Zagreb: Naklada Nedičko Dominović. str. 350.

⁴⁹ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1931. Maretić, Tomo (ur.), X. dio (PLANDA – POSMRTNICA). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 870.

⁵⁰ *Hrvatski jezični portal*. Definicija imenice *rodilja* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dllvUBk%3D&keyword=rodilja (pristupljeno 25. srpnja 2017).

⁵¹ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *rodiljski* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlhmWRA%3D&keyword=rodiljski (pristupljeno 25. srpnja 2017).

⁵² Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. II. (P – Ž). Zagreb: Naklada Nedičko Dominović. str. 120.

⁵³ *Hrvatski jezični portal*. Definicija imenice *porodilja* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVpjXRg%3D&keyword=porodilja (pristupljeno 25. srpnja 2017).

⁵⁴ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *porodiljni* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVpjXRk%3D&keyword=porodiljni (pristupljeno 25. srpnja 2017).

značenje imenica od kojih su tvoreni. U ovom je slučaju riječ o rodilji (*porodilja* je babica), ženi koja je rodila, pa je jedino ispravan *rodiljski dopust*.“ (Tafra 2007: 83). Slaže se, dakle, s autorima *Lektorske bilježnice*.

Babić u *Tvorbi riječi* ističe da se sufiksom *-ski* pridjevi najčešće tvore od osobnih imenica (npr. *admiralski, autorski, bolesnički, bratski ...*) (Babić 2002: 408).

Anketa koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazala je da većina ispitanika (69,1 %) smatra da je dopust za žene koje su rodile *porodiljni dopust*.

Sad kada smo utvrdili da postoje različite varijante imenica koje se odnose na ženu koja je rodila potrebno je vidjeti kojoj od tih imenica i kojemu od tih pridjeva dajemo prednost i zašto. *Porod* je čin rađanja djeteta, a u rječnicima se *porodom* označava i potomstvo. *Rođenje* je dolazak djeteta na svijet. *Rodilja* je žena koja je rodila, a *porodilja* žena koja rađa ili će uskoro roditi. Neki rječnici imenicu *porodilja* upućuju na *rodilju*, a neki su jezikoslovci skloni mišljenju da je porodilja ‘ona koja porađa’ – babica. Ne bismo se složili da je *porodilja* žena koja porađa rodilju, jer *porod* označava potomstvo i čin rađanja djeteta, a *porodilja* je ona koja porađa, donosi dijete na svijet. No, dopust je namijenjen ženi poslije rođenja djeteta (*rodilji* – ženi koja je rodila), a pridjevi koji se odnose na osobe najčešće se tvore sufiksom *-ski*, pa je dopust za ženu koja je rodila *rodiljski dopust*.

3.2. Morfološki jezični savjeti

3.2.1. Brojimo li novac/novce ili novčanice i kovanice?

Ovaj smo jezični savjet izdvojili zbog neslaganja među jezikoslovcima oko broja imenice *novac*. Osim što se poslužili rječnicima kako bismo vidjeli je li zabilježen množinski oblik te imenice, pitanje vezano uz broj imenice *novac* uvrstili smo u anketu, kako bismo vidjeli kako govornici hrvatskoga jezika shvaćaju imenicu *novac* – kao zbirnu imenicu ili imenicu koja ima jedninu i množinu. Smatramo da je *novac* zbirna imenica (*singulare tantum*) te da predstavlja skup novčanica i/ili kovanica (kao što je i *lišće* zbirna imenica koja predstavlja skup *listova*). Neki jezikoslovci također smatraju da je *novac* *singulare tantum*, neki smatraju da je *plurale tantum*, dok neki smatraju da je *novac* imenica koja ima i jedninski i množinski oblik.

Ako pogledamo u rječnike koje smo izdvojili, vidjet ćemo da je uz imenicu *novac* istaknut i njezin množinski oblik. U Anićeve rječniku *nòvac* je imenica muškoga roda u jednini, čiji su množinski oblik *nòvci* (Anić 1994: 554). Tako je zabilježeno i u Akademijinu, Broz-Ivekovićevu te Šonjinu rječniku. No, zašto onda neki jezikoslovci zastupaju mišljenje da je *novac* imenica koja ima samo jedninu?

U poglavlju o jezičnim pogreškama u *Hrvatskim jezičnim savjetima* stoji: „*Ganjati novac od huligana* – frazem je izrazito niskoga stila, uličnoga. Ne pripada u javni i službeni govor, trebalo je reći *utjerivati novce ili dugove*, ako se već htjelo reći frazemom.“ (Ham 2014: 72). Iako za frazeologiju ne vrijede ista pravila kao za leksikologiju, u ovom je jezičnom savjetniku autorica upotrijebila množinski oblik *novci*, umjesto jedninskoga oblika *novac*, očigledno zastupajući mišljenje da je *novac* imenica koja ima i jedninu i množinu.

U *Lektorskoj bilježnici* istaknut je samo genitiv jednine imenice *novac* (koji glasi *novca*), a množinski oblik (*novaca*) upućuje na jedninski oblik (*novca*) (Bilić i dr. 2011: 154).

Marija Znika u knjizi *Kategorija brojivosti u hrvatskom jeziku* ističe da iako nema morfoloških zapreka da se od imenica *singularia tantum* načini množinski oblik se on ne tvori i ne rabi (Znika 2002: 80). Također, ističe da se imenice *singularia tantum* ne mogu numerički kvantificirati nego pomoću priloga količine ili imenica koje izriču količinu (Ibid 98–99).

Mirko Peti u knjizi *Što se i kako u jeziku broji*, u poglavlju „Opći broj“ ističe da se u literaturi razlikuje leksički način izražavanja zbirnosti od morfološkoga, koji se razlikuju u tome što je u leksičkom značenju izražavanja zbirnosti zbirnost sadržana u semantičkoj

strukturi imenice (kao primjer su istaknute imenice *puk, sitniš, novac, narod, mladež, stanovništvo*), dok se u morfološkom načinju izražavanja zbirnosti zbirnost izražava određenim morfemom (kao primjer su istaknute imenice *snoplje, telad, dječurlija*). Isto tako ističe da se smatra da je „morfemski izražena zbirnost u izravnijoj relaciji prema kategoriji broja“. Imenicu *novac* ističe kao imenicu s leksički izraženom zbirnošću (Peti 2005: 81).

Anketa koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazala je da najveći broj ispitanika (41,5 %) smatra da je *novac* zbirna imenica te da je *novac* nebrojiva imenica, dok također visokih 39, 8 % ispitanika smatra da je *novac* imenica koja ima samo jedninu (*singulare tantum*). U razgovoru možemo čuti izraz *Nemam novaca*. – no, tu nije riječ o množinskom obliku imenice *novac*, nego o dijelnom genitivu, koji je u ovom slučaju u službi objekta. *Posuditi novaca, imati puno novaca, ne imati novaca* i sl. primjeri su dijelnoga genitiva, a ne množina imenice *novac*. Primjer *posuditi novaca* spomenut je i poglavlju o sintaksi u *Gramatici hrvatskoga jezika* (Silić i Pranjković 2005: 202)

Novac je sveukupnost novčanica i kovanica. *Novac* ne možemo numerički kvantificirati (numerički kvantificiramo novčanice i kovanice) – ne kažemo *jedan novac, dva novca*, nego se u iskazivanju količine novca služimo priložima *mnogo novca, malo novca* ili imenicama *brdo novca*, što podupire našu tezu da je *novac* imenica *singulare tantum*. Kako brojimo listove tako brojimo i novčanice te kovanice. *Novac* i *lišće* promatramo kao cjelinu. *Novac* je (kao i *lišće*) zbirna imenica koja ima samo jedninski oblik (*singulare tantum*). Kako *novac* (odnosno *novce*) ne možemo brojiti, za razliku od novčanica i kovanica, zaključujemo da je *novac* zbirna imenica, *singulare tantum*. Isto tako, kada kažemo da ćemo od nekoga *posuditi novaca* i da *nemamo novaca* ne radi se o množinskom obliku imenice *novac* nego o dijelnom genitivu.

2.3. Pravopisni jezični savjeti

3.2.1. Čija je jabuka/jabučica?

Adamova jabuka (ili *Adamova jabučica*) naziv je za izbočenje na ljudskom vratu koji stvara dio štitne hrskavice (grkljana).⁵⁵ Legenda kaže da komad voća koje je jeo Adam ostao zaglavljen u njegovu grlu. No, je li *Adamova jabučica* zaista Adamova? Ili je riječ o pogrešnom prijevodu s hebrejskoga na latinski gdje je *tappuach ha adam* prevedeno kao Adamova jabuka/jabučica (*adam* na hebrejskom znači 'čovjek', no preveden je kao ime *Adam*).⁵⁶

I u Hrvatskom enciklopedijskom rječniku zabilježen je termin *Adamova jabuka* i njegova definicija.⁵⁷ U Institutovu pravopisu stoji da se nazivi nastali od imena ili posvojni pridjevi izvedeni od imena koji su postali strukovni nazivi pišu malim početnim slovom. Među spomenutim se primjerima nalazi i *adamova jabučica*, uz napomenu da ju, zbog ustaljenosti, možemo pisati i velikim početnim slovom (Jozić ur. 2013: 36). Tako stoji i u Matičinu pravopisu (Badurina i dr. 2008: 124).

Anketa koju smo proveli pokazala je da većina ispitanika (54,9 %) smatra da je ispravno napisati *Adamova jabuka/jabučica*.

Posvojni pridjevi nastali od prezimena osoba „(znanstvenika) po kojima je nazvana kakva teorija, poučak, izum, postignuće, djelo i sl.“ pišu se velikim početnim slovom (npr. Einsteinova teorija relativnosti, Pitagorin poučak, Teslin transformator i sl.). Isto se pravilo primjenjuje u frazemima, izrekama, poslovicama i sl. (npr. Sizifov posao, Martin iz Zagreba) (Blagus Bartolec 2014: 30).

Određeni je broj općih imenica nastao apelativizacijom (eponimizacijom, poopćavanjem imena) i pišu se malim slovom, npr. *tesla*, *kelvin*, *volt* itd. (Ibid: 30). *Adamova jabuka* razlikuje se od *Teslina transformatora*, *Pitagorina poučka*, *Einsteinove Teorije relativnosti* i sl. – ovdje je riječ o posvojnim imenicama, koje se pišu velikim slovom, a odnose se na znanstvenike i njihova dostignuća. *Adamova jabuka* medicinski je termin, više ljudi može imati adamovu jabuku (jabučicu) (no npr. Teorija relativnosti je jedna, ona „pripada“ Einsteinu i zato ju pišemo velikim slovom). *Adamova jabuka (jabučica)* naziv je

⁵⁵ *Medicinski leksikon*. Definicija *adamove jabuke*. 1992. Ivo Padovan (ur.), Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“ <http://medicinski.lzmk.hr/adamova-jabuka/> (pristupljeno 4. veljače 2018).

⁵⁶ *Medical dictionary*. *Adam's apple* http://medicine.academic.ru/155/Adam's_apple (pristupljeno 26. srpnja 2017).

⁵⁷ *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. 2003. Jozić, Ljiljana, Ranko Matasović (gl. ur.), Zagreb: Novi liber. str. 5.

koji je nastao apelativizacijom. Ne pripada samo prvomu čovjeku, nego se odnosi na svakoga muškarca (odnosno svaki ju muškarac ima), kao što to ističe Blagus Bartolec (2014). S obzirom na to da se *adamova jabuka (jabučica)* odnosi na nešto općenito (ima više refleksija u izvanjezičnoj stvarnosti – više muškaraca ima *adamovu jabuku / jabučicu*, za razliku od npr. Pitagorina poučka koji se odnosi na samo jedan poučak), prednost bi se trebala dati *adamovoj jabučici*.

3.4. Sintaktički jezični savjeti

3.4.1. Darujemo li djecu?

Božić je vrijeme darivanja. Iako su djeca najveći dar, ipak ih ne poklanjamo nikomu. Unatoč tomu, u medijskim natpisima možemo iščitati natpise poput: „Pet godina darujemo djecu diljem Hrvatske.“ ili „Darujemo djecu u SOS Dječjem selu!“. Postoje dvoumice u upotrebi glagola *darovati* i *darivati*. Ponekad se pogrešno upotrebljavanju, ponekad ih se poistovjećuje, no razlika među njima ipak postoji. S obzirom na pogreške u medijskim natpisima, provjerili smo definicije ovih glagola u rječnicima i jezične savjete vezane uz spomenute glagole. Također, anketom smo provjerili i mišljenje govornika hrvatskoga jezika o upotrebi ovih dvaju glagola.

Anić glagol *darivati* definira kao: ‘dati ili davati dar kao znak uzvrata, zahvalnosti, pažnje itd.; pokloniti, poklanjati’, dok *darovati* definira kao: ‘dati na dar, pokloniti’ (Anić 1994: 118).

Umjesto glagola *darivati*, za koji je navedeno da postaje od *darovati*, a spomenuti su i primjeri i rječnici u kojima možemo pronaći taj glagol⁵⁸, u Akademijinu je rječniku definiran glagol *darovati*: 1. darovati komu što, dati što komu na dar a. aktivno a) može se darovati u pravom smislu koja mu drago (sic!) stvar, osobito tjelesna b) može se darovati stvar duhovna ...⁵⁹ Spomenuto je još primjera za to što se sve može darovati, no nećemo ih sve nabrojiti.

Broz i Iveković zabilježili su glagol *darivati* te primjere ‘darivati kome što’ i ‘darivati koga’. Uz glagol *darovati* zabilježen je primjer ‘darovati kome što’ i darovati koga’.⁶⁰

⁵⁸ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1884 – 1886. Budmani, Pero, Tomo Maretić, Matija Valjavec (ur.), II. dio (ČETA – ĐAVLI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 278–279.

⁵⁹ Ibid, str. 281.

⁶⁰ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 196–197.

Šonje glagol *darovati* definira: 1. dati dar; pokloniti: ~ koga, ~ koga čime, ~ što komu, 2. prav ugovorom dati stvar u vlasništvo, a *darivati* kao ‘davati darove; poklanjati: ~ koga, ~ koga čime, ~ što komu (Šonje 2000: 159).

U Adoku je glagol *darivati* definiran: 1. a. nagraditi, nagrađivati (koga čim) b. *ir.* (iz)batinati 2. pokloniti, poklanjati (kome što) 3. da(va)ti darove prilikom rođenja djeteta, prosidbe ili svadbe, dok je glagol *darovati* definiran: a. dati na dar, pokloniti b. dati milostinju.⁶¹

Spomenuti je savjet uvršten u *Lektorsku bilježnicu*. *Darivatelj* je definiran kao ‘onaj koji dariva što, pa i svoje organe ili krv, ne tražeći nagradu’ (npr. dobrotvoljni darivatelji krvi). Imenica *darivatelj* tvorena je od glagola *darivati*, a imenica *darovatelj* nastaje od svršenoga glagola *darovati* (darovatelj daruje) (Bilić i dr. 2011: 42). Uz darovatelja se ne nalazi definicija. Ako *darivatelj* dariva, a *darovatelj* daruje, zašto je uz *darivatelja* istaknuto da ne traži nagradu zauzvrat? Kada nam netko nešto daruje, također ne mora očekivati nešto zauzvrat. Nije stoga jasna razlika između *darivatelja* i *darovatelja* u *Lektorskoj bilježnici*. Razlika između *darivatelja* i *darovatelja* ni ne postoji – oboje daju nešto nekome. *Darivatelj* dariva nekoga, a *darovatelj* daje dar nekome – oboje nešto nekome daju.

Ivana Brač u radu „Instrumentalne imenske skupine sa značenjem sredstva i načina“ ističe da glagoli prijenosa vlasništva mogu imati dva valencijska obrasca: nominativna dopuna – akuzativna dopuna – instrumentalna dopuna te nominativna dopuna – dativna dopuna – akuzativna dopuna. U skupinu glagola prijenosa vlasništva. Tvrdi da se u instrumentalnu skupinu mogu svrstati i glagoli *darivati* te *darovati*, za koje kaže da su zanimljiviji jer dopuštaju dativnu alternaciju (Brač 2017: 320–321).

Irena Zovko Dinković u radu „Dative alternation in Croatian“ tvrdi da je dativna alternacija rijetka pojava u hrvatskom jeziku, ograničena na svega nekoliko glagola koji uključuju prijenos teme između agensa (vršitelja radnje) i pacijensa (trpitelja radnje), a u svim su dativnim konstrukcijama pacijensi označeni dativnom dopunom, odnosno riječ je o neizravnom objektu, a tema je označena akuzativnom dopunom, odnosno riječ je o izravnom objektu (Zovko Dinković 2007: 69). Izraz *darivati krv potrebitima* uklapa se u ovaj valencijski obrazac, no treba uzeti u obzir i značenje toga glagola.

Govornici hrvatskoga jezika u anketi koju smo proveli izraz „Dobrovoljno ... krvi“ trebalo je nadopuniti glagolom *darovanje*, *darivanje* ili *davanje*. Najveći broj ispitanika (80,5 %) označilo je glagol *darivanje*. Nismo, nažalost, detaljnije propitkivali ovaj jezični savjet u

⁶¹ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. I. Zagreb: Matica hrvatska. str. 450.

anketi – vrlo je vjerojatno da su govornici hrvatskoga jezika odabrali imenicu *darivanje* zato što je već ustaljena u jeziku.

Što bi značio natpis *Dobrovoljno darivanje krvi*? Znači li to da krvi darujemo darove? Kod *darivanja krvi* krv dajemo onima kojima je potrebna. *Darovati* znači ‘davati nešto nekome kao dar’. Djecu, dakle, ne možemo darovati. Njih možemo *darivati*, odnosno dati im darove. No, ne možemo niti krv *darivati* (ne dajemo darove krvi). *Darivatelj* krvi dobrovoljno daje krv. Ispravno smatramo *Dobrovoljno davanje krvi* – krvlju *darivamo* one kojima je krv potrebna ili krv dajemo onima kojima je potrebna.

3.5. Tvorbeni jezični savjeti

3.5.1. Gdje prodajemo, a gdje proizvodimo kruh?

Postoje nesuglasja između definicija imenica koje označavaju mjesto gdje se mijese i peku te prodaju pekarski proizvodi i jezične prakse, u kojoj nije usvojen pojam koji je zastupljen u rječnicima i jezičnim savjetnicima. Iz toga smo razloga ovaj jezični savjet odlučili analizirati, provjeriti razlike u rječničkim natuknicama te uvrstiti ovo pitanje u anketu, kako bismo provjerili koju imenicu/imenice upotrebljavaju govornici hrvatskoga jezika da bi označili mjesto gdje se peku i mijese te prodaju pekarski proizvodi i kako bismo vidjeli razlikuju li oni ta dva mjesta. Postavlja se pitanje kako se zove to mjesto. Je li riječ o *pekari*, *pekarni* ili *pekarnici*?

U Akademijinu rječniku *pekara* je definirana: ‘isto što i pekarnica’. *Pekarnica* je definirana kao: ‘zgrada u kojoj se pravi ili prodaje hleb’.⁶² U Anićeve rječniku pojam *pekara* upućuje na pekarnicu, dok je *pekārnica* definirana kao ‘mjesto (radnja, prostorija) na kojem se mijesi, peče ili prodaje kruh i druge prerađevine od tijesta; pekarna *razg.* (Anić 1994: 653). Broz i Iveković *pekārnicu* su definirali kao: ‘pekarska zgrada, pekarski dućan’.⁶³ U Šonjinu rječniku *pekara* i *pekārna* upućuju na *pekarnicu*. *Pekārnica* je definirana kao: ‘prostorija u kojoj se mijesi, peče i prodaje kruh, pecivo, dvopek i sl. (Šonje 2000: 816).

Babić u *Tvorbi riječi* bilježi upravo imenicu *pekara* sa značenjem: ‘prostorija, zgrada u kojoj se peče kruh’ (Babić 2002: 131). Ne spominje ni *pekarnicu* ni *pekarnu*. Ističe da je sufiks *-arnica* slabo plodan, a kao primjere riječi koje sadrže taj sufiks bilježi *carinarnicu*,

⁶² *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1924 – 1927. Maretić, Tomo (ur.), IX. dio (ONDJE – PLANČIĆ). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 760–761.

⁶³ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. II. (P – Ž). Zagreb: Naklada Nedičko Dominović. str. 23.

drvarnicu, jastožarnicu, kotlarnicu, ljekarnicu, puškarnicu, skriptarnicu, tintarnicu i zvjezdarnicu (Babić 2002: 195). Uz sufiks *-arna* bilježi riječi poput *ljekarna, vojarna, slastičarna* itd. Ističe da izvedenice sa sufiksom *-arna* znače mjesne imenice (prostorije i zgrade) (Babić 2002: 350).

Postoje slične imenice, koje završavaju sufiksom *-ara*, a odnose se na mjesta gdje se proizvode neki proizvodi (primjerice uljara, mljekara). Ne mora nas iznenaditi ni upotreba pojma *pekarna* zbog imenica na sufiks *-arna* poput onih koje Babić bilježi (riječi poput *ljekarna, slastičarna*) (Babić 2002: 350), a odnose se na mjesta gdje se nešto proizvodi i/ili prodaje. Iako je sufiks *-arnica* slabo plodan i iako su pomoću toga sufiksa tvorene imenice koje ne označavaju mjesta gdje se nešto proizvodi i/ili prodaje, rječnici preporučuju upotrebu upravo ovoga sufiksa.

U *555 jezičnih savjeta pekarnica* i *pekarna* značenjski se razlikuju. *Pekara* označava prostoriju ili tvornicu u kojoj se proizvode proizvodi od brašna, tj. u kojoj se mijese i peku kruh i krušni proizvodi, a *pekarnica* mjesto (prodavaonicu). (Blagus Bartolec i sur. 2016: 110). Uz savjet vezan uz upotrebu imenica *pekara, pekarnica* ili *pekarna* zabilježen je i savjet za upotrebu imenica *ljekarna* i *ljekarnica*. Za *ljekarnu* kažu da je to mjesto na kojemu se prodaju lijekovi, dok je *ljekarnica* osoba koja prodaje lijekove u ljekarni (Anić i Šonje bilježe pojam *ljekarna* koji označava mjesto na kojem se prodaju lijekovi).

U *Lektorskoj bilježnici* imenica *pekara* „označuje mjesto (prostor, zgradu, pogon ili tvornicu) gdje se kruh peče, a ne prodaje.“ Autori ističu da zato nije dobro spomenutu imenicu upotrebljavati u značenju „prodavaonica kruha“. *Pekarna* je definirana kao ‘mjesto gdje se pekarski proizvodi peku i prodaju’ te je istaknuto da „oblik *pekarna* nije dobro upotrebljavati kao naziv za prodavaonicu kruha“. Naziv *pekarna* upućuje na *pekarnica*. *Pekarnica* je definirana kao ‘prostorija ili radionica gdje pekar obavlja svoju djelatnost (peče kruh) i naziv za prodavaonicu kruha’ (Bilić i dr. 2011: 175).

U gramatici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje autorice (koje su također i autorice *555 jezičnih savjetnika*) ističu da imenice tvorene sufiksom *-arnica* imaju prednost pred imenicama tvorenim sufiksom *-arna*, no primjećuju da postoje mjesta na kojima se kruh i peče i prodaje. Ta mjesta, ističu autorice, možemo nazivati i *pekarama* i *pekarnicama* (Hudeček i Mihaljević 2017: 77).

U anketi smo željeli saznati kako govornici hrvatskoga jezika nazivaju mjesto gdje se mijesi, peče i prodaje kruh (nismo razdvojili miješenje i pečenje od prodaje kruha, no govornici su mogli odabrati više odgovora; smatrali smo da bismo im postavljanjem dvaju pitanja sugerirali da postoje dva različita termina za mjesto gdje se mijesi i peče kruh te

mjesto gdje se prodaje kruh). Mišljenja govornika hrvatskoga jezika u anketi koju smo proveli bila su podijeljena – 49,6 % ispitanika smatra da je ispravan termin *pekara*, dok bi 48,8 % ispitanika upotrijebilo termin *pekarnica*.

Rječnici, dakle, prednost daju imenici *pekarnica* nad imenicama *pekara* i *pekarna*. Zanimljivo je to što se u Hrvatskoj u nazivima trgovina koje prodaju i/ili peku i prodaju kruh i pekarske proizvode najviše koristi naziv *pekara*. Ako npr. u telefonskom imeniku (tportal.hr) potražimo pojam *pekara* prikazat će nam se više od 1000 rezultata, za *pekarnicu* 137 rezultata, a za *pekarnu* 136 rezultata. *Pekara* je najzastupljeniji pojam u izvanjezičnoj stvarnosti. Isto tako, treba spomenuti da se i sufiksom *-ara* i sufiksom *-arna* tvore imenice koje označavaju mjesto.

Autori *555 jezičnih savjeta* zaboravljaju da se mnoge *pekare/pekarnice* sastoje od dviju prostorija: jedne u kojoj se mijesi i peče kruh, a druge u kojoj se prodaje kruh. Kako se obje prostorije promatraju kao cjelina, kao dio obrta koji je upisan u sudski registar, postavlja se pitanje, pod kojim bismo imenom registrirali obrt koji na istom mjestu i mijesi i peče i prodaje kruh. U *Lektorskoj bilježnici* to objedinjuje pojam *pekarnica* (i *pekarna* u razgovornom stilu). U *Hrvatskoj gramatici* autorice (koje su i autorice *555 jezičnih savjeta*) ističu da postoje mjesta na kojima se i peče i prodaje kruh, koja možemo nazivati i *pekarama* i *pekarnicama*.

Kako je *pekara* ujedno i najčešći pojam koji se upotrebljava u izvanjezičnoj stvarnosti, tvoren vrlo plodnim sufiksom *-ara* (za razliku od slabo plodnoga sufiksa *-arnica*) te kako su mnoge zgrade ili dijelovi zgrada na kojima se kruh i pekarski proizvodi mijese i peku ujedno i prodaju te sve proizvode na istom mjestu, sve bismo ih mogli obuhvatiti pojmom *pekara*.

3.5.2. Glasujemo li ili glasamo?

Za vrijeme predsjedničkih ili parlamentarnih izbora često se spominju glagoli *glasati* i *glasovati*. Kako smo primijetili da se oba oblika upotrebljavaju, odlučili smo anketom provjeriti kojemu od njih ispitanici daju prednost, a provjerili smo i kako su definirani u rječnicima.

U Anićevu se rječniku značenja ovih dvaju glagola značenjski podudaraju, a u ostalim se rječnicima kojima smo se koristili za analizu jezičnih savjeta glagol *glasovati* odnosi na glasanje na izborima, a glagol *glasati* na ispuštanje glasa. Osim imenice *glaslač* (od *glasati*) Anić bilježi i imenicu *glasovatelj* (od *glasovati*).

U Akademijinu je rječniku zabilježena imenica *glàsâne* sa značenjem ‘djelo kojijem se glasa’. Za primjer je dana rečenica „Počinu imati pravo glasaña.“ Glagol *glàsati* definiran je: ‘*impf.* postaje od glas nastavkom a. – akc. se mijea u praes. 1 i 2 pl. glasámo, glásate, u aor. 2 i 3. sing. glàsâ, u part. praet. pass. glàsân’. Glàsâne je definirano kao ‘djelo kojijem se glasa’. Imenica *glasovanje* definirana je: ‘djelo kojijem se glasuje’, a glagol *glasovati* definirano: ‘*impf.* glasiti, glasati. – Akc. kaki je u praes. taki je u *impf.* glàsovâh, u *impt.* glàsûj, u ger. praes. glàsujûci.’⁶⁴

Broz i Iveković daju prednost glagolu *glasovati*, kojemu pripisuju značenje ‘davati ili dati glas svoj, n. p. kod izbiranja, vijećanja i. t. d.’, dok *glasati* znači: 1. praviti glasak 2. a. *vidi* glasovati b. *sa se, glasati se.*⁶⁵

U Rječniku Matice hrvatske zabilježena su oba glagola – *glàsati* sa značenjem: ‘da(va)ti svoj glas (za nekoga ili za nešto) na izborima, pri kakvom odlučivanju i sl.’ te *glasovati* koji upućuje na *glasati*, no spominje se primjer: “Plenum može ... glasovati za izvještaj većine.”⁶⁶

Šonje glagol *glàsovati* definira: ‘davati glas na izborima, pri izboru, odlučivanju u nekom tijelu: ~ *dizanjem ruku, ~ na izborima, ~ za stranku na vlasti, ~ za oporbu, dok glàsati* definira: 1. odavati glas, ispuštati glas iz sebe, javljati se glasom – o životinjama: *ptica se glasa; ovca se glasa* 2. širiti zvuk; odzvanjati: *zvono se glasa* (Šonje 2000: 288).

Ovaj je savjet zabilježen u *Lektorskoj bilježnici*. Glagol *glasati* upućuje na *glasovati*, sa značenjem: ‘dati svoj glas za koga ili što na izborima’, dok *glasati se* znači ‘javljati se glasom ili zvukom’ (npr. *ptica se glasa, životinje se glasaju*) (Bilić i dr. 2011: 73).

Htjeli smo provjeriti i što smatraju govornici hrvatskoga jezika, koje je značenje ovih glagola. U anketi su rečenicu “Izbori su za predsjednika/icu Republike Hrvatske. Osobe koje se nalaze na listi glasača će ...” trebali nadopuniti glagolom *glasati* ili *glasovati*. 44,7 % ispitanika odabralo je glagol *glasati*, 35,8 % ispitanika odabralo je glagol *glasovati*, dok je 19,5 % ispitanika odabralo tvrdnju ‘oba se glagola mogu upotrijebiti’.

Postavlja se pitanje, kojemu od glagola dati prednost? Jesu li oni sinonimi? Svakako treba spomenuti da se sufiksima *-ovati*, i *-evati* tvore nesvršeni i dvovidni glagoli. Davanje glasa nekome na izborima nije radnja koja traje. Isto tako, za glagole koji su izvedeni sufiksom *-ati* karakteristično je da prezent tvore nastavkom *-am*, a rijetko *-jem* (Babić 2002:

⁶⁴ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), III. dio (ĐAVO – ISPREKRAJATI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 154, 158, 162.

⁶⁵ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 308.

⁶⁶ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. II. Zagreb: Matica hrvatska. str. 39–40.

504, 508). Babić također spominje glagol *glasati*. Glagol *glasati se* znači ‘ispustiti glas’, a glagol *glasati* znači ‘dati glas’ – glagol *glasovati* ne smatramo potrebnim u jezičnoj praksi. Isto tako, u rječnicima su zabilježene imenice *glasači*, *glasačka kutija*, *glasačko mjesto*, *glasačko povjerenstvo*, *glasački listić*, *glasačko pravo* i sl. Ako sve to uzmemo u obzir, mogli bismo zaključiti da je bolje upotrijebiti glagol *glasati*.

3.5.3. Hrvatska pisma i natpisi te pridjevi koji se na njih odnose

Hrvatski rječnici nisu usklađeni kada je riječ o upotrebi pridjeva koji se odnose na hrvatska pisma – glagoljicu, latinicu i ćirilicu. Neki daju prednost sufiksu *-čki*, dok drugi daju prednost sufiksu *-ni*. Na glagoljicu se negdje odnosi pridjev *glagoljski*, negdje *glagoljni*, a negdje *glagoljički*. Tako u nekim normativnim priručnicima nalazimo i pridjeve *ćirilski*, *ćirilički* te *ćirilični* sa značenjem ‘koji se odnosi na ćirilicu’. Isto se tako pojavljuje i pridjev *latinski* sa značenjem ‘koji se odnosi na latinicu’, kao i pridjevi *latinični* i *latinički* s istim značenjem. S obzirom na neusklađenost literature potrebno je vidjeti koji je od sufikasa ispravno upotrijebiti. Mišljenja govornika hrvatskoga jezika o značenjima ovih pridjeva i njihovoj upotrebi provjerili smo anketom.

U Anićevu je rječniku pridjev *glagoljski* definiran: ‘koji se odnosi na glagoljicu’, a definicija upućuje i na pridjev *glagoljički* koji je jednako definiran (Anić 1994: 213). U Akademijinu rječniku zabilježen je pridjev *glagołski* koji se odnosi na slova glagoljice.

U Anićevu je rječniku pridjev *glagoljski* definiran: ‘koji se odnosi na glagoljicu’, a definicija upućuje i na pridjev *glagoljički*, koji je definiran jednako (Anić 1994: 213). U Akademijinu rječniku zabilježen je pridjev *glagołski*, koji se odnosi na slova glagoljice.⁶⁷ Na Hrvatskom jezičnom portalu pridjev *glagoljički* definiran je: ‘koji se odnosi na glagoljicu’,⁶⁸ a pridjev *glagoljski* upućuje na *glagoljički*⁶⁹. U Broz-Ivekovićevu rječniku pridjev *glagoljski* definiran je: ‘što pripada glagoljici’.⁷⁰

Šonje je zabilježio pridjev *glägoljskī* sa značenjem ‘koji se odnosi na glagoljicu ~o pismo, ~ spomenici, ~e knjige’ (Šonje 2000: 287). U Adoku pridjev *glagòljčki* upućuje na

⁶⁷ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), III. dio (ĐAVO – ISPRAKRAJATI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 137.

⁶⁸ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *glagoljički*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdgXxk%3D&keyword=glagolji%2C4%2Dki
(pristupljeno 22. srpnja 2017).

⁶⁹ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *glagoljski*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdgXhY%3D&keyword=glagoljski (pristupljeno 22. srpnja 2017).

⁷⁰ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 306.

glagoljski. Pod istom su natuknicom zabilježeni pridjevi *glägoljskī* i *glägoljski* sa značenjem: ‘koji se odnosi na glagolj i na glagoljicu; koji je pisan glagoljicom’.⁷¹

Na Hrvatskom jezičnom portalu zabilježen je pridjev *ćirilčki* koji upućuje na *ćirilski*, a pridjev *ćirilski* definiran je: ‘koji se odnosi na ćirilicu, koji je na ćirilici [stari ćirilski rukopisi]; cirulski, ćirilički’.⁷² Akademijin rječnik ne bilježi odnosni pridjev koji se odnosi na ćirilicu. Anić bilježi pridjev *ćiriličkī*, koji je definiran: ‘koji se odnosi na ćirilicu, koji je na ćirilici’ (Anić 1994: 112). Broz i Iveković bilježe pridjev *ćirilovski* (‘što pripada ćirilici, jer se misli da je od Ćirila filozofa’) i upućuju na pridjev *ćirilski* (‘što pripada ćirilici, ćirilovskoj azbuci, što je pisano po ćirilici’).⁷³ U Šonje *ćirilčnī* upućuje na *ćirilskī*, a *ćirilski* je definiran ‘koji se odnosi na ćirilicu: *~o pismo, ~ spomenici, ~e knjige*’ (Šonje 2000: 153).

Na Hrvatskom jezičnom portalu zabilježen je pridjev *latinični* čija je definicija ‘koji se odnosi na latinicu’.⁷⁴ Na Hrvatskom su jezičnom portalu pridjevi koji se odnose na tri hrvatska pisma zabilježeni trima različitim sufiksima: *-čki* (*glagoljički*), *-ski* (*ćirilski*) i *-ni* (*latinični*). U Anićevu rječniku nema pridjeva koji se odnosi na latinicu. Broz i Iveković ne bilježe ni imenicu *latinica* niti pridjev koji se na nju odnosi. U Šonje pridjev *lätiničnī* definiran je: ‘koji se odnosi na latinicu’ (Šonje 2000: 532).

U *Jezičnom savjetniku* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje analizirani su nizovi od svih triju pridjeva koji se odnose na glagoljicu, ćirilicu i latinicu. *Jezični savjetnik* spominje pravila u tvorbi hrvatskoga standardnoga jezika gdje se pridjevima (koji se značenjski ne razlikuju) izvedenima sufiksom *-ni* daje prednost pred pridjevima izvedenima sufiksom *-ski*. Zato autori *Jezičnoga savjetnika* preporučuju upotrebu pridjeva *glagoljični*, *ćirilčni* i *latinični* sa značenjem ‘koji se odnosi na glagoljicu/ćirilicu/latinicu’. Za pridjev *glagoljaški* kažu da se odnosi na glagoljaše i glagoljaštvo i da ga treba razlikovati od pridjeva *glagoljični* (Hudeček i sur. 2011: 21).

Pridjev *glagoljski* zastupljen je u većini znanstvenih radova. Bilježi ga i Šonje sa značenjem ‘koji se odnosi na glagoljicu *~o pismo, ~ spomenici, ~e knjige*’ (Šonje 2000: 287). Definicija glagola *glagoljati* na Hrvatskom jezičnom portalu glasi: 1. *pov.* služiti misu na

⁷¹ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. I. Zagreb: Matica hrvatska. str. 37.

⁷² *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *ćirilski* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1phUBg%3D&keyword=%C4%87irilski (pristupljeno 25. srpnja 2017).

⁷³ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Neditjko Dominović. str. 184.

⁷⁴ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *latinični* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=elZvXRY%3D&keyword=latini%C4%8Dni (pristupljeno 7. kolovoza 2017).

staroslavenskom jeziku, 2. (u šali) pričati, govoriti, divaniti (u smislu duže pričati, raspričati se); glagoljiti.⁷⁵ Pridjev *glagoljski* na hrvatskom jezičnom portalu upućuje na *glagoljički*,⁷⁶ dok je pridjev *glagoljički* definiran: ‘koji se odnosi na glagoljicu, glagoljski’.⁷⁷

Babić ističe da postoje kolebanja u parovima *ćirilični – ćirilički*, *latinični – latinički*, no da prednost imaju pridjevi sa sufiksom *-ni* (Babić 2002: 431).

Anketa je pokazala da se s jezičnim priručnicima uglavnom slaže i jezična praksa – većina bi ispitanika upotrijebila pridjeve *glagoljični*, *ćirilični* i *latinični* kako bi označili natpis na tim trima pismima ili slova koja pripadaju tim trima pismima, no mišljenja su podijeljena oko upotrebe pridjeva koji se odnose na hrvatska pisma – variraju između *glagoljični* i *glagoljički*, *latinični* i *latinički* te *ćirilični* i *ćirilički*.

Mogli bismo zaključiti da je natpis, osim *glagoljični* (jer je pisan glagoljicom), i *glagoljski* (glagol *glagoljati* = pričati, govoriti, divaniti) jer ‘priča neku priču’, ‘govori o nečem’. Također, taj je pridjev najviše zastupljen u znanstvenim radovima. Za slova glagoljice rekli bismo da su *glagoljična*, slova latinice su *latinična*, a slova ćirilice *ćirilična*, a pridjeve sa sufiksom *-ni* upotrijebili bismo i za natpise i pismo, s obzirom na to da pridjevi sa sufiksom *-ni* imaju prednost pred pridjevima sa sufiksom *-ski*, a i dobro su prihvaćeni su praksi.

3.5.4. Je li materijal za gradnju *građevni*, *građevinski* ili *građevinarski*?

U jezičnim se savjetnicima i rječnicima razlikuju pridjevi koji se odnose na *građu*, *građevine*, *građevinare*, *građevinarstvo*, *graditeljstvo*, *graditelje*. Rječnici i jezični savjetnici upotrebljavaju različite pridjeve koje povezuju s navedenim pojmovima, što predstavlja problem za govornike hrvatskoga jezika, u slučaju da žele sa sigurnošću znati koji se pridjev upotrebljava u kojem značenju. Greška se nalazi već u imenu zagrebačkoga fakulteta, gdje umjesto pridjeva *građevinarski* stoji pridjev *građevinski*. Vjerojatno je zato u razgovornom stilu česta imenica *građevínac*, koja označava studenta zagrebačkoga Građevinskoga fakulteta. Iz tih smo razloga odlučili analizirati ovaj jezični savjet i provjeriti kako su

⁷⁵ Hrvatski jezični portal. Definicija glagola *glagoljati*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdgXxY%3D&keyword=glagoljati (pristupljeno 25. srpnja 2017).

⁷⁶ Hrvatski jezični portal. Definicija pridjeva *glagoljski*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdgXhY%3D&keyword=glagoljski (pristupljeno 25. srpnja 2017).

⁷⁷ Hrvatski jezični portal. Definicija pridjeva *glagoljički*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdgXxk%3D&keyword=glagolji%20C4%8Dki (pristupljeno 25. srpnja 2017).

spomenuti pridjevi definirani u rječnicima. Pitanje vezano uz značenje ovih pridjeva uvrstili smo i u anketu, kako bismo vidjeli kako su oni shvaćeni u jezičnoj praksi.

U Anićevu je rječniku pridjev *građevinski* definiran: ‘koji pripada, koji se odnosi na građenje, koji se bavi građenjem [*~a djelatnost, ~a industrija, ~i radnik, ~i inženjer, ~i strojevi*], kao i na Hrvatskom jezičnom portalu, dok je pridjev *građevinarski* definiran: ‘koji pripada, koji se odnosi na građevinare i građevinarstvo. Pridjev *građevni* definiran je: ‘koji se odnosi na gradnju, koji služi za gradnju’. U rječniku su zabilježene imenice *građevina* čije je značenje: *žarg.* 1. građevinar 2. student građevinarstva te *građevinar* koji je definiran kao ‘stručnjak za projektiranje, organiziranje i izvođenje građevina niske gradnje (cesta, mostova)’ (Anić 1994: 230). Zanimljiv je Anićev „začarani krug“, s obzirom na to da *gradnju* definira kao: 1. građenje 2. građevina koja nastaje, koja se podiže 3. način kako se što gradi; sastav, materijal, način konstrukcije (a *građevinski* je pridjev koji se odnosi na *građenje*, dok je *građevni* pridjev koji se odnosi na gradnju!). Ako su *građenje* i *gradnja* kod Anića sinonimi (što i jesu), kako isti pojam može biti opisan dvama pridjevima? Trebalo je naznačiti da se *građevni* odnosi na *građu*, odnosno na materijal za gradnju.

U Akademijinu je rječnik zabilježen pridjev *građevan* sa značenjem ‘koji pripada gradi’ te *građevinski* sa značenjem ‘koji pripada građevini, građevinama’. Imenica *građevinarstvo* upućuje na *graditeljstvo*.⁷⁸ Broz i Iveković u svom rječniku bilježe pridjev *gragjevinski* sa značenjem ‘što pripada gragjevini (1), gragjevinama’.⁷⁹ Šonje *građevinski* definira kao: 1. koji se odnosi na građevinarstvo: *~ stručnjak* 2. → građevni, → graditeljski. Pridjev *građevni* definiran je: ‘koji se odnosi na građevinu: *~ materijal, ~a stolarija, ~ čelik, ~a konstrukcija*’. U rječniku je definirana i imenica *građevinarstvo*: 1. projektiranje, organiziranje i izvođenje radova visokogradnje 2. znanost o gradnji (Šonje 2000: 303).

U Adoku su također zabilježena sva tri pridjeva. Pridjev *građevinarski* definiran je: ‘koji se odnosi na građevinare i građevinarstvo’, *građevinski*: ‘koji se odnosi na građenje; koji se bavi građenjem: *~ djelatnost, ~ industrija, ~inženjer, ~ radnik, ~ strojevi*’, dok je pridjev *građevni* definiran pridjevom *građevinski*.⁸⁰

U *555 jezičnih savjeta* razgraničena je upotreba pridjeva *građevni*, *građevinarski* i *građevinarski*, tako da se *građevni* odnosi na gradnju, *građevinski* na građevinu, a *građevinarski* na građevinarstvo i građevinare (Blagus Bartolec i sur. 2016: 63). Pojmovi su

⁷⁸ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), III. dio (ĐAVO – ISPRAKRAJATI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 378.

⁷⁹ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 337.

⁸⁰ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. II. Zagreb: Matica hrvatska. str. 1000.

prikazani u tablici koja nastoji razgraničiti značenja ovih triju pridjeva (uz koje je objašnjen i pridjev *graditeljski* sa značenjem ‘koji se odnosi na graditelje i graditeljstvo’). U *Jezičnim savjetima* spomenuti su pridjevi definirani jednako kao u *555 jezičnih savjeta* (Hudeček i sur. 2011: 23).

U *Lektorskoj bilježnici* pridjev *građevinski* definiran je: ‘koji se odnosi na građevine’ (npr. građevinska konstrukcija, građevinski radnik, građevinska dozvola). Pridjev *građevni* definiran je: ‘koji se odnosi na građu i gradnju i koji služi za gradnju (npr. građevni materijal, građevno drvo)’, a pridjev *građevinarski* definiran je kao: ‘koji se odnosi na građevinare i građevinarstvo kao znanost (npr. građevinarski fakultet)’ (Bilić i dr. 2011: 76).

Anketa koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pitanja pokazala je da većina ispitanika smatra da je *građevinski* pridjev koji se odnosi na materijal za gradnju (59,8 %), no visok postotak ispitanika (40,2 %) smatra da je *građevni* pridjev koji se odnosi na materijal za gradnju. Za pridjev koji se odnosi na *građevinu* najveći broj ispitanika (56,2 %) odabrao je pridjev *građevinski*. Najveći dio ispitanika (66,4 %) smatra da je pridjev koji se odnosi na *građevinarstvo* pridjev *građevinarski*, a 65,3 % ispitanika smatra da se taj pridjev odnosi na *građevinare*. Najveći broj ispitanika (54,1 %) smatra da je *graditeljski* pridjev koji se odnosi na gradnju.

Rječnici se, kao što možemo vidjeti, razilaze u definiciji spomenutih pridjeva. Razlikuju se i mišljenja govornika hrvatskoga jezika o njihovim značenjima. Kako bismo znali koji se pridjev na što odnosi, treba vidjeti od čega su tvoreni. Počet ćemo od pridjeva *građevni*, koji je tvoren od imenice *građa* i na čiju je tvorbenu osnovu *građ* dodan sufiks *-evni*. Tim se sufiksom pridjevi tvore od imenica za neživo (Babić 2002: 436). U rječnicima se spomenuti pridjev odnosi na građevinu, građenje ili gradnju (služi za gradnju, bavi se građenjem). Kako je *građa* zapravo ono što služi za gradnju, ono od čega se gradi, onda je *građevni materijal* onaj materijal koji služi za gradnju (materijal koji je građa), s čim se normativni priručnici slažu.

Pridjev *graditeljski* odnosi se na graditelje i graditeljstvo – ‘gospodarsku djelatnost koja uključuje planiranje, projektiranje, gradnju, održavanje i proizvodnju građevnih proizvoda’.⁸¹ Isto tako, u *Jezičnim savjetima* stoji da je *građevinstvo* struka koja se bavi građevinama (*građevinarstvo* je struka koja se bavi građevinama, *građevinstvo* je vjerojatno proizašlo iz razgovornoga stila).

⁸¹ Hrvatsko strukovno nazivlje (Struna). Definicija *graditeljstva* <http://struna.ihji.hr/naziv/graditeljstvo/20726/> (pristupljeno: 11. veljače 2018).

Autori rječnika nisu se složili ni oko pridjeva *građevinarski*, pa se on prema Aniću i Adoku odnosi na građevinare i građevinarstvo, a prema Ivekoviću i Brozu njegovo je značenje ‘što pripada građevini’. Pridjev je tvoren od imenice *građevinar* i sufiksa *-ski* pa je, ako uzmemo u obzir imenicu koja mu je u osnovi, jasno da se odnosi na *građevinare* i *građevinarstvo*.

Pridjev *građevinski* odnosi se na građevine (tvoren je od osnove *građevin* i sufiksa *-ski*). Nije čudno da se spomenuti pridjev tumači kao onaj koji se odnosi na građevinarstvo ili građenje, zato što se može izvesti iz dvaju homografa (*građevina* i *građevina*). Kako se za građevinu u razgovornom stilu koristi i izraz *građevinarstvo* potrebno je razgraničiti značenje pridjeva te pridjev *građevinarski* pripisati *građevinarima* i *građevinarstvu* (*građevini*), a pridjev *građevinski* pripisati građevinama (npr. *građevinsko zemljište*). Iako se pridjev *građevinski* pripisuje i gradnji, zaboravljamo da postoji pridjev *graditeljski* koji se odnosi na graditelje i graditeljstvo (gospodarsku djelatnost koja obuhvaća gradnju). Pridjev *građevni* odnosi se na *građu*, odnosno na materijal za gradnju građevina (*građevni materijal*), kao što je to definirano u Hrvatskoj enciklopediji.⁸²

U 555 *jezičnih savjeta* i *Jezičnim savjetima* problem različitoga definiranja spomenutih pridjeva je prepoznat. Ovakve bi definicije zbunile i jezikoslovce. Kako je tek ljudima koji se ne bave jezikoslovljem, a čitaju različite definicije u rječnicima i jezičnim savjetnicima. Različite definicije u rječnicima rezultiraju poistovjećivanjem spomenutih triju pridjeva, čija značenja govornicima hrvatskoga jezika vjerojatno neće biti posve jasna. Uz sve spomenuto, pridjevi koje smo sada analizirali i slično zvuče, što dodatno otežava shvaćanje njihova značenja među jezikoslovcima i govornicima hrvatskoga jezika.

3.5.5. Koji se pridjevi odnose na *gen*, *genetiku* i *genezu*?

Kako glase pridjevi tvoreni od imenica *gen*, *genetika* i *geneza*? S obzirom na to da u rječnicima nailazimo na različite definicije pridjeva *genski*, *genetički* i *genetski*, u ovom ćemo poglavlju pokušati razgraničiti njihovo značenje i vidjeti što smatraju govornici hrvatskoga jezika, koje je njihovo značenje.

U Anićevu je rječniku pridjev *genetički* definiran: ‘koji pripada, koji se odnosi na genetiku’, a pridjev *genetski* definiran je: ‘koji je uvjetovan genima, koji se nasljeđuje u genima’ (Anić 1994: 210). Pridjev *genski* nije zabilježen. U rječniku Matice hrvatske

⁸² Hrvatska enciklopedija. Definicija *građevnoga materijala*
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23010> (pristupljeno 9. srpnja 2018).

zabilježen je pridjev *genetičan*, uz koji se nalazi i njegov određeni oblik *genetički*, a njegova je definicija: ‘koji se odnosi na postanak, genezu; koji proučava postanak, razvoj čega’.⁸³ Šonje pridjev *genetički* definira: ‘koji se odnosi na genetiku i genezu’: *~a istraživanja, ~o inženjerstvo, ~a klasifikacija*, dok je pridjev *gênskī* definiran: ‘koji se odnosi na gene’ (Šonje 2000: 282–283).

Na Hrvatskom jezičnom portalu zabilježen je pridjev *genski* sa značenjem ‘koji se odnosi na gene’ (za primjer je naveden *genski kod*),⁸⁴ *genetički* sa značenjem: 1. koji se odnosi na genetiku 2. koji se odnosi na genezu,⁸⁵ dok je *genetski* definiran kao onaj ‘koji je uvjetovan genima, koji se nasljeđuje genima’⁸⁶.

Nives Opačić u svom je jezičnom savjetniku zabilježila ova tri pridjeva, uz napomenu da pridjev *genetički* nije „sumnjiv“ ni autorima rječnika hrvatskoga jezika niti autorima pravopisa te da se on „odnosi na genetiku i iz nje se izvodi“. Ističe da, ako netko upotrebljava jedan ili drugi oblik pridjeva (*genski* ili *genetski*), osobito ako je riječ o stručnjaku upućenijem u tajne genetike, da mu to netko drugi ne bi smio mijenjati u nešto drugo „zato što se to njemu osobno više sviđa“. (Opačić 2015: 96–97).

Autori *555 jezičnih savjeta* također pišu o ovim trima pridjevima, pri čemu se *genski* odnosi na gene (kao primjer je spomenut *genski kod*), *genetski* se odnosi na genezu (kao primjer je spomenuta *genetska srodnost jezika*), a *genetički* se odnosi na genetiku (kao primjer je spomenut *genetički inženjering*). Također, autori ističu da bi tvorbeno sustavniji bio pridjev *genezni*, no da on nije zabilježen u upotrebi (Blagus Bartolec i sur. 2016: 61).

Anketa koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazala je da za pridjev *genetski* većina ispitanika (50 %) smatra da se odnosi na *genetiku*, no većina to smatra i za pridjev *genetički* (75,8 %), dok se većina ispitanika (84,4 %) slaže s tim da se pridjev *genski* odnosi na *gene*.

⁸³ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. I. Zagreb: Matica hrvatska. str. 27.

⁸⁴ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *genski*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdkWRA%3D&keyword=genski (pristupljeno 22. srpnja 2017).

⁸⁵ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *genetički*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdnXxI%3D&keyword=geneti%C4%8Dki (pristupljeno 22. srpnja 2017.)

⁸⁶ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *genetski*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdnXxU%3D&keyword=genetski (pristupljeno 22. srpnja 2017).

U Medicinskom leksikonu definirani su *gen* i *genetika* (ne i *geneza*) te su zabilježeni pridjevi *genski* (npr. u definiciji *genskog inženjerstva*⁸⁷ – tehnike molekulskoga kloniranja), *genetički* (npr. *genetičko inženjerstvo*⁸⁸ – postupak kojim se iz DNK jednoga organizma izrezuju dijelovi gena, cijeli geni ili skupine gena i ugrađuju na određeno mjesto DNK drugoga organizma gdje zadržavaju svoje prvobitno djelovanje) i *genetski* (npr. u definiciji *genetske šifre*⁸⁹, odnosno *genetskoga koda*).

Kako bismo znali koji se pridjev uistinu odnosi na koji od pojmova treba vidjeti od čega je koji od tih pridjeva tvoren. Pridjev *genski* tvoren je od imenice *gen* i sufiksa *-ski*. Riječ je, dakle, o određenom pridjevu koji se, kao što je vidljivo iz korijena riječi, odnosi na *gene*. Pridjev *genetički* tvoren je od osnove *genetik* i sufiksa *-ski*, a odnosi se na *genetiku*, dok se pridjev *genetski*, tvoren od osnove *genez* i sufiksa *-ski*, odnosi na *genezu* (npr. nalazimo ga u primjeru *genetska srodnost jezika*). Značenja ovih pridjeva moguće je razgraničiti i sukladno tomu bismo ih trebali i upotrebljavati.

3.5.6. Nosimo li *kožnate* ili *kožne torbe*?

U jezičnoj nam literaturi neki jezikoslovci sugeriraju upotrebu pridjeva *kožnat* sa značenjem ‘koji je napravljen od kože’, dok se u praksi s tim značenjem uglavnom upotrebljava pridjev *kožni*. Postoje nedoumice oko pravilne upotrebe opisnoga pridjeva *kožnat* te odnosnoga pridjeva *kožni*. Ako pogledamo u rječnike vidjet ćemo da su ti pridjevi, između ostaloga, definirani i jedan drugim. Ponekad je definicija ‘koji je od kože’ pripisana pridjevu *kožnat*, a ponekad pridjevu *kožni*. Iz tih smo razloga odlučili analizirati ovaj jezični savjet, usporediti ga s rječničkim definicijama i anketom provjeriti što misle govornici hrvatskoga jezika o značenju ovih dvaju pridjeva i kojemu od njih daju prednost.

U Akademijinu su rječniku definirani neodređeni pridjevi *kožan*, *kožen* i *kožast*. Zabilježene su dvije natuknice za pridjev *kožan*. U prvoj je natuknici *kožan* definiran: *adj. vidi* 2. *kožan* – Postaje od *koža* nastavkom *ên* (*ê* se poslije *ž* može promijeniti na *a*). U drugoj natuknici *kožan* je definiran: *adj. koji pripada koži* (ovo je značenje samo u Belinu rječniku); *koji se sastoji od kože ili koji je načinen od kože. – Postaje od koža nastavkom Ѓn. –*

⁸⁷ *Medicinski leksikon*. Definicija *genskoga inženjerstva*. 1992. Ivo Padovan (ur.), Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“ <http://medicinski.lzmk.hr/gensko-inzenjerstvo/> (pristupljeno 17. srpnja 2018).

⁸⁸ *Medicinski leksikon*. Definicija *genetičkoga inženjerstva*. 1992. Ivo Padovan (ur.), Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“ <http://medicinski.lzmk.hr/geneticko-inzenjerstvo/> (pristupljeno 17. srpnja 2018).

⁸⁹ *Medicinski leksikon*. Definicija *genetske šifre*. 1992. Ivo Padovan (ur.), Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“ <http://medicinski.lzmk.hr/genetska-sifra/> (pristupljeno 17. srpnja 2018).

Akademijin rječnik bilježi i pridjev *kožen* koji upućuje na pridjev *kožan*, dok je *kožast* definiran: ‘koji je nalik na kožu’.⁹⁰ Određeni pridjev *kožni* i opisni pridjev *kožnat* nisu zabilježeni.

U Anićevu je rječniku neodređeni pridjev *kožnat* definiran: ‘koji je od kože’ [*~ pojas, ~ e čizme*], dok je pridjev *kožni* definiran: 1. kožnat [*~a torba*], 2. a koji se odnosi na kožu [*~a galanterija, ~a industrija industrija kože*], b. koji je na koži, koji pripada koži [*~a bolest*] (Anić 1994: 387).

U Broz-Ivekovićevu rječniku pridjev *kožan* definiran je: ‘što pripada koži, što je od kože’. Pridjev *kožnat* nije zabilježen (umjesto toga, za opisivanje imenica ženskoga roda koristi oblik *kožan*; *Obukoh se u smokovo lišće i u kožane haljine*).⁹¹

Šonje neodređeni pridjev *kožnat* definiran: ‘koji je od kože; kožni’, dok je *kožni* definiran kao: 1. koji je od kože; kožnat: ~ 2. koji se odnosi na kožu kao tjelesni organ: ~ *osip, e bolesti, ~ sloj*, 3. koji se odnosi na kožu kao sirovinu: ~ *a industrija*. Šonjin rječnik sadrži i pridjev *kožast* koji je definiran: ‘koji je poput kože’, ‘koji nalikuje na kožu’ (Šonje 2000: 497).

U rječniku Matice hrvatske imamo više natuknica vezanih uz *kožu*. Definiran je pridjev *kožan*, *žna* (kožana), *žno* (kožano) v. *kožni*. Kao primjer bilježe rečenicu: „Obukoh se u smokovo lišće i kožane haljine.“ Zabilježen je i pridjev *kožast* koji je definiran: ‘koji je sličan koži (po tvrdoći, boji i sl.)’. Pridjevi *kožnat* i *kožnat, -a, -o* definirani su: 1. a. kožni (1): ~ *pojas, ~ torba, kožnate čizme* b. koji je presvučen kožom: ~ *naslonjač, ~ fotelja* 2. koji je kao koža, tvrd, ukočen. Pridjev *kožni, a-, o-* definiran je: 1. koji je načinjen od životinjske kože: ~ *torba, ~ kaput* 2. koji se odnosi na kožu uopće i na izradu predmeta od životinjske kože.⁹²

Jezični savjetnici koje smo analizirali pridjevu *kožnat* pripisuju značenje ‘koji je od kože’. U *Jezičnim savjetima* preporučuje se upotreba odnosnoga pridjeva *kožni* sa značenjem ‘koji se odnosi na kožu’ (npr. *kožna industrija* i *kožna bolest*), a pridjev *kožnat* preporučuje se upotrebljavati u značenju ‘koji je od kože’ (npr. *kožnata torba*). Pridjev *kožast* preporučuje se upotrebljavati u značenju ‘koji je nalik na kožu’ (npr. *kožasti list*) (Hudeček i sur. 2011: 47). Ta je definicija zastupljena i u *555 jezičnih savjeta*, no u ovom jezičnom savjetniku pridjev *kožast* nije zabilježen. S tom se definicijom slaže i Nives Opačić. U jezičnom savjetniku *Ah*,

⁹⁰ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1898 – 1903. Daničić, Đuro (ur.), V. dio (KIPAK – LEKEN). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 425.

⁹¹ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 572–573.

⁹² *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. II. Zagreb: Matica hrvatska. str. 714.

taj hrvatski Maje Matković pridjev *kožnat* definiran: ‘koji je izrađen od kože’, dok je pridjev *kožni* upotrebljiv samo kada mislimo na kožu kao na dio tijela (npr. *kožne bolesti*) (Matković 2005: 97).

Prema Babićevoj *Tvorbi riječi* (Zagreb 2002) sufiksom *-nat* tvoreni su pridjevi koji izriču opskrbljenost, obilje i gradivnost. Sufiks *-ni* koristi se u tvorbi odnosnih pridjeva. U pridjeve koji izriču gradivnost uvršteni su pridjevi *kožnat*, *mesnat*, *papirnat*, *rožnat* i *slamnat*. Na neke ćemo se od tih pridjeva osvrnuti u ostalim poglavljima. Babić ističe da mnogi od pridjeva sa sufiksom *-nat* imaju usporedne pridjeve sa sufiksom *-a(n)*, kao što su: *kòžnī pās – kòžnati pojas*, *měsnō srce – měsnato srce*, *pàpīrnī novac – papīrnati novac*, *slāmni šešir – slāmnnati šešir* itd. Spominje da je puristička literatura nastojala istisnuti iz književnoga jezika sufiks *-nat*, no da za to nema pravoga razloga te da se to rješenje može prepustiti jezičnoj praksi (Babić 2002: 482–483).

Branka Tafra u svom radu „Jedno ili dvoje“ ističe da jezični savjetnici izjednačuju pridjeve *kožnat* i *kožni*, pri čemu je *kožnat* onaj ‘koji se odnosi na kožu’, a *kožni* ‘onaj koji je od kože’, odnosno jedan je pridjev odnosni, a drugi gradivni, iako odnosni pridjevi obuhvaćaju i gradivne (Tafra 2011: 181).

Iako *lisnat* i *mesnat* označavaju pridjeve koji imaju dva značenja (*lisnat* – ‘koji obiluje lišćem’ i ‘koji je složen poput listova’, *mesnat* – ‘koji obiluje mesom’ te ‘koji je poput mesa’) primjećujemo da bi i sufiks *-nat* u pridjevu *kožnat* trebao izricati sličnost. Iako se, prema Babiću, sufiksom *-nat* tvore pridjevi koji izriču opskrbljenost, obilje i gradivnost (Babić 2002), gradivnost bismo zamijenili pojmom *sličnost* (npr. *lisnato tijesto* tijesto je koje je složeno poput listova, *mesnato voće* je voće čija je unutrašnjost poput mesa). Kao što spominje Tafra, odnosni pridjevi obuhvaćaju i gradivne (zato je proizvode od kože, poput torbica, potrebno opisati pridjevom *kožni*), a *kožnat* je opisni pridjev koji bi valjalo upotrebljavati u značenju ‘onaj koji je poput kože’ (npr. ono što je od umjetne kože). I anketa koju smo proveli pokazala je da najveći broj ispitanika (52 %) pridjevu *kožni* pridružuje značenje ‘koji je od kože’.

Pridjev *kožni* trebalo bi upotrebljavati u značenju ‘koji je od kože, koji se odnosi na kožu’. Nema potrebe razgraničavati ljudsku i životinjsku kožu tako da se *kožnat* odnosi na proizvode izrađene od kože, a *kožni* na kožne bolesti, kožnu industriju itd. Kako je pridjev *kožnat* dobro prihvaćen među govornicima hrvatskoga jezika, ne treba nametati upotrebu pridjeva *kožast* (čije je značenje ‘koji je poput kože’), jer to značenje ionako pokriva pridjev *kožnat*. Zbog ekonomičnosti i jasnoće bolje je upotrijebiti dva pridjeva – odnosni pridjev *kožni* te opisni pridjev *kožnat*.

3. JEZIČNI SAVJETI KOJI NISU UVRŠTENI U JEZIČNE SAVJETNIKE

U diplomski su rad uvršteni i oni jezični savjeti koji nisu uvršteni u suvremene jezične savjetnike koje smo analizirali, a za koje smatramo da bi trebali biti uvršteni jer postoje dvojbe oko upotrebe riječi koje ćemo analizirati u ovom poglavlju. Značenja riječi za koje smatramo da postoje dvojbe oko njihove upotrebe provjerili smo u rječnicima i međusobno usporedili njihove definicije. Isto smo se tako poslužili drugom jezičnom literaturom kako bismo došli do zaključka koje je značenje tih riječi i kako bismo ih trebali upotrebljavati. Značenja tih riječi provjerili smo i u anketi, kako bismo saznali što smatraju govornici hrvatskoga jezika, koje je njihovo značenje. Naposljetku smo iznijeli svoje mišljenje o upotrebi tih riječi, koje smo potkrijepili uz pomoć jezične literature.

4.1. Koristimo li papirnate ili papirne ručnike?

Mnogo smo puta mogli pročitati ili čuti da netko govori o *papirnatim maramicama* i *papirnatim ručnicima*. Bavi li se papirna industrija proizvodnjom *papirnatih* ili *papirnih maramica*? Ni ovaj jezični savjet ne nalazimo u analiziranim jezičnim savjetnicima, no smatramo da je potreban jer se pridjev *papirnat* u praksi upotrebljava za označavanje proizvoda od papira (u prethodnom smo poglavlju istaknuli da se sufiksom *-nat* tvore pridjevi koji označavaju obilje, opskrbljenost, sličnost). Također, definicije ovih dvaju pridjeva u rječnicima razlikuju se (ponekad pridjev *papirnat* označava ‘ono što je od papira’, a ponekad to označava pridjev *papirni*), a često su ova dva pridjeva i definirani jedan drugim. Iz toga smo razloga anketom odlučili provjeriti što ispitanici misle o značenjima ovih dvaju pridjevima, a vlastito smo mišljenje o njihovoj upotrebi potkrijepili uz pomoć jezične literature.

Na Hrvatskom jezičnom portalu pridjev *papirni* definiran je: 1. koji je od papira, 2. koji je svojstven papiru [papirna industrija].⁹³ Pridjev *papirnat* definiran je kao: 1. koji je od papira; papirni [papirnati novac], 2. *pren.* a. koji postoji samo na papiru, a ne ostvaruje se [papirnati zakon], b. koji je bez života i neuvjerljiv [papirnati stil; papirnati način

⁹³ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *papirni*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFZiUBY%3D&keyword=papirni (pristupljeno 25. srpnja 2017).

izražavanja].⁹⁴ U Akademijinu rječniku zabilježen je pridjev *pàpîran* (ž. *pápîrna*) sa značenjem ‘onaj koji je od papira’ (npr. papiran novac). *Papirast* je definiran kao ‘onaj koji je nalik na papir’.⁹⁵ U Anićevu je rječniku *papîrnat*: 1. koji je od papira; papirni [*~i novac*] 2. *pren.* koji postoji samo na papiru, a ne ostvaruje se [*~i zakoni*] 3. koji je bez života i neuvjerljiv [*~i stil, ~i način izražavanja*]. Pridjev *pàpîrnī* definiran je: ‘koji se odnosi na papir [*~ a industrija*] Δ *~i novac* novčanice od papira koje se izdaju kao platežno sredstvo (Anić 1994: 638). Zanimljivo je to što Anić, iako pridjev *papiran* definira ‘koji je od papira’, ipak kao primjer za pridjev *papirni* spominje *papirni novac*.

Identične definicije bilježi i Šonje (2000: 802). Broz i Iveković zabilježili su samo pridjev *pàpîrnī* sa značenjem ‘što pripada papiru’. Za primjer je naveden *papirni novac*.⁹⁶ U *555 jezičnih savjeta* pridjev *papirnat* definiran je kao onaj ‘koji je izrađen od papira’, a *papirni* ‘onaj koji se odnosi na papir’. Nije detaljnije objašnjeno zašto se kojemu od tih pridjeva pridaje to značenje. Na primjer, radi boljšega razumijevanja značenja ovih pridjeva zabilježeni su izrazi: *papirna industrija, papirni otpad* te *papirnati ubrusi, papirnata kutija, papirnati rupčići, papirnati omot, papirnata ambalaža, papirnata vrećica* (Blagus Bartolec i dr. 2016: 109).

Da bismo mogli reći jesu li ručnici papirnati ili papirni trebamo znati od čega su izrađeni. Mnogi su izrađeni od celuloze. Celuloza je glavni sastojak staničnih stijenki biljaka i važan je proizvodni materijal u proizvodnji papira.⁹⁷ Tzv. *papirnati ručnici* izrađeni su od papira. Kao i novčanice (koje i Anić spominje u primjeru *papirni novac*).

I anketa provedena među govornicima hrvatskoga jezika pokazala je da 78 % ispitanika smatra da je *papirnat* ‘onaj koji je od papira’ (gradivnost), dok su za pridjev *papirni* mišljenja podijeljena – 39,8 % ispitanika pridaje mu značenje ‘koji je od papira’ (gradivnost), dok 38,2 % ispitanika smatra da je *papirni* ono ‘što pripada papiru’ (pripadnost).

Pridjev *papirnat* tvoren je od imenice *papir* i sufiksa *-nat*. Spomenuli smo već pridjeve tvorene sufiksom *-nat* i rekli da su pridjevi tvoreni pomoću toga iskazuju obilje, opskrbljenost i sličnost. Značenje već ranije spomenutoga pridjev *kožnat* jest ‘koji je poput kože’, ‘koji je nalik na kožu’. Kako su ručnici koje spominjemo vrsta papira (spadaju u tzv.

⁹⁴ Hrvatski jezični portal. Definicija pridjeva *papirnat* http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFZiUBQ%3D&keyword=papirnat (pristupljeno 25. srpnja 2017).

⁹⁵ Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. 1924 – 1927. Maretić, Tomo (ur.), IX. dio (ONDJE – PLANČIĆ). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

⁹⁶ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. Rječnik hrvatskoga jezika, sv. II. (P – Ž). Zagreb: Naklada Nedičko Dominović. str. 9.

⁹⁷ Hrvatski leksikon. Definicija imenice *celuloza* <http://www.hrleksikon.info/definicija/celuloza.html> (pristupljeno 1. kolovoza 2017).

specijalne papire) zapravo je riječ o *papirnim ručnicima*. U nas se već uvriježio naziv *papirnati ručnici*, no sudeći po njihovom sastavu oni ne nalikuju papiru, nego jesu papir (specijalni papir). Tako je i s novcem koji je *papirni*, a ne *papirnat*. S druge strane, *papirnat* je opisni pridjev kojemu bismo trebali pripisati značenje ‘koji je poput papira’, ‘koji obiluje papirom’, preneseno značenje ‘koji postoji samo na papiru, a ne ostvaruje se’ [*~i zakoni*] te ‘koji je bez života i neuvjerljiv’ [*~i stil, ~i način izražavanja*], kao što je to zabilježio Anić u svom rječniku (Anić 1994: 638).

4.2. Svaka je lista popis, no nije svaki popis lista

Ovaj savjet također nije uvršten u jezične savjetnike koje smo analizirali, no smatramo da bi trebao biti, zato što su u rječnicima imenice *popis* i *lista* često definirane jedna drugom, a u jezičnoj je praksi njihova upotreba razgraničena.

Anić u svom rječniku izjednačuje ova dva pojma. *Lìsta* je definirana kao ‘popis osoba za što predviđenih, proizvoda, artikala, ob. prema jednokratnoj neposrednoj svrsi [*biti na ~i* = biti nabrojen, biti na popisu; *~a putnika* = popis putnika, *~a proizvoda* = popis proizvoda, *~a čekanja*], dok je *pòpis* definiran kao: 1. evidentiranje radi utvrđivanja količine i drugih značajki [*~ stanovništva, ~ imovine*]; popisivanje 2. *meton.* papir s podacima popisivanja; lista (Anić 427, 715). I u Akademijinu su rječniku ova dva pojma sinonimi – *pòpis* je definiran kao ‘ono što je popisano’⁹⁸, dok je *lìsta* definirana riječju *popis*⁹⁹. Broz i Iveković nisu zabilježili definiciju imenice *lista*. *Pòpis* je definiran kao ‘djelo kojim se što popiše; die Liste, index. *isp.* spisak’.¹⁰⁰ Šonje je najpreciznije definirao ove pojmove razgraničivši njihova značenja. *Lìstu* definira kao: ‘popis • *kazališna ~ kaz* kazališni plakat s imenima likova i izvođača; *izborna ~ pol* popis kandidata koji se biraju na izborima; *rang ~* popis s obzirom na rang, uspjeh ili vrijednost; *crna ~* popis nepoželjnih ljudi ili stvari. *Pòpis* je definiran kao: 1. sveobuhvatni niz imena ili naziva nastao popisivanjem radi dokumentacije: *~ učenika, ~ stanovništva, ~ stoke, ~ robe* 2. papir s podacima popisivanja: *donijeti ~* (Šonje 2000: 545, 887).

U *Jezičnim savjetima* istaknuto je da normativni priručnici uglavnom daju prednost riječi *popis*. Autori *Jezičnih savjeta* predlažu da se riječi *popis* da prednost pred riječju *lista* „u kontekstima koji ne pripadaju političkomu diskursu i koji ne uključuju spomenute kolokacije,

⁹⁸ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1931. Maretić, Tomo (ur.), X. dio (PLANDA – POSMRTNICA). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 793.

⁹⁹ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1904 – 1910. Budmani, Pero, Tomo Maretić (ur.), VI. dio (LEKENIČKI – MORAČICE). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 113.

¹⁰⁰ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. II. (P – Ž). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović. str. 112.

osobito u općejezičnim kontekstima“, pozivajući se na to da je *popis* domaća riječ, a *lista* strana riječ, pa da zato treba dati prednost riječi *popis*. Zaključuju da ne bi trebalo govoriti o *listi lijekova* nego o *popisu lijekova* (Hudeček i sur. 2011: 49–51).

Neke od sintagma u kojima se pojavljuje riječ *lista* jesu: *lista prvenstva*, *tečajna lista*, *lista plovidbe*, *lista hrane* (koja predstavlja opasnost), *zlatna lista*, *lista čekanja*, *lista lijekova*, *lista prioriteta*, *izborna lista*, *lista putnika* (ali i *popis putnika*) itd. S druge strane, *popis* se javlja u sljedećim sintagmama: *popis stanovništva*, *popis birača*, *popis fakulteta* (ali i *lista fakulteta*), *popis kućanstva*, *popis trgova* itd.

U 555 jezičnih savjeta ističu da norma prednost daje riječi *popis* pred riječju *lista*, no primjećuju da *listu* nije uvijek moguće zamijeniti *popisom* (npr. u sintagmama *izborna lista*, *crna lista*, *lista čekanja*, *nositelj liste*, *tečajna lista*) (Blagus Bartolec i sur. 2016: 89).

Anketa koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazala je da 52,8 % ispitanika smatra da je *lista* ‘popis osoba za što predviđenih, proizvoda, artikala’ te ‘sveobuhvatni niz imena ili naziva nastao popisivanjem radi dokumentacije’, dok 52 % smatra da je to ‘spisak’. Najveći postotak ispitanika (52,8 %) smatra da je *popis* ‘ono što je popisano’, visokih 46,3 % ispitanika smatra da je *popis* ‘popis osoba za što predviđenih, proizvoda, artikala’, a također visokih 41,5 % smatra da je to ‘evidentiranje radi utvrđivanja količine’. Iz ankete je vidljivo da govornici hrvatskoga jezika ne razlikuju (pa i poistovjećuju) značenja ovih pojmova.

Koja je razlika između *popisa* i *liste*? *Lista* se odnosi na točno određen popis putnika, stvari, namirnica, lijekova i sl. Što znači točno određen? *Lista* putnika ne odnosi se na bilo koje putnike (mnogo ljudi putuje, no nisu svi na *listi putnika* za let za Dublin), nego na putnike koji su platili kartu da bi mogli letjeti do nekoga odredišta. Kada bismo željeli utvrditi jesu li sve osobe koje su kupile kartu na određeni datum (osobe s *liste putnika*) ušle u avion možemo napraviti *popis putnika*. Na *listi lijekova* nisu svi lijekovi nego točno određeni (odabrani) lijekovi koje liječnici pripisuju u slučaju određene bolesti ili određenih tegoba. *Jezični savjeti* olako izbacuju sintagmu *lista lijekova*, iako se radi o točno određenim lijekovima. *Popis lijekova* bi, primjerice, mogla bi napraviti ljekarna kako bi vidjela koji su sve lijekovi u prodaji. Na *izornoj listi* ne nalazi se bilo tko, nego točno oni ljudi koji su se kandidirali za određenu funkciju (npr. *izborna lista* za predsjednika/predsjednicu Republike Hrvatske).

Ove tvrdnje podupire i onaj dio ankete u kojem su ispitanici trebali povezati imenice *popis* i *lista* s ponuđenim pojmovima. Veći broj ispitanika imenicu *popis* povezuje s pojmovima: *imena* (100), *putnika* (101), *stanovništva* (120), *kućanstva* (109), *učenika* (119) te

fakulteta (80). Imenicu *lista* veći broj ispitanika povezuje s pojmovima: *lijekova* (74), *crna/crni* (117), *izborna/izborni* (117), *čekanja* (117), *tečajni/tečajna* (118), *prioriteta* (98).

S druge strane, *popis birača* ne dozvoljava *usku selekciju*. Doduše, postoje uvjeti koje treba ispuniti osoba koja će biti na *popisu birača* (u registru birača), ali omogućeno je glasanje svim državljanima Republike Hrvatske koji imaju prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj te onima koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj (ako prethodno predaju zahtjev za aktivnu registraciju). Također, *popis fakulteta* (na državnoj razini primjerice) jest utvrđivanje činjeničnoga stanja o broju fakulteta u Republici Hrvatskoj. Koliko fakulteta ima toliko će ih biti i na popisu. Moguće je sastaviti i *listu fakulteta* (npr. izbor deset najboljih fakulteta u državi). Popis je činjenično utvrđivanje stanja i ne dozvoljava selekciju, dok je lista ograničen popis točno određenih stvari (npr. *lista za kupovinu*). Svaka je lista *popis*, no nije svaki popis *lista*.

4.3. O lisnatom tijestu

Ovaj savjet ne nalazimo u jezičnim savjetnicima koje smo analizirali, no smatramo da je potreban. Polazimo od pretpostavke da postoje dvojbe oko upotrebe pridjeva *lisnat* i *lisni* (kao što je to slučaj s pridjevima *kožnat* i *kožni*). Svoju smo pretpostavku odlučili provjeriti anketom, a na kraju iznosimo vlastito mišljenje koje dokazujemo uz pomoć jezične literature.

Pridjevi sastavljeni od sufiksa *-nat*, kao što je već spomenuto, „izriču opskrbljenost, obilje i gradivnost“ (Babić 2002), no mi tvrdimo da izriču opskrbljenost, obilje i sličnost (*lisnato tijesto* je tijesto koje je složeno poput listova, sliči listovima koji su složeni jedni na druge), jer odnosni pridjevi, kao što ističe Tafra (2011) u svom radu „Jedno ili dvoje“, obuhvaćaju i gradivne pridjeve.

U ovom ćemo poglavlju analizirati pridjeve *lisnat/lisni*, koji će nam poslužiti u rješavanju dvoumica vezanih uz pridjeve *mesnat/mesni*, *kožnat/kožni* te *papirnat/papirni*.

Pridjev *lisnat* Anić definira: 1. koji obiluje lišćem 2. koji je složen poput listova; slojevit (npr. *lisnato tijesto*), dok se pridjev *lisni* odnosi na list i njegov dio (poput *lisne peteljke*). Anić u svom rječniku bilježi i pridjev *listovni* sa značenjem ‘koji se odnosi na list’ [*~ papir*] (Anić 1994: 427).

U Akademijinu rječniku pridjev *lisnat* definiran je: *adj.* pun lišća (o drvetu, grani, šumi itd.).¹⁰¹ U Broz-Ivekovićevu rječniku pridjev *lisnat* definiran je: ‘na čemu ima lišća’.¹⁰² Nije zabilježen pridjev *lisni*.

Šonje pridjev *lisnat* definira: 1. koji je bogat lišćem: *~o stablo* 2. koji je u obliku lista, listova: *~o tijesto*, dok je značenje pridjeva *lisni* ‘koji se odnosi na list: *~a osa* (Šonje 2000: 545). Na Hrvatskom jezičnom portalu pridjev *lisnat* definiran je: ‘koji ima lišće’¹⁰³, dok je *lisni* definiran: 1. koji se odnosi na list ili je dio lista biljke 2. koji se odnosi na list kao stražnji dio noge.¹⁰⁴

Anketa provedena među ispitanicima hrvatskoga jezika pokazala je da najveći postotak ispitanika smatra da je značenje pridjeva *lisnat* ‘onaj koji je složen poput listova, slojevit’ (75,6 %), što je zanimljivo jer kada je riječ o pridjevu *kožnat* visoki postotak ispitanika spomenutom sufiksu dodjeljuje gradivno značenje. Za pridjev *lisni* najveći broj ispitanika (52,8 %) smatra da je njegovo značenje ‘koji se odnosi na list’.

Pridjev *listast* (kao i *kožast*) slabo je zastupljen u govoru. Pomoću pridjeva *lisnat* i *mesnat* lako je razriješiti jezične dileme vezane uz pridjev *kožnat*. Kako je jedno od značenja pridjeva *lisnat* ‘koji je složen poput listova’ (Anić 1994: 427) tako bismo i pridjev *lisnat* mogli poistovjetiti s pridjevom *kožnat* i reći da je *kožnat* onaj ‘koji je poput kože’.

Pridjev *lisni* odnosi se na list ili na dio lista biljke, i tako je definiran u spomenutim rječnicima (*lisna peteljka*), a pridjev *lisnat* opisni je pridjev koji znači: 1. koji obiluje lišćem (*lisnato stablo*) 2. koji je (složen) poput listova (*lisnato tijesto*).

4.4. O mesnoj štruci i mesnatim plodovima

Je li nešto mesnato ili mesno? Govornici hrvatskoga jezika ponekad poistovjećuju ova dva pojma, pa je potrebno utvrditi koja je razlika između njih. To nas ne treba čuditi, budući da i rječnici različito definiraju spomenute pridjeve. Ovaj jezični savjet također ne nalazimo u analiziranim jezičnim savjetnicima, no smatramo da je potreban, također zbog toga što je pridjev *mesnat* tvoren sufiksom *-nat*, za koji smatramo da izriče obilje, opskrbljenost i

¹⁰¹ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1904 – 1910. Budmani, Pero, Tomo Maretić (ur.), VI. dio (LEKENIČKI – MORAČICE). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 109.

¹⁰² Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nedičko Dominović. str. 630.

¹⁰³ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *lisnat*

http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e15nWxc%3D&keyword=lisnat (pristupljeno 17. srpnja 2017).

¹⁰⁴ *Hrvatski jezični portal*. Definicija pridjeva *lisni*

http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e15nWxg%3D&keyword=lisni (pristupljeno 17. srpnja 2017).

sličnost, dok je pridjev *mesni* tvoren sufiksom *-ni*, a kako odnosni pridjevi obuhvaćaju i gradivne (Tafra 2011) njihovu bi upotrebu trebalo pravilno razgraničiti.

U Akademijinu rječniku nalazimo definicije pojmova: 1. *mèsan*, 2. *mèsan*, *mesast*, *mesat*, *mesen*, *mesnat*, *mesnat*, *mesnatast*, *mesnast*. Nije zabilježen određeni pridjev *mesni*. *Mesast* je definiran kao ‘isto što mesat, mesnat’. *Mesat* ima sličnu definiciju, ‘isto što mesan’. *Mesen* je također definiran ‘isto što i mesan’. *Mesnast* je definiran: ‘pun mesa’. Zabilježen je i pridjev *mèsnat* čija je definicija ‘isto što i mesat’ a) u pravom smislu (o ljudskom ili o životinjskom tijelu) b) o voću (vidi meso pod c). Naznačeno je da se pod nazivom mesnatoga voća podrazumijevaju razne vrste jabuke, kruške, tune, smokve, ‘koje imade sjeme ili košćice mekane’. Postoji još jedna natuknica za pridjev *mesnat* (zabilježen je bez naglaska). Radi se o botaničkom izrazu za *lat. carnosus*, *njem. fleischig*, odnosno *tal. carnuto*.¹⁰⁵

Anićev bilježi pridjeve *mèsnat* i *mèsnî*. *Mèsnat* je definiran: 1. a. obložen, potkožen mesom (o osobi) b. sastavljen od mesa (dio tijela) 2. kod kojega preteže meso nad mašću (o svinji) 3. koji ima mnogo tkiva; zadebljao, sočan (o lišću i plodovima). *Mèsnî* je definiran kao 1. koji se odnosi na meso 2. koji je od mesa Δ *~a hrana* hrana koja sadrži meso; *~a industrija* industrija mesa (Anić 1994: 462).

U Broz-Ivekovićevu rječniku zabilježeni su pridjevi *mèsan* (*mèсна*), *mèsan* (*m*), *mèsat*, *mesan*, *mèsnat*, *mésni*. Pridjev 1. *mèsan* zabilježen je i u ženskom rodu (*mèсна*), a definiran je: ‘što pripada mesu, što je od mesa’. Pridjev 2. *mèsan* ima posebnu natuknicu u muškom rodu, a uz njega stoji da ‘osnova može biti u *meso*’. Zabilježen je i pridjev *mésna* uz koji stoji napomena ‘osn. u *meso*’. *Mèsnato* je ono ‘što je puno mesa, na čemu ima mesa’, dok je *mésni* onaj ‘što pripada mesu’, kao i neodređeni pridjevi *mèsan*, *mèсна* na koje upućuje.¹⁰⁶

Definicija o plodu iz Hrvatske enciklopedije glasi: „Prema konzistenciji usplođa razlikuju se: *suhi*, s kožastim ili drvenastim usplođem, i *sočni* ili *mesnati* plodovi, s mesnatim, više-manje sočnim usplođem.“¹⁰⁷ Mesnati plodovi, naravno, nisu plodovi od mesa ili plodovi koji obiluju mesom, nego plodovi čija je unutrašnjost poput mesa. Kao što je to slučaj i s pridjevima *lisnat* i *kožnat* pridjev *mesnat* također ne bismo trebali okarakterizirati kao gradivni pridjev jer to značenje pokriva pridjev *mesni*.

Iz ankete koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika vidljivo je da se za pridjev *mesnat* najveći postotak ispitanika (56,9 %) složio da znači ‘pun mesa’ (da izriče

¹⁰⁵ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1904 – 1910. Budmani, Pero, Tomo Maretić (ur.), VI. dio (LEKENIČKI – MORAČICE). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 608–610.

¹⁰⁶ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Neditjko Dominović. str. 673–674.

¹⁰⁷ *Hrvatska enciklopedija*. Definicija imenice *plod* <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=48774> (pristupljeno 25. srpnja 2017).

obilje/opskrbljenost), a 33,3 % ispitanika smatra da je njegovo značenje ‘ono što je poput mesa’ (sličnost).

Ni ovaj savjet nije zabilježen u analiziranim jezičnim savjetnicima, no smatramo da ga je potrebno uvrstiti, budući da u rječnicima postoje različite definicije. *Mesnato* je, dakle, ono što obiluje mesom ili ono što je poput mesa (kao što je *lisnato* ono što obiluje lišćem’ ili ono što je poput lišća). Primjerice, mesni odrezak i burek razlikuju se po tome što je mesni odrezak dio mesnoga tkiva neke životinje (on je meso, odnosi se na meso), dok se burek sastoji od tijesta i mesa. On nije *mesni* jer nije isključivo dio mesnoga tkiva neke životinje, nego je *mesnat*, odnosno obiluje mesom. *Mesnata* je i unutrašnjost nekih voćaka jer je nalik mesu, poput mesa. S druge strane, pridjev *mesni* odnosi se na meso, on jest meso (mesni proizvod, mesni odrezak, mesna industrija). Kako značenja ovih pridjeva možda neće biti posve jasna govornicima hrvatskoga jezika, ovaj bi savjet bilo dobro uvrstiti u jezične savjetnike.

4.5. Zašto nazivamo naslove i imena?

U akademskom diskursu, pa i u akademskim radovima, često možemo naići na nazive knjiga, nazive prometnica i sl. O razgovornom i novinarsko-publicističkom stilu da ne govorimo. Problem se javlja kada se pogrešni termini pojavljuju u jezikoslovnoj literaturi, koja je namijenjena ne samo jezikoslovcima nego i govornicima hrvatskoga jezika koji žele znati kako ispravno pisati i govoriti. Pojmove *naziv*, *naslov* i *ime* treba razlikovati jer se njihova značenja razlikuju.

U Anićevu je rječniku *naziv* definiran kao ‘riječ kojom se što imenuje ili označava; ime Δ **stručni** \sim termin; **narodni** \sim riječ kojom se nešto naziva u narodu’ (Anić 1994: 526). Definicija riječi *ime* glasi: 1. a. riječ koja služi za označavanje pojedinačnog bića, stvari, skupine b. što se dobiva po rođenju kao oznaka uz prezime 2. bilo kakav naziv ili nadimak 3. imenska vrsta riječi, npr. imenica, pridjev, broj, zamjenica (naročito za razliku od glagola) (Anić 1994: 265). Anić poistovjećuje *naziv* i *ime*. *Naslov* je u Anićevu rječniku definiran kao: 1. riječi koje izražavaju sadržaj dijela knjige ili teksta; naziv 2. navedeno ime i mjesto stanovanja ili rada pojedinca, poduzeća, ustanove itd.; adresa 3. oznaka čina u službi; titula (Anić 1994: 518).

U Akademijinu rječniku uz definiciju *naziva* stoji: *m. appellatio, denominatio* i spomenuti su primjeri iz drugih rječnika. Termini *nazivak* i *nazivalo* definirani su: ‘isto što i

naziv'.¹⁰⁸ Uz definiciju *naslova* u Akademijinu rječniku stoji: *m. titulus* i spomenuti su rječnici u kojima se nalazi definicija *naslova*.¹⁰⁹ *Ime* u užem smislu u Akademijinu je rječniku definirano kao 'riječ kojom se naznačuje neko čelade (i što se kao čelade misli: bog, duh, anđeo, vrag itd.), neko živinče, neka stvar, da se razlikuje od svega ostaloga što je od iste vrste'.¹¹⁰

Broz i Iveković *naziv* definiraju kao 'djelo kojim se što nazove'. *Naslov* nije definiran. *Ime* je definirano kao: 1. riječ uzeta u rečenicu bez prijedloga na, po, pod a) značenje glavno: *der name, nomen* 2. riječ uzeta u rečenicu stoji u padežima sa prijedlozima na, po, pod ili u a) sa prijedlogom na (*akus.*) – aa) na čije ime = kao da je on, ili barem s njegovom voljom, na njegovu korist bb) na ime, kao imenom, po imenu b) prijedlog po (sa lok.) kao imenom c) prijedl. pod (s instrum.) pod imenom, kao imenom, po imenu d) prijedl. u (s akus.) u ime čije, kao po volji čijoj, namjesto čije; u ime čega, kao mjesto čega, čega radi.¹¹¹

Na Hrvatskom jezičnom portalu *naziv* je definiran kao: 1 riječ kojom se što imenuje ili označava; ime 2. *lingv.* oznaka pojma određenog u kojem znanstvenom jeziku s pomoću jezičnoga izraza; nazivak, termin.¹¹² *Ime* i *naslov* definirani su kao i u Anićevu rječniku.

U Rječniku Matice hrvatske *ime* je definirano kao: 1. a. lični naziv čovjekov, koji se daje odmah po rođenju i koji zajedno s prezimenom služi kao lična oznaka b. takav naziv samo s prezimenom ili samo prezime 2. *fig.* glas (dobar ili loš), reputacija lična ili prodična b. ugled, slava c. čuvena, poznata ličnost 3. a. poseban naziv za životinje, kakvog geografskog i dr. objekta i sl.; natpis, naslov kakvog teksta, slike i dr. b. lični pridjevak, nadimak c. uži naziv za opće pojmove iz neke šire kategorije d. riječ kojom se što naziva, naziv uopće 4. gram. imenica; bilo koja riječ koja se deklinira, mijenja po padežima.¹¹³

Šonje *naziv* definira kao 'riječ kojom se označava stručni pojam; termin', *naslov* je definiran kao: 1. naziv kakva teksta ili djela: ~ *knjige*, ~ *članka*, ~ *pjesme*, *staviti* ~ 2. oznaka stručnoga ili društvenog položaja; titula: *plemički* ~, *znanstveni* ~ 3. ime s punim podacima fizičke ili pravne osobe; adresa • *pravni* ~ *prav* osnova kakva prava; *titulus*; ~ *prvaka šp* prvo

¹⁰⁸ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1911 – 1916. Maretić, Tomo (ur.), VII. dio (MORAČIĆ – NEPOMIRAN). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 772–773.

¹⁰⁹ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1911 – 1916. Maretić, Tomo (ur.), VII. dio (MORAČIĆ – NEPOMIRAN). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 628.

¹¹⁰ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), III. dio (ĐAVO – ISPREKRAJATI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. str. 813.

¹¹¹ Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nedičko Dominović. str. 786, 398–399.

¹¹² *Hrvatski jezični portal*. Definicija imenice *naziv*

http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eF9IUBA%3D&keyword=naziv (pristupljeno 28. srpnja 2017).

¹¹³ *Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. II. Zagreb: Matica hrvatska. str. 225.

mjesto u kakvu natjecanju. *Ime* je definirano kao: a) naziv koji se daje djetetu po rođenju i koji s porodičnim prezimenom postaje njegova službena osobna oznaka do groba i nakon njega ili do njegove promjene posebnim postupkom po vlastitom zahtjevu: *nadjenući* ~ b) naziv čovjeka s prezimenom ili samo prezime: *puno* ~, *porodično* ~ 2. glas o kome; ugled, priznanje: *imati* ~, *steći* ~ 3. osoba: *popisati sva* ~na, *zaboravljena* ~na 4. pojedinačni naziv za životinje i stvari: *dati* ~ *psu*, ~ *rijeke*, ~ *romana* 5. nadimak: *prišiti komu* ~ 6. ling. imenska vrsta riječi – imenica, zamjenica, pridjev, broj (Šonje 2000: 664, 346, 655).

U anketi koju smo proveli među govornicima hrvatskoga jezika pokazalo se da većina ispitanika smatra da je *Ubiti pticu rugalicu* naslov knjige Harper Lee (isto smatraju i za *Pipi Dugu Čarapu*). Zanimljivo je to što većina ispitanika (71) smatra da je Petrova gora *naziv* (kao što i većina ispitanika (105) smatra da je Jadranska magistrala *naziv*), dok za rijeku Dravu većina ispitanika (93) smatra da je to *ime*. Ni govornici hrvatskoga jezika ne razlikuju *ime* od *naziva*.

Situacija u rječnicima, dakle, nije najbolje riješena, pa nas ne moraju čuditi neujednačenosti upotrebe ovih termina u jezičnoj praksi. *Naziv*, *ime* i *naslov* opisani su jedni pomoću drugih. Nije posve jasno koji se pojam na što odnosi, no njihovo je značenje moguće razgraničiti. Nazivi se odnose na *termine*. *Naziv* i *ime* ne znače isto. Nazivi su *opće imenice*, imaju više referenata u izvanjezičnoj stvarnosti, dok imena imaju jednoga, točno određenoga referenta u izvanjezičnoj stvarnosti. Knjige, seminari, novinski članci i sl. imaju svoje *naslove*. *Naslovima* imenujemo poglavlja u knjigama, novinama i sl.

Ni jezični savjetnici ne nude rješenja. Štoviše, u jezičnim savjetnicima koje smo analizirali ne nalazimo jezične savjete vezane uz pravilnu upotrebu pojmova *naziv*, *ime* i *naslov*. Ipak, u *Hrvatskim jezičnim savjetima* spominju se nazivi prometnica: „Nazivi se prometnica pišu velikim početnim slovom, prometnice su ulice, trgovi, ceste, autoceste, mostovi, tuneli. Prva se riječ uvijek piše velikim početnim slovom, a od ostalih samo vlastito ime.“ (Ham 2014: 119). Isto se tako spominju i *nazivi* blagdana: „Kada se misli na blagdane i kada pišemo nazive blagdana, valja ih pisati velikim početnim slovom ...“ (Ham 2014: 137).

Dakle, *Narodne novine* ime su novina i službeni su list Republike Hrvatske. *Novine* su *naziv* za „tiskanu publikaciju koja se pojavljuje dnevno ili tjedno; sadržavaju vijesti, komentare, oglase itd.“¹¹⁴ Članci u novinama imaju svoj *naslov*, *nadnaslove*, *podnaslove* itd.

¹¹⁴ *Hrvatski jezični portal*. Definicija imenice *novine*
http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFxxXRY%3D&keyword=novine (pristupljeno 27. srpnja 2017).

Dakle, ova tri pojma ne treba miješati, njihovo značenje valja razgraničiti i dosljedno upotrebljavati kako bi jednom za svagda bilo jasno na što se koji termin odnosi.

4. ANKETA

Za potrebe ovoga diplomskoga rada provedena je anketa da bi se utvrdilo jesu li pojedini jezični savjeti prihvaćeni u jezičnoj praksi, koji su prihvaćeni, a koji nisu prihvaćeni te kako govornici hrvatskoga jezika shvaćaju značenje pojedinih pojmova.

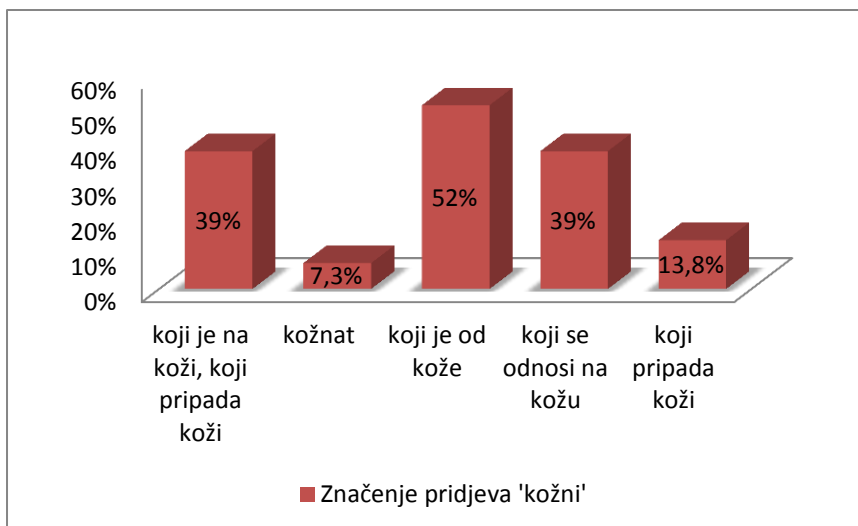
Anketa je provedena na slučajnom uzorku od 123-oje ljudi, od kojih 87 % (107 ispitanika) čine žene, a 13 % (16 ispitanika) muškarci. Ispitanici su bili različite dobi, stupnja obrazovanja i zanimanja. Najveći postotak ispitanika čini dobna skupina 22–24 godine (32,5 %).

Anketa je koncipirana tako da su ispitanicima ponuđeni pojmovi iz rječnika, s Hrvatskog jezičnog portala, iz enciklopedije i sl. te definicije tih pojmova. Za potrebe istraživanja konstruiran je upitnik s pitanjima zatvorenoga tipa s mogućnosti višestrukoga izbora te s mogućnosti dodavanja vlastitoga odgovora za pojedina pitanja. Za obradu podataka korištene su statističke metode osnovna deskriptivna statistika – postotak odgovora i broj ispitanika (tabelarni i grafički prikaz).

5.1. Kvantitativna analiza

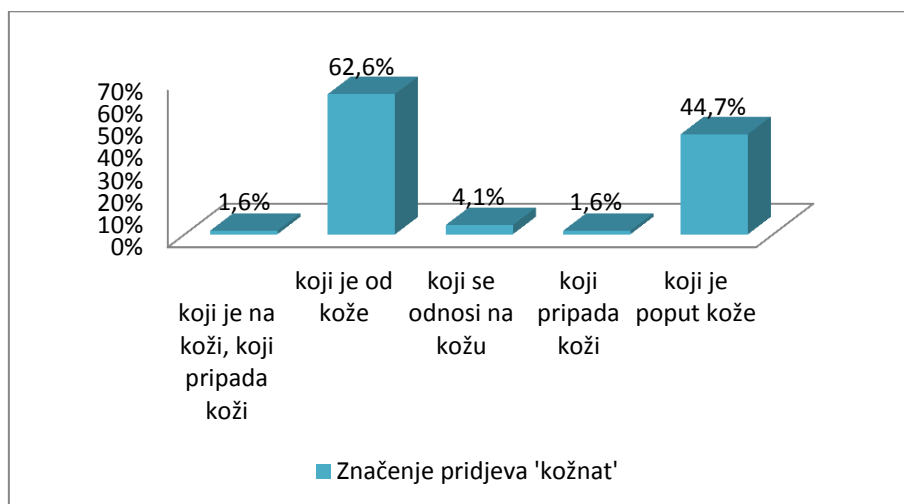
Najveći postotak ispitanika (52 %) smatra da pridjev *kožni* znači ‘koji je od kože’. 48 ispitanika (39 %) smatra da je značenje pridjeva *kožni* ‘koji je na koži, koji pripada koži’. 48 ispitanika (39 %) smatra da je to pridjev sa značenjem ‘koji se odnosi na kožu’.

Grafikon 1. Značenje pridjeva *kožni*

Većina ispitanika za pridjev *kožnat* odabrala definicije ‘koji je od kože’ (62,6 %) te ‘koji je poput kože’ (44,7 %). Ispitanici, dakle, poistovjećuju pojmove *kožnat* i *kožni*, kao i neki autori rječnika. I pridjevu *kožnat* i pridjevu *kožni* većina ispitanika pridaje gradivno značenje.

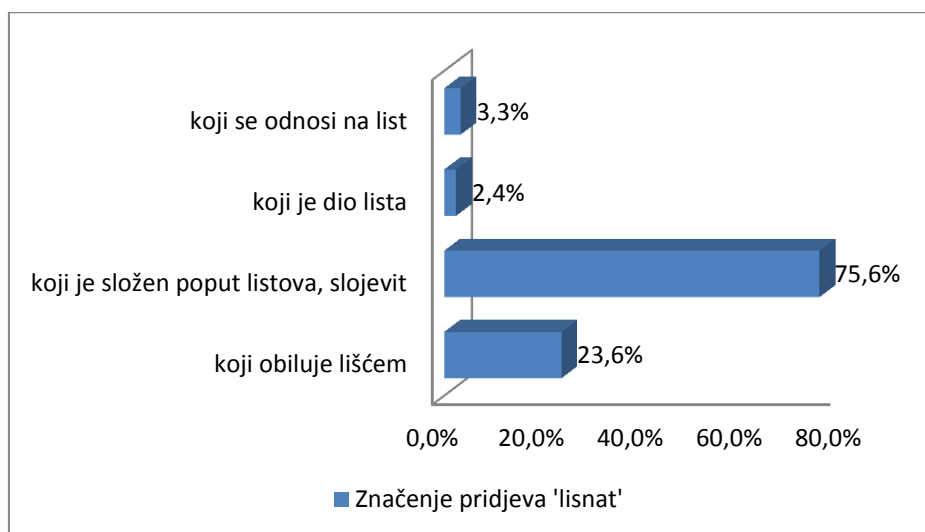
Grafikon 2. Značenje pridjeva *kožnat*

Isto tako, sintagmu *bolest kože* 96,7 % ispitanika povezalo je s pridjevom *kožna*. Većina ispitanika smatra da je torba izrađena od kože *kožna* (61,8 %) ili *kožnata* (40,7 %).

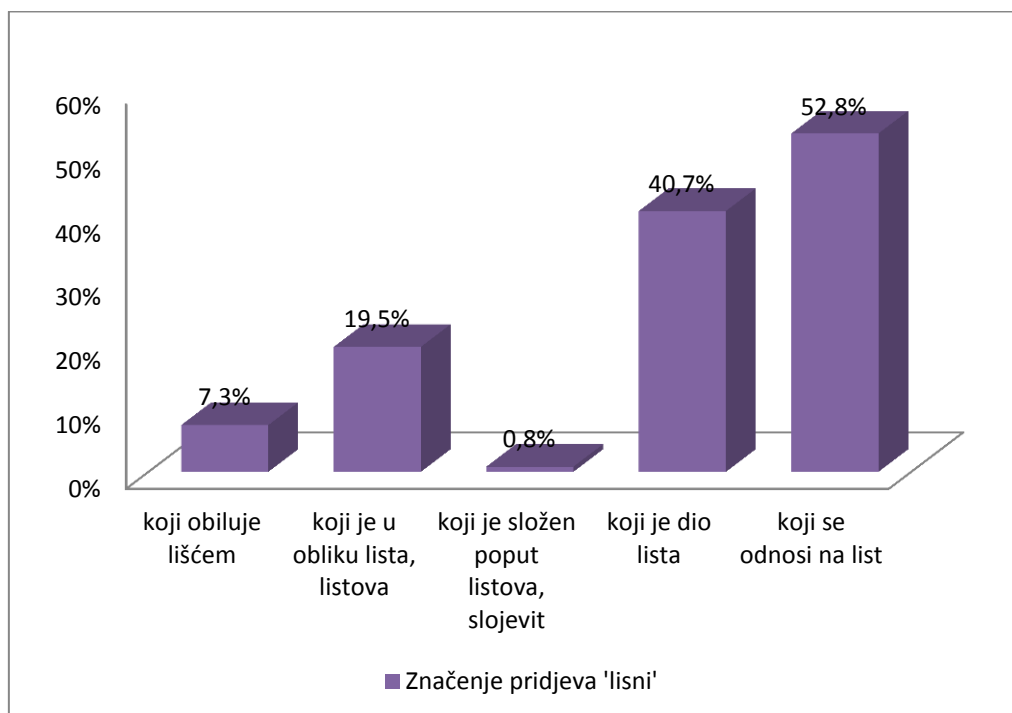
Najveći postotak ispitanika smatra da je značenje pridjeva *lisnat* ‘onaj koji je složen poput listova, slojevit’ (75,6 %). Zanimljivo je to što, kada je o ovom pridjevu riječ, sufiks *-nat* povezuju sa sličnosti s naslaganim listovima dok, kada je riječ o pridjevu *kožnat*, veliki postotak ispitanika spomenutom sufiksu dodjeljuje gradivno značenje.

Grafikon 3. Značenje pridjeva *lisnat*

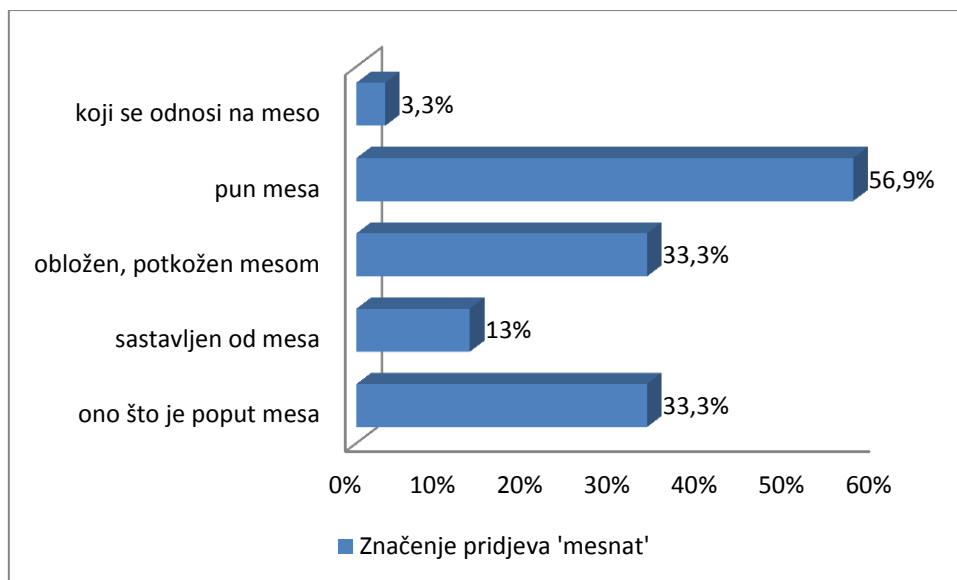
Za pridjev *lisni* veći broj ispitanika smatra da se radi o pridjevu 'koji se odnosi na list' (52,8 %) ili o pridjevu 'koji je dio lista' (40,7 %). U povezivanju pojmova pridjev *lisnat* ispitanici uglavnom povezuju s imenicom *tijesto* (121 ispitanik). 62 ispitanika imenicu *stablo* povezuje s pridjevom *lisnat* i s pridjevom *lisni*, a 108 ispitanika imenicu *peteljka* povezuje s pridjevom *lisni*.

Grafikon 4. Značenje pridjeva *lisni*

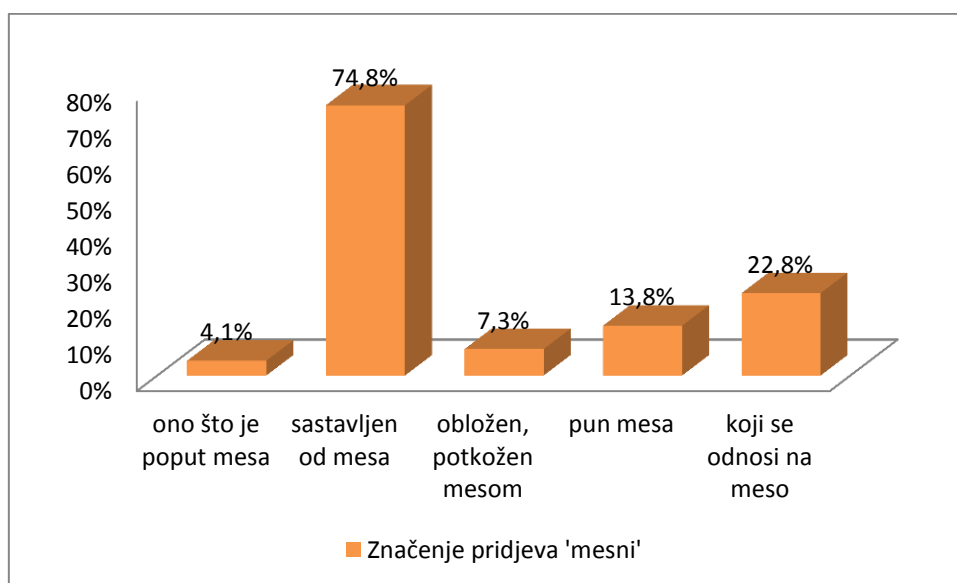
Za pridjev *mesnat* najveći se postotak ispitanika (56,9 %) složio da znači ‘pun mesa’. 33,3 % ispitanika smatra da je njegovo značenje ‘obložen, potkožen mesom’ te ‘ono što je poput mesa’. Ovdje sufiks *-nat* većina ispitanika povezuje s obiljem.

Grafikon 5. Značenje pridjeva *mesnat*

Jednake su tvrdnje ponuđene za pridjev *mesni*, a najveći se postotak ispitanika (74,8 %) složio da znači ‘sastavljen od mesa’.

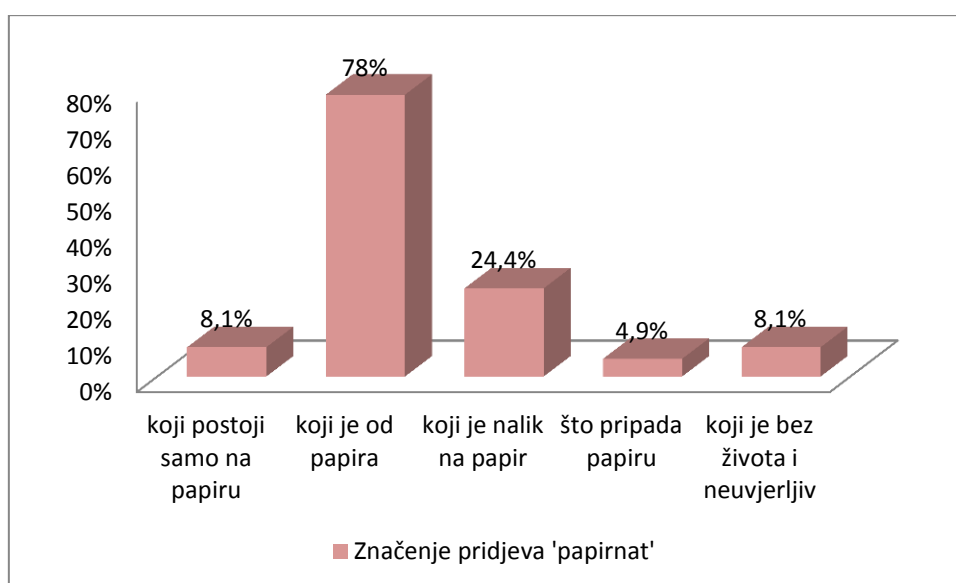
Grafikon 6. Značenje pridjeva *mesni*

U povezivanju pojmova ispitanicima su ponuđeni pridjevi *mesnato*, *mesato*, *meseno*, *mesasto*, *mesno*, *mesatasto*, *mesnasto* od kojih su trebali odabrati one za koje su smatrali da se odnose na imenicu *odrezak* te tvrdnje ‘ono što sadrži meso’ i ‘ono što je poput mesa’. Većina ispitanika (77) smatra da je ‘ono što sadrži meso’ *mesno* (iako se u prethodnom pitanju 74,8 % izjasnilo da je *mesno* ono što je ‘sastavljeno od mesa’, unatoč tomu što im je tvrdnja ‘ono što sadrži meso’ bila ponuđena).

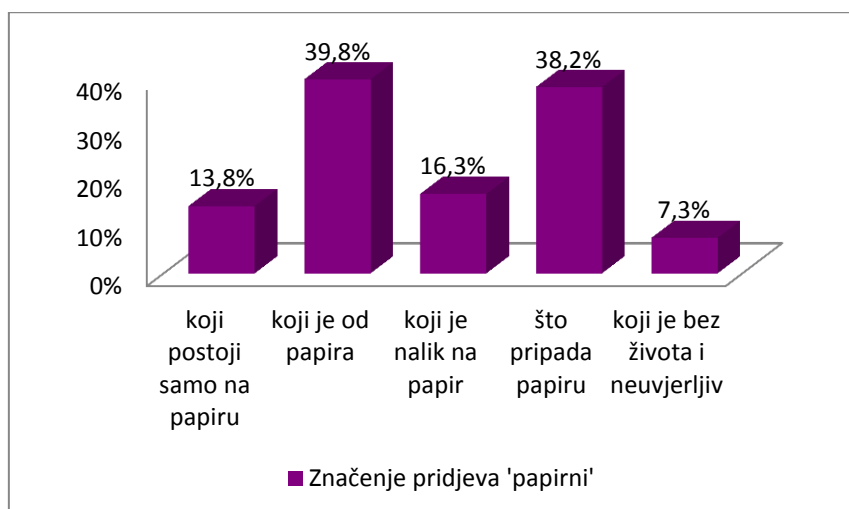
Iz Grafikona 7. vidljivo je da 78 % ispitanika smatra da je *papirnat* ‘onaj koji je od papira’. I ovdje je sufiksu *-nat* pridruženo gradivno značenje.

Grafikon 7. Značenje pridjeva *papirnat*

Za pridjev *papirni* mišljenja su podijeljena. 39,8 % ispitanika pridaje mu značenje ‘koji je od papira’, dok 38,2 % ispitanika smatra da je *papirni* ono ‘što pripada papiru’. Govornici poistovjećuju pojmove *papirnat* i *papirni* (obama pojmovima pridružuju gradivno značenje), a pridjev *papirni* uz to povezuju i s pripadnošću.

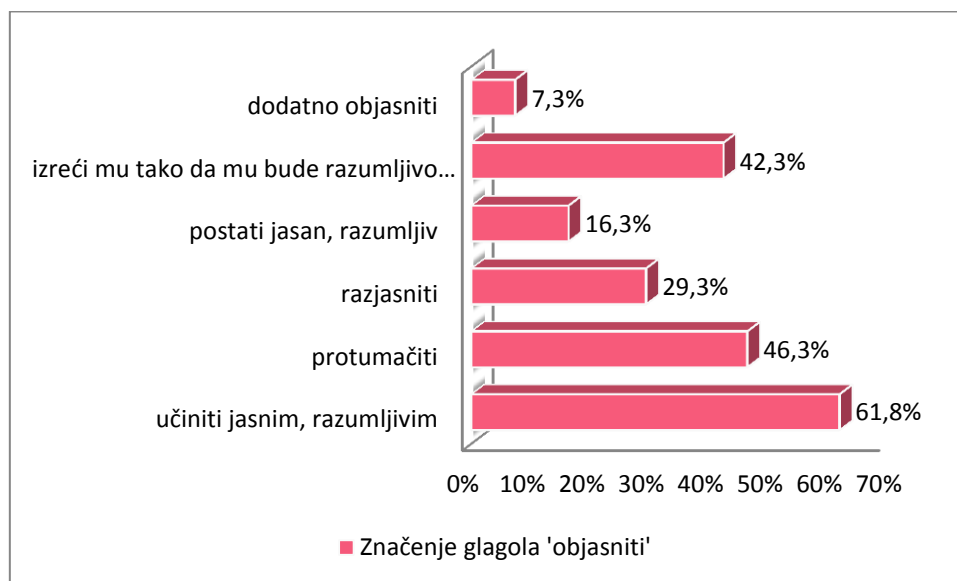
Grafikon 8. Značenje pridjeva *papirni*

Kod povezivanja pridjeva *papirnat* i *papirni* ispitanicima su bili ponuđeni pojmovi: *kuhinjski ručnici*, *novac*, *avion*, *industrija*, *otpad* i *maramice*. Većina je ispitanika pridjev *papirnat* povezala s pojmovima *kuhinjski ručnici* (115), *novac* (89), *avion* (87), *maramice* (113). S pridjevom *papirni* većina je ispitanika (106) povezala imenicu *industrija*, dok su mišljenja bila podijeljena oko imenice *otpad* kojoj 70 ispitanika pridružuje pridjev *papirni*, dok 57 ispitanika smatra da je ispravno upotrijebiti pridjev *papirnat*. Iako su se u anketi izjasnili da i pridjev *papirnat* i pridjev *papirni* imaju gradivno značenje ('koji je od papira'), u povezivanju pojmova malo povezuju jedan, a malo drugi pridjev s predmetima od papira.

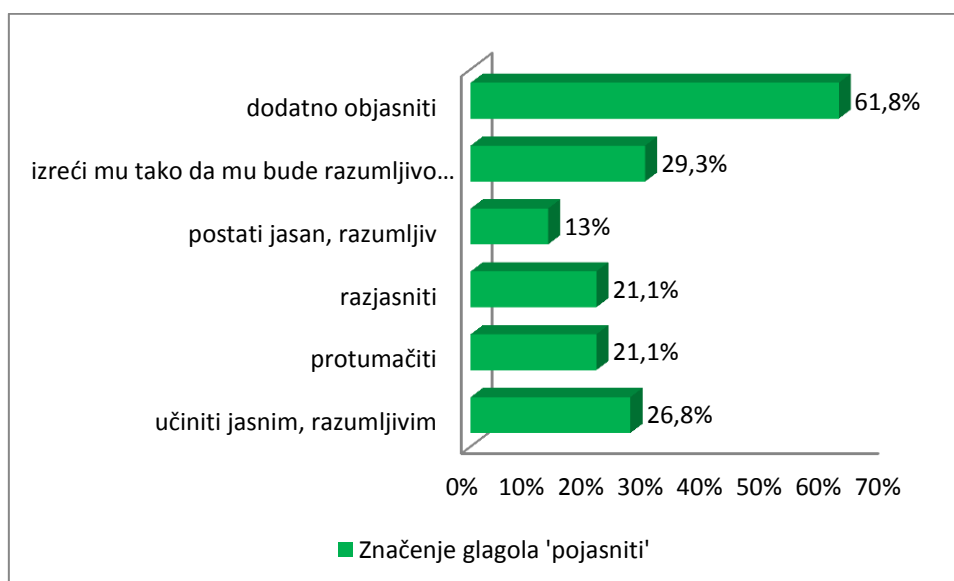
Za glagol *objasniti* većina se ispitanika (61,8 %) složila da je njegovo značenje 'učiniti jasnim, razumljivim'. Visok postotak ispitanika (46,3 %) smatra da je njegovo značenje 'protumačiti', dok 42,3 % smatra da je njegovo značenje 'izreći mu to tako da mu bude razumljivo ono što mu prije nije bilo jasno'. Govornici hrvatskoga jezika povezuju ovaj glagol s nekim značenjima glagola *razjasniti*, što nas ne mora iznenaditi jer se značenja ovih dvaju pridjeva poistovjećuju u rječnicima.

Grafikon 9. Značenje glagola *objasniti*

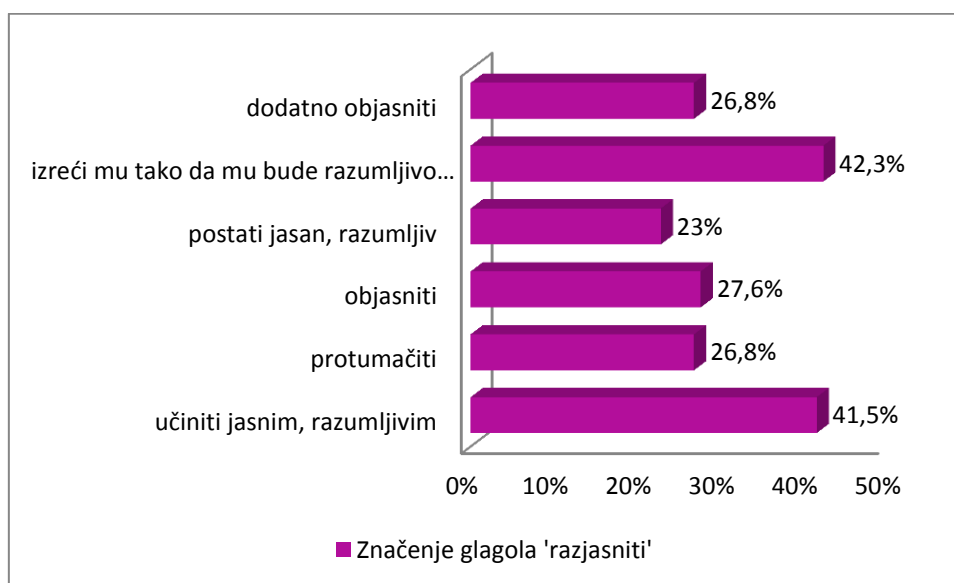
S obzirom na to da normativni priručnici uglavnom ne bilježe glagol *pojasniti* (neki ga jezikoslovci, poput Nives Opčić, smatraju nepotrebnim), uvrstili smo ga u ovu anketu kako bi se vidio stav govornika hrvatskoga jezika o njegovu značenju. Za glagol *pojasniti* najveći postotak ispitanika (61,8 %) smatra da je njegovo značenje ‘dodatno objasniti’, što se podudara s našim mišljenjem da je ovaj glagol potreban, da je njegovo značenje ‘dodatno objasniti’ i da ga ne treba izbacivati iz normativnih priručnika niti ga poistovjećivati s glagolima *objasniti* i *pojasniti*.

Grafikon 10. Značenje glagola *pojasniti*

Za glagol *razjasniti* mišljenja su također podijeljena. 42,3 % ispitanika smatra da je njegovo značenje 'izreći mu to tako da mu bude razumljivo ono što mu prije nije bilo jasno'. 41,5 % ispitanika smatra da je njegovo značenje 'učiniti jasnim, razumljivim', što povezuju i s glagolom *objasniti*.

Grafikon 11. Značenje glagola *razjasniti*

Da bi se dodatno ispitao stav anketiranih oko značenja pridjeva *objasniti*, *pojasniti* i *razjasniti* ponuđene su im rečenice koje je trebalo nadopuniti jednim od tih triju pridjeva. 116 ispitanika rečenicu „Učitelj nastoji ... sadržaj nastavnoga gradiva.“ nadopunilo je glagolom *objasniti*. Istim su glagolom 104 ispitanika nadopunila rečenicu „Možeš li mi ... kako se rješavaju jednadžbe?“ Glagolom *pojasniti* 105 je ispitanika nadopunilo rečenicu „Učeniku nije jasno što je učitelj govorio. Učitelj će ...“, dok je 100 ispitanika tim glagolom nadopunilo rečenicu „I dalje mi nije jasno. Možeš li mi molim te ...“ 73 ispitanika glagolom *razjasniti* nadopunila su rečenicu „Kada učeniku nešto nije jasno, učitelju je cilj ...“, dok je 65 ispitanika tim glagolom nadopunilo rečenicu „Nadam se da ću ti uspjeti ... postupak rješavanja jednadžbi.“

Da bismo ispitali stav govornika hrvatskoga jezika vezan uz natpise na trima hrvatskim pismima ponuđeni su im pridjevi koji se na njih odnose. Za tvrdnje vezane uz glagoljicu su: *glagoljski*, *glagoljni*, *glagoljički*, *glagoljični*, *glagoljaški*. Pridjevi ponuđeni za tvrdnje vezane uz latinicu su: *latinski*, *latinični*, *latinički*, dok su pridjevi ponuđeni uz tvrdnje

vezane uz ćirilicu: *ćirilski*, *ćirilički*, *ćirilični*. Za natpis na glagoljici većina ispitanika (52 %) smatra da je *glagoljični*. Za natpis na latinici 76,4 % ispitanika smatra da je na *latinični*, a za natpis na ćirilici 78,9 % ispitanika smatra da je *ćirilični*. Za slova koja su dio glagoljice većina ispitanika (41,5 %) smatra da su *glagoljična*. Većina ispitanika (75,6 %) smatra da su slova koja su dio latinice *latinična*, dok za slova koja su dio ćirilice većina ispitanika (77,2 %) smatra da su *ćirilična*. Za razliku od mnogih rječnika, ispitanici se slažu da bi pridjeve koji se odnose na natpise na trima hrvatskim pismima te na slova koja su dio tih pisama trebalo tvoriti sufiksom *-ni*.

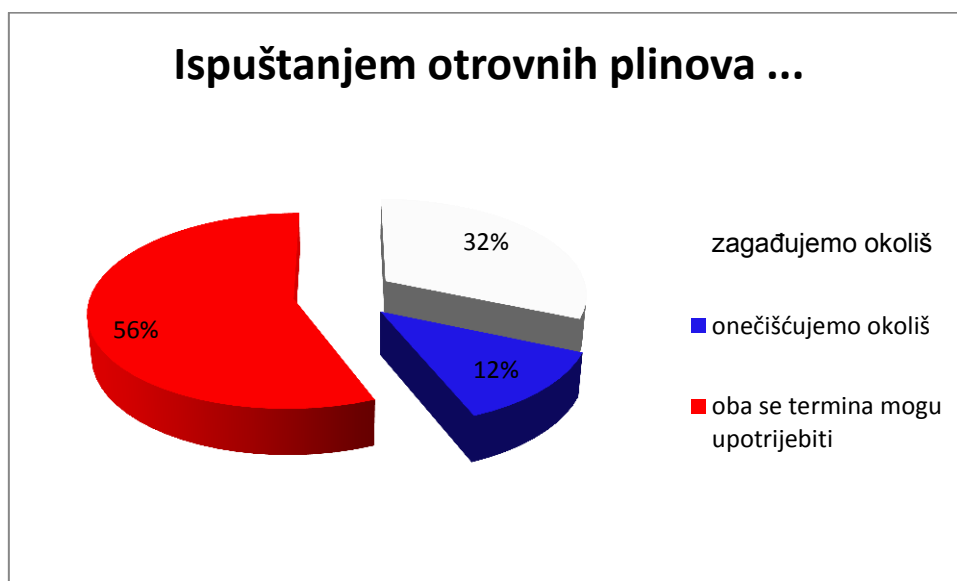
Za pridjev sa značenjem 'koji se odnosi na glagoljicu' mišljenja su podijeljena. 35 % ispitanika smatra da se tvrdnja odnosi na pridjev *glagoljički*, dok 30,1 % ispitanika smatra da se tvrdnja odnosi na pridjev *glagoljični*. Kod pridjeva sa značenjem 'koji se odnosi na latinicu' mišljenja su također podijeljena. 56,1 % ispitanika smatra da tvrdnji treba pridružiti pridjev *latinični*, dok 39,8 % ispitanika smatra da tvrdnji treba pridružiti pridjev *latinički*. Tvrdnju 'koji se odnosi na ćirilicu' 56,9 % ispitanika povezuje s pridjevom *ćirilični*, dok ga 35 % ispitanika povezuje s pridjevom *ćirilički*. Ovdje većina ispitanika smatra da bi *glagoljici* trebalo pridružiti sufiks *-čki* pri tvorbi pridjeva koji se na nju odnosi, dok latinici i ćirilici većinom pridružuju sufiks *-ni*.

Podijeljena su mišljenja i oko značenja pridjeva *genetski*, *genski* i *genetički*. Uz svaki od triju pridjeva nadovezuje se tvrdnja „koji se odnosi na ...“, a moguće ju je povezati s imenicama *gen*, *genetika* ili *geneza*. Za pridjev *genetski* većina ispitanika (50 %) smatra da se odnosi na *genetiku*, no visok je i postotak onih koji smatraju da se navedeni pridjev odnosi na *gene* (36,9 %), odnosno na *genezu* (23,8 %). Većina se ispitanika (84,4 %) slaže da se pridjev *genski* odnosi na *gene*. Za pridjev *genetički* većina ispitanika (75,8 %) smatra da se odnosi na *genetiku*. Govornici hrvatskoga jezika, za razliku od mnogih rječnika, većinom razlikuju značenja ovih triju pridjeva.

Na pitanje „Je li ispravno napisati Adamova jabučica / jabuka ili adamova jabučica / jabuka?“ 54,9 % ispitanika odabralo je odgovor *Adamova jabučica / jabuka*, 26,2 % ispitanika odabralo je odgovor *adamova jabuka / jabučica*, dok je 18,9 % ispitanika odabralo odgovor *oboje*.

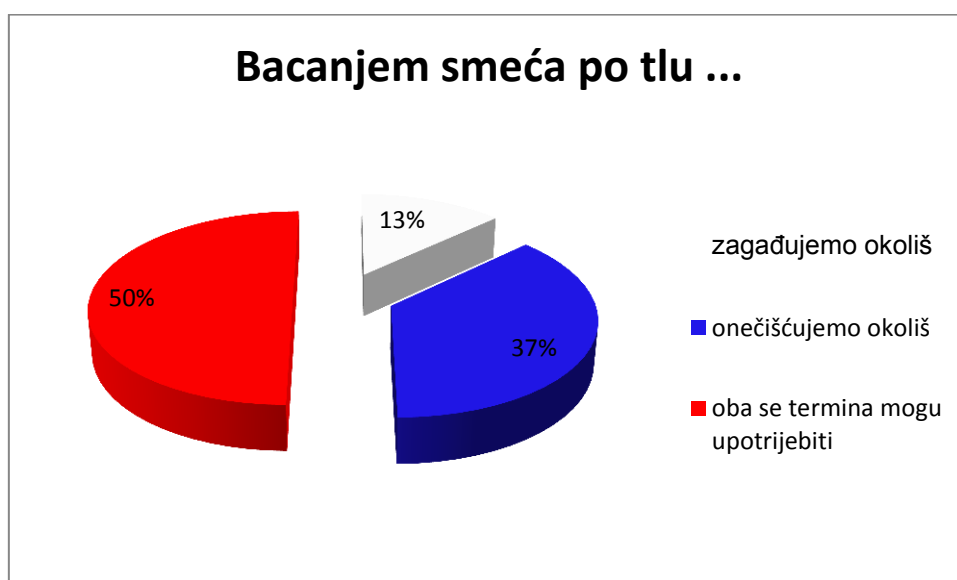
Za rečenicu „Ispuštanjem otrovnih plinova ...“ ispitanicima su bile ponuđene dopune: *zagađujemo okoliš*, *onečišćujemo okoliš* ili *oba se termina mogu upotrijebiti*. 56,2 % ispitanika smatra da se oba termina mogu upotrijebiti, 31,4 % ispitanika ispravno smatra odgovor *zagađujemo okoliš*, dok 12,4 % ispitanika smatra da se ispuštanjem otrovnih plinova *onečišćuje okoliš*.

Grafikon 12. Mišljenja anketiranih o glagolu koji se odnosi na ispuštanje otrovnih plinova

Jednaki su odgovori bili ponuđeni i kao dopuna rečenice „Bacanjem smeća po tlu ...“ 50 % ispitanika smatra da se oba termina mogu upotrijebiti, 36,9 % ispitanika smatra da tim činom onečišćujemo okoliš, dok 13,1 % ispitanika smatra da time zagađujemo okoliš.

Grafikon 13. Mišljenja anketiranih o glagolu koji se odnosi na bacanje smeća po tlu

U anketi su postavljena i pitanja vezana uz pridjeve koji se odnose na *materijal za gradnju, građevinu, građevinarstvo, građevinare i gradnju*. Za pridjev koji se odnosi na materijal za gradnju većina ispitanika (59,8 %) smatra da se radi o pridjevu *građevinski*,

vjerojatno zbog učestalosti upotrebe ovoga pridjeva uz materijal za gradnju, no visok postotak (40,2 %) smatra da je riječ o pridjevu *građevni*. Za pridjev koji se odnosi na *građevinu* najveći broj ispitanika (56,2 %) smatra da je riječ o pridjevu *građevinski*. Najveći dio ispitanika (66,4 %) smatra da je pridjev koji se odnosi na *građevinarstvo* pridjev *građevinarski*, a 65,3 % ispitanika smatra da se taj pridjev odnosi i na *građevinare*. Najveći broj ispitanika (54,1 %) smatra da je *graditeljski* pridjev koji se odnosi na gradnju. I ovdje primjećujemo da govornici hrvatskoga jezika dobro razlikuju značenja ovih pojmova te da u anketi daju odgovore koji uglavnom podupiru naše mišljenje o značenju tih pridjeva.

Kako bismo provjerili kako govornici hrvatskoga jezika shvaćaju pojmove *naziv*, *ime* i *naslov* rečenicu: „Ubiti pticu rugalicu ... je knjige Harper Lee.“ trebali su nadopuniti tim pojmovima. Najveći broj ispitanika (90,2 %) smatra da je riječ o *naslovu*. Potom su im ponuđeni pojmovi *Petrova gora*, *Drava*, *Jadranska magistrala* te *Pipi Duga Čarapa* koje je također trebalo povezati s tim pojmovima. Većina ispitanika (71) smatra da je *Petrova gora naziv*, dok za rijeku Dravu većina ispitanika (93) smatra da je riječ o *imenu*. Isto tako, većina ispitanika (105) smatra da je *Jadranska magistrala naziv*, dok za *Pipi Dugu Čarapu* većina ispitanika (89) smatra da je riječ o *naslovu*.

S ciljem utvrđivanja razlikuju li govornici hrvatskoga jezika pojmove *dobit*, *dobitak* i *dohodak* postavili smo im pitanja višestrukog izbora s pojmovima i tvrdnjama od kojih su trebali izabrati one koje su smatrali točnima. Ponuđeni pojmovi i tvdnje su: ‘profit’, ‘dobitak’, ‘pozitivna razlika između prihoda i rashoda’, ‘razlika između prihoda i rashoda’, ‘moralna korist’, ‘ono što se dobije na lutriji, tomboli i drugim igrama’, ‘novac dobiven na bilo koji način’, ‘količina novca ili drugih ekonomskih vrijednosti koja se dobiva u nekom određenom vremenu’, ‘(nematerijalna) korist ili nagrada’, ‘razlika između primitaka i izdataka u pojedinom obračunskom razdoblju’, a ispitanici su mogli dati i svoj odgovor.

Najveći broj ispitanika (76, 9 %) smatra da *dobit* označava ‘profit’. Veliki broj ispitanika (66,1 %) smatra da je to ‘pozitivna razlika između prihoda i rashoda’, 43 % ispitanika smatra da je to ‘količina novca ili drugih ekonomskih vrijednosti koja se dobiva u nekom određenom vremenu’. Visok postotak ispitanika (39,7 %) smatra da je to ‘razlika između primitaka i izdataka u pojedinom obračunskom razdoblju’. Uz pojam *dobitak* ponuđeni su jednaki odgovori kao i za *dobit*. Najveći dio ispitanika (82,6 %) složilo se da je *dobitak* ‘ono što se dobije na lutriji, tomboli i drugim igrama’, dok visok postotak ispitanika (43,8 %) smatra da je to ‘novac dobiven na bilo koji način’. 17,1 % ispitanika *dobitak* poistovjećuje s pojmom *dobit*. Uz pojam *dohodak* ponuđeni su jednaki odgovori kao i za pojmove *dobit* i *dobitak*, a najveći postotak ispitanika smatra da je *dohodak* ‘količina novca ili drugih

ekonomskih vrijednosti koja se dobiva u nekom određenom vremenu' (58,5 %). 26 % ispitanika smatra da to 'razlika između primitaka i izdataka u pojedinom obračunskom razdoblju', dok 20,3 % ispitanika smatra da je to 'novac dobiven na bilo koji način'. 19,5 % ispitanika smatra da je *dohodak* 'razlika između prihoda i rashoda'. Veliki broj ispitanika razlikuje ova tri pojma, što ne možemo reći i za sve autore rječnika.

Ispitanicima su ponuđene tvrdnje koje se odnose upotrebu imenice *novac*, odnosno imenice *novci*. Najveći se postotak ispitanika (41,5 %) složio da je *novac* zbirna imenica te da je *novac* nebrojiva imenica, dok se također visokih 39,8 % ispitanika složilo da je *novac* imenica koja ima samo jedninu (*singulare tantum*) te da imenicu *novci* ne koristimo. Za pitanje: „Koja je rečenica ispravna?“ bili su ponuđeni odgovori: „Ni za sav novac ovoga svijeta.“, „Ni za sve novce ovoga svijeta.“ te „Obje su rečenice ispravne.“ 61,7 % ispitanika odgovorilo je „Ni za sav novac ovoga svijeta.“ Anketa je poduprla našu tvrdnju da je *novac* zbirna imenica te *singulare tantum*.

Grafikon 14. Mišljenja anketiranih jedninskom i množinskom obliku imenice *novac*

Izraz „Dobrovoljno ... krvi“ trebalo je nadopuniti glagolom *darovanje*, *darivanje* ili *davanje*. Najveći broj ispitanika (80,5 %) označilo je glagol *darivanje*, pretpostavljamo zbog učestalosti upotrebe ovoga glagola.

Na pitanje „Koja se od ovih tvrdnji odnosi na imenicu *lice*?“ ponuđeni su odgovori: 'svaki čovjek pojedinačno', 'prednja strana glave čovjeka', 'gramatička kategorija koja označuje osobu koja govori, kojoj se govori i o kojoj se govori (u jednini i množini)'. Iste su tvrdnje ponuđene za imenicu *osoba*. Najveći broj ispitanika (78,9 %) smatra da je *lice* 'gramatička kategorija koja označuje osobu koja govori, kojoj se govori i o kojoj se govori (u

jednini i množini)'. Isto tako, visok postotak ispitanika (76,4 %) smatra da je lice 'prednja strana glave čovjeka'. Najveći postotak ispitanika (88,6 %) slaže se da je *osoba* 'svaki čovjek pojedinačno'. Na pitanje „Kuju je od ovih sintagmi bolje upotrijebiti?“ ponuđeni su odgovori: 'prvo lice jednine', 'prva osoba jednine' te 'ne može se dati prednost ni jednoj od dviju sintagmi' najveći postotak ispitanika (86,2 %) prednost daje sintagmi 'prvo lice jednine'. *Lice* se ustalilo u upotrebi u hrvatskom jeziku, pa nas stoga ne iznenađuje da upravo *lice* ispitanici smatraju gramatičkom kategorijom, dok pod *osobom* smatraju 'svakoga čovjeka pojedinačno'.

Kako bismo istražili razlikuju li govornici hrvatskoga jezika pojmove *obrazovanje*, *izobrazba* i *naobrazba* ponudili smo im pitanja višestrukoga izbora i odgovore: 'rezultat procesa stjecanja znanja', 'postupak usvajanja znanja posebnim putem za određenu svrhu', 'specijalni tečaj', 'ukupnost znanja, vještina i odgoja stečena učenjem', 'stupanj, grana ili sustav učenja' te 'stjecanje znanja, učenje sustavnim obrazovanjem i odgojem', s obzirom na to da se značenja ovih pojmova u pojedinim rječnicima značenjski preklapaju. Za imenicu *naobrazba* najveći postotak ispitanika izabrao je odgovore: 'ukupnost znanja, vještina i odgoja stečena učenjem' (48,8 %), 'rezultat procesa stjecanja znanja' (44,7 %) te 'postupak usvajanja znanja posebnim putem za određenu svrhu' (35,8 %). Većina ispitanika (43,1 %) smatra da je *obrazovanje* 'rezultat procesa stjecanja znanja'. Najveći postotak ispitanika (37,4 %) smatra da je *izobrazba* 'specijalni tečaj', dok isto tako visokih 27,6 % ispitanika smatra da je *izobrazba* 'postupak usvajanja znanja posebnim putem za određenu svrhu'. Iz ovoga je vidljivo da ispitanici poistovjećuju pojam *obrazovanje* s *naobrazbom*, no to nas ne treba iznenaditi jer su ta dva pojma definirana jedan drugim i u rječnicima.

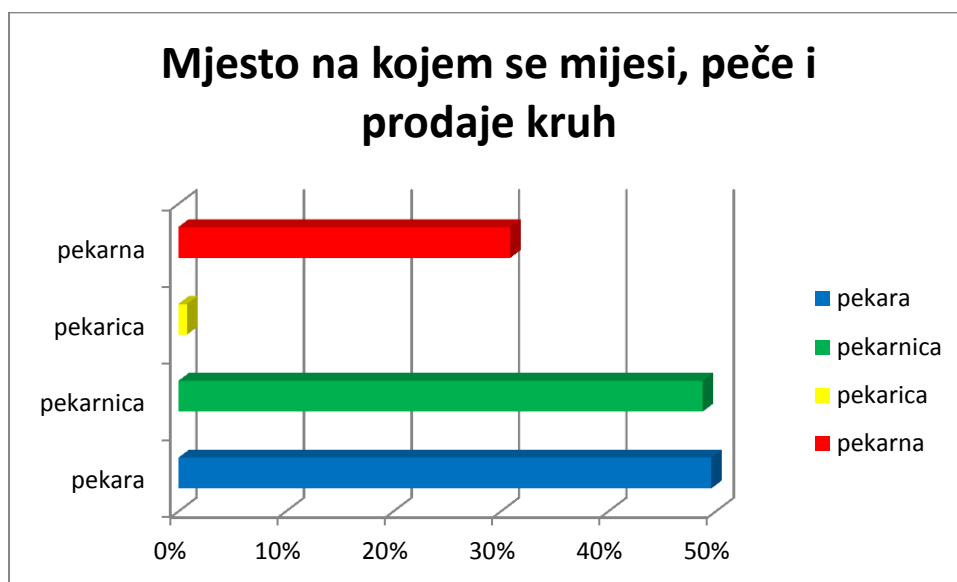
S ciljem da se utvrdi razlikuju li ispitanici značenje pridjeva *jednak* i *isti* ponuđene su im rečenice za koje je trebalo odabrati pridjev ili tvrdnju ('jednak', 'isti', 'oba se termina mogu upotrijebiti') koju smatraju ispravnom. Rečenicu „Moja sestra i ja imamo ... oca“ većina je ispitanika (96,7 %) nadopunila pridjevom *isti*. Rečenicu „Ana i Marija imaju dvije žute haljine veličine 40, robne marke XY. Ana i Marija imaju ...“ najveći je postotak ispitanika (69,9 %) nadopunio pridjevom *jednak*. Rečenicu „Dvoje djece danas se igralo crvenom loptom kojom će se igrati i sutra. To je ...“ najveći je postotak ispitanika (87 %) nadopunilo pridjevom *isti*. Ispitanici, za razliku od pojedinih autora rječnika, razlikuju pojmove *jednak* i *isti*.

Kako bismo provjerili upotrebljavaju li govornici hrvatskoga jezika glagol *glasati* ili *glasovati* u anketi su trebali rečenicu „Izbori su za predsjednika/icu Republike Hrvatske. Osobe koje se nalaze na listi glasača će ...“ nadopuniti glagolom *glasati* ili *glasovati*. 44,7 %

ispitanika izabralo je glagol *glasati*, 35,8 % ispitanika izabralo je glagol *glasovati*, dok je 19,5 % ispitanika izabralo tvrdnju ‘oba se glagola mogu upotrijebiti’.

S obzirom na to da se mjesto na kojem se peče, mijesi i prodaje kruh naziva različito, odlučili smo provjeriti koji od naziva govornici hrvatskoga jezika smatraju ispravnim: *pekara*, *pekarnica* ili *pekarna* (nismo razdvojili miješenje i pečenje od prodaje kruha, no govornici su mogli odabrati više odgovora; smatrali smo da bismo im postavljanjem dvaju pitanja sugerirali da postoje dva različita termina za mjesto gdje se mijesi i peče kruh te mjesto gdje se prodaje kruh). Mišljenja su bila podijeljena. 49,6 % ispitanika smatra da je ispravan naziv *pekara*, dok bi 48,8 % ispitanika upotrijebilo naziv *pekarnica*.

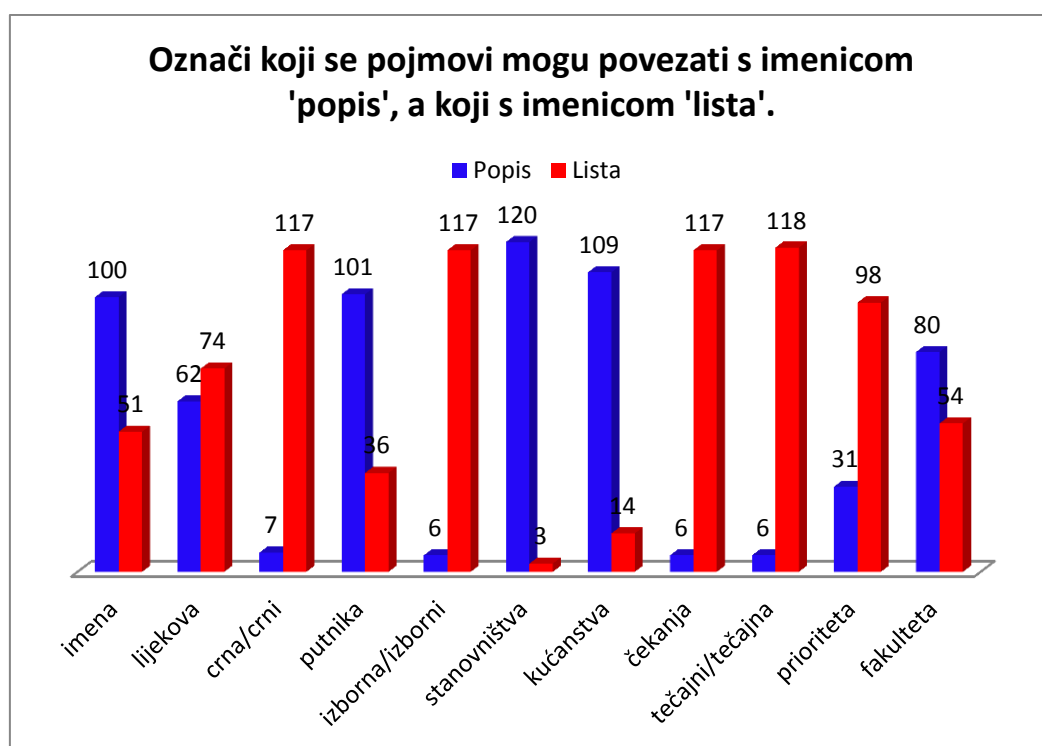
Grafikon 15. Mišljenja anketiranih o upotrebi imenice koja označava mjesto na kojem se mijesi, peče i prodaje kruh

Kako bismo provjerali razlikuju li govornici hrvatskoga jezika pojmove *lista* i *popis* ponudili smo im sljedeće tvrdnje: ‘evidentiranje radi utvrđivanja količine i drugih značajki’, ‘popis osoba za što predviđenih, proizvoda, artikala’, ‘popisivanje’, ‘ono što je popisano’, ‘spisak’, ‘sveobuhvatni niz imena ili naziva nastao popisivanjem radi dokumentacije’. Bilo je moguće odabrati više tvrdnji. I u ovom su slučaju mišljenja bila podijeljena. 52,8 % ispitanika smatra da je *lista* ‘popis osoba za što predviđenih, proizvoda, artikala’ te ‘sveobuhvatni niz imena ili naziva nastao popisivanjem radi dokumentacije’, dok 52 % ispitanika smatra da je to ‘spisak’. Najveći postotak ispitanika (52,8 %) smatra da je *popis* ‘ono što je popisano’. Visokih 46,3 % ispitanika smatra da je *popis* ‘popis osoba za što predviđenih, proizvoda, artikala’, a također visokih 41,5 % smatra da je to ‘evidentiranje radi utvrđivanja količine’. Na

kraju ankete ispitanicima su ponuđeni pojmovi koje je trebalo povezati s pojmom *popis* ili *lista*. Veći broj ispitanika imenicu *popis* povezuje s pojmovima: *imena* (100), *putnika* (101), *stanovništva* (120), *kućanstva* (109), *učenika* (119) te *fakulteta* (80). Imenicu *lista* veći broj ispitanika povezuje s pojmovima: *lijekova* (74), *crna/crni* (117), *izborna/izborni* (117), *čekanja* (117), *tečajni/tečajna* (118), *prioriteta* (98). U povezivanju pojmova vidljivo je da ispitanici dobro razlikuju pojmove *popis* i *lista*.

Grafikon 16. Mišljenja anketiranih o upotrebi pojmova koji se mogu povezati s imenicama *popis* i *lista*

6. ZAKLJUČAK

Doprinos rješavanju dvojbi oko upotrebe pojedinih riječi pokušali su dati i autori jezičnih savjetnika koji su detektirali pojmove oko kojih je bilo dvojbi ili za koje su smatrali da se pogrešno upotrebljavaju u praksi ili da su pogrešno definirani u rječnicima i zabilježili jezične savjete s ciljem rješavanja tih problema te ponudili vlastita jezična rješenja. Autori jezičnih savjeta ne slažu se uvijek oko pojedinih jezičnih savjeta niti se njihova rješenja uvijek podudaraju s definicijama u normativnim priručnicima. To dodatno komplicira stvari jer se pripadnici jezične zajednice mogu prikloniti različitim jezičnim savjetnicima, odnosno mogu točnima smatrati definicije iz različitih normativnih priručnika.

Porast savjetničkih priručnika i posvećenost televizijskih i radijskih emisija te mrežnih stranica jezičnim savjetima pokazuje nam da se povećala svijest o važnosti i vrijednosti našega materinskoga jezika i da smo upravo mi oni koji ga trebaju čuvati i njegovati. Male su šanse da će netko tko nije jezikoslovac ići u dubinu istraživanja ispravnosti jezičnih savjeta jer, ako i posegne za normativnim priručnicima, lako bi se mogao izgubiti, s obzirom na to da postoje nesuglasja među njima.

Iz analize jezičnih savjeta vidljivo je da su u nekim jezičnim savjetnicima prisutna oprečna mišljenja ili razlike. Također, iščitavajući literaturu nailazimo na neslaganja jezikoslovaca oko upotrebe određenih riječi te neslaganja oko značenja tih riječi. Analiza rječnika pokazala je da se i definicije određenih pojmova u rječnicima razlikuju.

U sklopu diplomskoga rada provedena je i anketa. Anketa je pokazala da postoje razlike u shvaćanju značenja pojedinih riječi među sudionicima ankete. Anketiranima su bila ponuđena pitanja i odgovori na pitanja, a mogli su i dopisati svoj odgovor na većinu pitanja. Iako je zadaća jezičnih savjetnika podučiti ljude pravilnomu izražavanju, rezultat njihova tiskanja jest i porast literature u kojoj su zastupljena različita mišljenja o tome koju je riječ ili izraz pravilno (ili preporučljivo) upotrijebiti. Anketa je pokazala i da bi neki jezični savjeti trebali biti uvršteni u jezične savjetnike, s obzirom na to da su ispitanici izabrali različita značenja za pojmove koji su im bili ponuđeni. Za takve jezične savjete potrebno je ostaviti prostor u budućim jezičnim savjetnicima.

Ako ipak uđemo u dubinsku analizu pojedinih suvremenih jezičnih savjeta, kao što smo to i nastojali učiniti ovim radom, možemo zamijetiti da neke tvrdnje u njima iznesene ili nisu dobro prihvaćene u praksi, ili nisu točne, ili bi bilo bolje upotrijebiti neki drugi izraz, neku drugu riječ, neki drugi sufiks i sl. da se izreče ono što se želi reći, da se opiše ono što se želi opisati ili da se definira ono što se želi definirati. Savjetničku, kao i ostalu jezičnu

literaturu, treba propitkivati i analizirati, a ne bez razmišljanja prihvaćati sve što nam ona nudi.

Možemo pretpostaviti da će nesuglasja između jezičnih savjetnika, normativne literature i jezične prakse uvijek postojati. Različiti autori zastupaju različita mišljenja, različiti ljudi priklanjaju se mišljenjima različitih autora. Iako su tijekom povijesti jezični savjeti imali ulogu „čuvara“ hrvatskoga jezika od tuđica koje su navirale iz drugih jezika, čini se da danas, iako i dalje donose savjete vezane uz zamjenu tuđica hrvatskim izrazima, zajedno s razlikama u definicijama pojedinih pojmova u rječnicima pridonose neujednačenosti značenja pojmova i njihovoj različitoj upotrebi u praksi. Jezični će savjeti, s obzirom na promjene u jeziku, uvijek biti potrebni, no treba ih čitati kritički.

POPIS LITERATURE

- Anić, Vladimir. 1994. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
- Badurina, Lada, Ivan Marković, Krešimir Mićanović. 2008. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Baraban, Boško, Sanda Ham, Alen Orlić, Jadranka Mlikota. 2014. *Hrvatski jezični savjeti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Blagus Bartolec, Goranka. „Kad jabučica nije samo Adamova“. U: *Hrvatski jezik*, 4 (2014), 30–32.
- Blagus Bartolec, Goranka, Lana Hudeček, Željko Jozić, Milica Mihaljević. 2016. *555 jezičnih savjeta*. Zagreb: Institut za Hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Brač, Ivana. Instrumentalne imenske skupine sa značenjem sredstva i načina. U: *Rasprave*, 43 (2) (2017), 311–330.
- Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I. (A – O). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović.
- Broz, Ivan, Franjo Iveković. 1901. *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. II. (P – Ž). Zagreb: Naklada Nediljko Dominović.
- Bunjac, Branimir, Marijeta Stevanović, Ivona Vegh. „Gramatike »međimurskoga« jezika iz 1942. godine, *Filologija*, 61 (2013), 67–164.
- Hrvatski enciklopedijski rječnik*. 2003. Jojić, Ljuljana, Ranko Matasović (gl. ur.), Zagreb: Novi liber.
- Maretić, Tomo. 1899. Dodatak stilistici. U: *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana.
- Matković, Maja. 2005. *Ah, taj hrvatski!: jezični savjetnik za svakoga*. Zagreb: Večernji list.
- Moguš, Milan. 1995. *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*. Drugo dopunjeno izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Opačić, Nives. 2015. Reci mi to kratko i jasno: hrvatski za normalne ljude. Zagreb: Znanje.
- Pravdić, Velimir. Zaštita okoliša. U: Tehnička enciklopedija (ur. D. Stefanović), Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 13. svezak, Zagreb (1997), str. 579–583.
- Peti, Mirko. 2005. *Što se i kako u jeziku broji*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Protuđer, Ilija. „Povijesni kronološki pregled hrvatskih jezičnih savjetnika (od početka) 1904. do 2004.“ U: *Kolo: časopis Matice hrvatske* 14 (2) (2004), 79–109.

- Protuđer, Ilija. *Skrb hrvatskih književnika i jezikoslovaca nad hrvatskim jezikom od početka 16. do početka 20. stoljeća*. U: *Hrvatski jezik* 8 (1) (2010), Zagreb, str. 44–72.
- Rišner, Vlasta. *Hrvatsko jezično savjetništvo u 20. stoljeću*. U: *Hrvatski jezik u XX. stoljeću* (zbornik radova). Jelena Hekman (gl. ur.). Matica hrvatska, Zagreb, 2006.
- Rječnik hrvatskoga jezika*. 2000. Šonje, Jure (ur.), Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Školska knjiga.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1884 – 1886. Budmani, Pero, Tomo Maretić, Matija Valjavec (ur.), II. dio (ČETA – ĐAVLI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), III. dio (ĐAVO – ISPREKRAJATI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1887 – 1891. Budmani, Pero (ur.), IV. dio (ISPREKRIŽATI – KIPAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1898 – 1903. Daničić, Đuro (ur.), V. dio (KIPAK – LEKEN). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1904– 1910. Budmani, Pero, Tomo Maretić (ur.), VI. dio (LEKENIČKI – MORAČICE). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1911 – 1916. Maretić, Tomo (ur.), VII. dio (MORAČIĆ – NEPOMIRAN). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1917 – 1922. Maretić, Tomo (ur.), VIII. dio (NEPOMIČAN – ONDINAC). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1924 – 1927. Maretić, Tomo (ur.), IX. dio (ONDJE – PLANČIĆ). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1931. Maretić, Tomo (ur.), X. dio (PLANDA – POSMRTNICA). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1953. Bosanac, S., D. Grdenić, J. Hamm, J. Jedvaj, S. Musulin, S. Pavičić, P. Rogić, M. Stojković, S. Živković (ur.), XIII. dio (RAJČETIĆ – RIJEČ). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1953 – 1955. Grdenić, Drago, Josip Jedvaj, Josip Hamm (ur.), XIV. dio (RIJEČ – SIMETIĆI). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1973 – 1974. J. Jedvaj, S. Musulin, J. Nagy, S. Pavičić, S. Pelz, P. Rogić, M. Stojković, S. Živković (ur.), XXI. dio (VISOKOROĐEN – ZAKLAŃE). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. I., Zagreb: Matica hrvatska.
- Rječnik hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1967. Jonke, Ljudevit (ur.), knj. II., Zagreb: Matica hrvatska.
- Rožić, Vatroslav. 1908. *Barbarizmi u hrvatskom jeziku*. Zagreb: Tisak kraljevske zemaljske tiskare.
- Samardžija, Marko. 1993. *Jezični purizam u NDH*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Samardžija, Marko. 2008. *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u NDH*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Samardžija, Marko. 2012. *Hrvatski jezik i pravopis od ujedinjenja do kraja Banovine Hrvatske (1918. – 1941.)*. Zagreb: Školska knjiga.
- Silić, Josip, Ivo Pranjković. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević. 2017. *Hrvatska školska gramatika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Tafra, Branka. „Lice i osoba“, *Jezik*, 47 (2000), 95–105.
- Tafra, Branka. „Pregršt jezičnih zrnaca“, *Nova mehanizacija šumarstva*, 28 (2007), 49–93.
- Tafra Branka, Petra Košutar. „Razgraničavanje jezičnih entiteta na osnovi modela (ne)identičnosti“, neobjavljeni rad, Prvi međunarodni lingvistički skup, Tuzla, Bosna i Hercegovina (2007), 177–206.
- Tafra, Branka. „Jedno ili dvoje“. U: *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim*. 2011. Zagreb: FF press, 181–188.
- Znika, Marija. 2002. *Kategorija brojivosti u hrvatskom jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Zoričić, Ivan. 1998. *Hrvatski u praksi*. Pula: Zavičajna naklada „Žakan Juri“.
- Zovko Divković, Irena. „Dative alternation in Croatian“. U: *Suvremena lingvistika* 63 (1) (2007), 65–83.
- Zovko Divković, Irena. „Određivanje izravnih objekata u hrvatskome: dva objekta u akuzativu.“ 2010. U: *Sintaksa padeža*. Matea Birtić i Dunja Brozović Rončević (ur.), Osijek, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Filozofski fakultet, 267–276.

Mrežni izvori

Babić, Stjepan. Jezični savjetnici (prilog). *Vijenac* 158 (24. ožujka 2000) <http://www.matica.hr/vijenac/158/jezicni-savjetnici-18487/> (pristupljeno 20. lipnja 2018).

Hrvatski leksikon <http://www.hrleksikon.info>

Hrvatska enciklopedija <http://www.enciklopedija.hr/>

Hrvatski jezični portal <http://hjp.znanje.hr/>

Hrvatsko strukovno nazivlje (Struna) <http://struna.ihjj.hr>

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. *Jezični savjetnici hrvatskoga jezika* <http://ihjj.hr/stranica/jezicni-savjeti/27/>, pristupljeno 4. srpnja 2018.

Marković, Ivan. „Važniji hrvatski jezični savjetnici“ <http://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1795&naslov=vazniji-hrvatski-jezicni-savjetnici> (pristupljeno 3. srpnja 2017).

Medicinski leksikon. Definicija *adamove jabuke*. 1992. Ivo Padovan (ur.), Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“. <http://enciklopedija.lzmk.hr/clanak.aspx?id=207http://medicinski.lzmk.hr/adamova-jabuka/>

Medical dictionary. *Adam's apple* http://medicine.academic.ru/155/Adam's_apple

Protuđer, Ilija. Povijesni kronološki pregled hrvatskih jezičnih savjetnika od početka 1904. do 2004. <http://www.matica.hr/kolo/296/povijesni-kronoloski-pregled-hrvatskih-jezicnih-savjetnika-od-pocetka-1904-do-2004-20260/> (pristupljeno 21. lipnja 2018).

Zakon o igrama na sreću <https://www.zakon.hr/z/315/Zakon-o-igramama-na-sre%C4%87u> (pristupljeno 30. kolovoza 2017).

Zakon o porezu na dobit <https://www.zakon.hr/z/99/Zakon-o-porezu-na-dobit>, pristupljeno 7. srpnja 2018.

Zakon o porezu na dohodak <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak> (pristupljeno 10. srpnja 2018).

Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama <https://www.zakon.hr/z/214/Zakon-o-rodiljnim-i-roditeljskim-potporama> (pristupljeno 20. srpnja 2017).

Zakon o zaštiti okoliša <https://www.zakon.hr/z/194/Zakon-o-za%C5%A1titi-okoli%C5%A1a> (pristupljeno 28. srpnja 2017).

Popis grafikona

Grafikon 1. Značenje pridjeva *kožni*

Grafikon 2. Značenje pridjeva *kožnat*

Grafikon 3. Značenje pridjeva *lisnat*

Grafikon 4. Značenje pridjeva *lisni*

Grafikon 5. Značenje pridjeva *mesnat*

Grafikon 6. Značenje pridjeva *mesni*

Grafikon 7. Značenje pridjeva *papirnat*

Grafikon 8. Značenje pridjeva *papirni*

Grafikon 9. Značenje glagola *objasniti*

Grafikon 10. Značenje glagola *pojasniti*

Grafikon 11. Značenje glagola *razjasniti*

Grafikon 12. Mišljenja anketiranih o glagolu koji se odnosi na ispuštanje otrovnih plinova

Grafikon 13. Mišljenja anketiranih o glagolu koji se odnosi na bacanje smeća po tlu

Grafikon 14. Mišljenja anketiranih o jedninskom i množinskom obliu imenice *novac*

Grafikon 15. Mišljenja anketiranih o upotrebi imenice koja označava mjesto na kojem se mijesi, peče i prodaje kruh

Grafikon 16. Mišljenja anketiranih o upotrebi pojmova koji se mogu povezati s imenicama *popis* i *lista*

SAŽETAK

Neusklađenost definicija u normativnim priručnicima i neusklađenost jezičnih savjeta, koji su nastali s ciljem da preporuča ispravan oblik korištenja neke riječi ili nekoga izraza doveli su do razlika između kodificirane i uporabne norme. Pogrešno shvaćanje značenja neke riječi, poistovjećivanje dvaju neistoznačnih pojmova te značenjska preklapanja pojmova u jezičnoj praksi, ali i u normativnim priručnicima rezultirali su tiskanjem jezičnih savjetnika. No, ni jezični se savjeti ponekad ne podudaraju s normativnim priručnicima, što dodatno doprinosi neujednačenostima u jeziku i razlike u upotrebi pojedinih riječi. Ovaj je diplomski rad nastao s ciljem utvrđivanja podudarnosti i nepodudarnosti između normativnih priručnika, jezičnih savjetnika i jezične prakse te kako bi se ponudila neka jezična rješenja.

ključne riječi: normativni priručnici, jezični savjetnici, jezična praksa, jezična rješenja

SUMMARY

The incompatibilities of definitions in normative literature and the incompatibilities of books with language advices which were created with an aim to recommend a correct form for some words or expressions lead to inequalities of words. Lack of understanding of some words, identifying two terms and meaningful overlapping of terms in language community, but also in normative literature, resulted with printing books with language advices. Even the books with language advices don't match with normative literature, which additionally contribute to inequalities in language and differences in using some words. This master's thesis was written to determinate compatibilities and incompatibilities between normative literature, books with language advices and language community in order to offer some solutions.